

NA
RRMANN
RRMAN
NITBA
RATŘÍ
AMŮ
datel F. Topič

Sebrané spisy Ignáta Herrmanna.

I. **BLEDNOUCÍ OBRÁZKY.** Vzpomínky nejstarší a drobné episody z maloměstské kroniky. Vydání čtvrté. 325 stran. Kč 35·—

II. **OTEC KONDELÍK A ŽENICH VEJVARA.** Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny. Vydání čtrnácté 1927, 424 stran. „ 35·—

III. **TCHÁN KONDELÍK A ZEŤ VEJVARA.** (Pokračování Otce Kondelíka.) Vydání desáté. 464 stran. „ 40·—

IV. **Z CHUDÉHO KALAMÁŘE.** Drobné náčrty. Vydání šesté. **PRAŽSKÉ FIGURKY.** Rázové obrázky ze života. Vydání šesté. **PAN MELICHAR.** Obrázek z „tiché" pražské domácnosti. Vydání páté. 467 stran. „ 45·—

V. **Z PRAŽSKÝCH ZÁKOUTÍ.** Humorist. a rázovité obrázky ze života. Vydání čtvrté. 224 stran. „ 15·—

VI. **STAŘÍ MLÁDENCI.** Humorné obrázky ze života „přespočetných". Čtvrté vydání. 225 stran. „ 16·—

VII.—VIII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Líčení z pražského života. Část I. a II., část III. a IV. Vyd. sedmé. I. Kč 25·—, II. „ 30·—

IX. **BODŘÍ PRAŽANÉ.** Postavičky z pražských zdí a ulic. Vydání čtvrté. 300 stran. „ 28·50

X. **RODINY A RODINKY.** Drobné výjevy z pražského života. Vydání druhé. 264 stran „ 18·—

XI. **DVĚ PRAŽSKÉ IDYLLY.** Vydání čtvrté. 224 stran. „ 21·—

XII. **DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ.** Dva stínové obrazy z manželského života. Vydání třetí. 220 stran. „ 20·—

XIII. **ŽENITBA PÁNĚ KARAFIÁTOVA** a jiné povídky staromládenecké. Vydání druhé. 272 stran. „ 20·—

XIV. **PÁTÉ PŘES DEVÁTÉ.** Třicet nedělních povídek. Vydání čtvrté. 305 stran. „ 25·50

XV. **ZTŘEŠTĚNÉ HISTORKY.** (Chráněnka. — Pouhé smyšlenky. — Strašidelné. — „Amerikánské".) Čtvrté vydání. 344 stran. „ 28·50

XVI. **KANCELÁŘSKÝ PRACH. — SMÍŠENÉ ZBOŽÍ.** Drobné črty z ovzduší kancelářského a kupeckého. Vydání druhé. 340 str. „ 20·—

XVII. **FOXL-VOŘÍŠEK A JINÉ HISTORKY KRATOCHVILNÉ.** Vydání čtvrté. 180 stran. „ 16·—

XVIII. **BURLESKY.** Vydání třetí. 228 stran. „ 19·50

XIX. **Z PAMĚTÍ STARÉHO MRZOUTA A JINÉ HISTORKY KRATOCHVILNÉ.** (Povídky o paní Angelině Knedlhansové, bývalé kvartýrské. — Mládenci a ženichové.) Vydání druhé. 294 stran. „ 14·—

XX. **O ŽIVÝCH, O MRTVÝCH.** Díl I. O literátech, umělcích a hercích. — Dvě vzpomínky zcela intimní. Vydání druhé. 256 stran. „ 24·—

XXI. **PŘÍBĚH DUŠIČKOVÝ.** Rodinná historka z let sedmdesátých. Vydání druhé. 224 stran. „ 21·50

XXII. **Z NOTÝSKŮV PAVLA ČAMRDY,** písaře při výpomocném úřadě. Díl prvý. 263 stran. Čtvrté vydání. „ 21·—

XXIII. **Z NOTÝSKŮV PAVLA ČAMRDY.** Díl druhý. 288 stran. Čtvrté vydání. „ 23·—

XXIV.–XXV. VDAVKY NANYNKY KULICHOVY A CO SE KOLEM NICH SBĚHLO. Páté vydání. Kč 56·–
XXVI. EVIČKA A JINÉ VÝJEVY RODINNÉ. Vyd. druhé „ 18·–
XXVII.–XXVIII. DROBNÍ LIDÉ. I. a II. díl. Vydání čtvrté. Cena obou dílů „ 56·–
XXIX. PŘED PADESÁTI LETY. I. díl. „ 20·–
XXX. PŘED PADESÁTI LETY. II. díl „ 24·–
XXXI. MUŽ BEZ TŘINÁCTKY a jiné povídky nedělní. „ 18·–
XXXII. PŘED PADESÁTI LETY. III. díl. „ 24·–
XXXIII. O ŽIVÝCH, O MRTVÝCH. Kniha drobných vzpomínek. II. díl. „ 24·–
XXXIV. BLEDNOUCÍ OBRÁZKY, díl II., 300 stran. „ 28·–
XXXV. ŽENITBA BRATŘÍ ADAMŮ. Podivuhodný příběh amerikánský a jiné historky. 250 stran. „ 24·–

Samostatně vydáno:

KDYŽ SI NÁŠ DĚDEČEK BABIČKU BRAL. „ 4·50

JÍRA ZBOJNÍK, knížka pro velké i malé. Brož. Kč 12·–, v pergamenové vazbě. „ 48·–

LIDIČKY A ZVÍŘÁTKA. Ilustroval Prokop Laichter. Nákladem F. Topiče 1926. „ 32·–

MANŽELOVA PŘÍTELKYNĚ. Žert z mladé domácnosti o jednom jednání. (Divadelní bibliotéky Pospíšilovy svazek 183., obsahuje též aktovku Karla Šípka: Starší závazky.)

TOBIÁŠKŮV ŠTĚDRÝ DEN A NĚKOLIK ŽERTOVNÝCH POVÍDEK O ZVÍŘÁTKÁCH. U F. Topiče v Praze. (O s e n í, knihy mladých čtenářů, svazek 19.) Třetí vydání 1915. „ 6·50

PŘÍBĚH JEDNOHO DNE. Všední pražská historka z doby nedávné. Třetí vydání.

VÁNOČNÍ KOLEDY. Drobné historky vánoční a sylvestrovské. Druhé vydání.

Z POVÍDEK NEDĚLNÍHO KRONIKÁŘE. Deset kratších i delších historek. 230 stran.

ARTUR A LEONTYNA. Pražský příběh z doby nedávné. 264 stran.

FELÍČKŮV ROMÁN. Dva díly. Celkem 462 stran.

K-KE-KU. Podivný přelud zrakový i sluchový a trochu mluvnice pro všeobecnou potřebu.

Překlady do polštiny:

OJCIEC KONDELIK I NARZECZONY WEJWARA. Za pozwoleniem autora z czeskiego przełożył P a w e l L a s k o w s k i. (Biblioteka dzieł wyborowych. No. 257–259.) Ve Varšavě 1903. Druhé vydání 1924.

TEŚĆ KONDELIK I ZIEĆ WEJWARA. Z czeskiego przetłomaczyła Kazimiera Uhlenfeld. (Biblioteka dzieł wyborowych 736–738.) Ve Varšavě 1912.

ZJEDZONY SKLEP. (U snědeného krámu.) Do polštiny přeložil Adam Lach. „Dzennik dla wszystkich". Ve Varšavě 1905.

Překlady do charvatštiny:

DOMAĆA SREĆA. (Domácí štěstí.) Dvie slike iz brašnoga života. Preložil Makso Kuntarić. „Národne novine" v Záhřebě, září-listopad 1905.

OSVETA ZALJUBLJENOGA I DRUGE HUMORESKE. V Záhřebě 1917.

Do holandštiny:

VADER KONDELIK EN BRUIDEGOM WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager gezin. Naar het Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave. A m s t e r d a m, H. J. W. Becht 1909.

SCHOONVADER KONDELIK EN SCHOONZOON WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager familie. Naar het Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave, Amsterdam, H. J. W. Becht 1911.

MIJNHEER MELCHIOR. (Pan Melichar.) Geautoriseerde vertalin van Jo Arenberg. V amsterodamském deníku Het Volk v listopadu 1912.

KINDERLOOS. (Bezdětná.) **MIJNHEER MELCHIOR.** (Pan Melichar.) Naar het Boheemsch van Ignát Herrmann (Schrijver van Vader Kondelik en bruidegom Wejwara enz.), door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave. 185 stran. Amsterdam, H. J. W. Becht, v listopadu 1914.

DE IDYLLE VAN MIJNHEER POTÁPKA. V deníku Het Volk. Amsterodam 1923.

Do slovinštiny:

OČE KONDELIK IN ŽENIN VEJVARA. Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil Stanko Svetina. „Narodni Dnevnik" v Celju (Štyrsko), 1910.

TAST KONDELIK IN ZET VEJVARA. (Tchán Kondelík a zeť Vejvara.) Poslovenil Stanko Svetina. „Narodni dnevnik" v Celju (Štyrsko), v podzimu 1910.

IVANČKOV SVETI VEČER IN NEKOLIKO VESELIH POVESTIC O ŽIVALCAH. (Tobiáškův štědrý den atd.) Prevel iz češčine dr. Fran Bradač. Lublaň 1923.

KAKO SE JE KULICHOVA NANINKA MOŽILA IN KAJ SE JE OKOLI NJE SPLETLO. (Vdavky Nanynky Kulichovy.) Poslovenil Dr. Bradač. Ig. Kleinmayr & Ferd. Bamberg v Lublani. (V tisku.)

Do franštiny:

MONSIEUR KONDELIK ET SON FUTUR GENDRE. (Otec Kondelík a ženich Vejvara.) Přeložil J. L. Chollet. „Gazette de Prague" 1923.

Do angličtiny:

CHILDLESS. (Bezdětná.) Ve sbírce The world's classics (Selected Czech tales, Oxford university press). Přeložila Marie Buschova, 1925.

Do němčiny:

HERR MELCHIOR. (Pan Melichar.) **DER FRATER AUS PODSKAL.** (Fráter z Podskalí.) **DER TONI LIEFERT.** (Tonda odvádí.) Deutsch von Johann-Michael. „Prager Zeitung" 1896—7.

VATER KONDELIK UND BRÄUTIGAM WEJWARA. Kleine Episoden aus dem geordneten Haushalte einer Prager Bürgerfamilie. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tluchoř. Berlin, Dr. Franz Ledermann, 1907. Dva svazky.

SCHWIEGERVATER KONDELIK UND SCHWIEGERSOHN WEJWARA. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tluchoř. Berlin, A. W. Hayn's Erben, 1911.

AUSGEWÄHLTE GESCHICHTEN von Ignát Herrmann. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Annie Auředníček (Slavische Romanbibliothek, Band X.) Prag, Verlag von J. Otto, 1908.

ZWEI PRAGER IDYLLEN. (Dvě pražské idylly.) Přeložila Klára Hübschová. „Union" v Praze, únor-květen 1910.

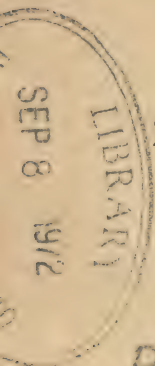
HÄUSLICHES GLÜCK. (Domácí štěstí.) Autorisovaný překlad Em. Schicka. „Union" v Praze, 1911. Též samostatně nákladem Ed. Beauforta.

FOXL-SPITZ und andere kurzweilige Geschichten. (Foxl - Voříšek.) Autorisovaný překlad Viktora Nesslera. „Union" v Praze, prosinec 1913 — březen 1914.

SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

DÍL XXXV.

ŽENITBA BRATŘÍ ADAMŮ A JINÉ HISTORKY.

PRVÉ KNIŽNÍ VYDÁNÍ

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

ŽENITBA BRATŘÍ ADAMŮ

PODIVUHODNÝ PŘÍBĚH AMERIKÁNSKÝ

A JINÉ HISTORKY

NAPSAL

IGNÁT HERRMANN

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

TISKEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S. V PRAZE 1930

MILÉMU DRUHU

JAROSLAVU KVAPILOVI

V DÁVNÉM A NEZMĚNĚNÉM PŘÁTELSTVÍ

SE SRDEČNÝM POZDRAVEM

VĚNUJE

Ig. H.

V ŘEVNICÍCH V ČERVENCI 1930.

ŽENITBA BRATŘÍ ADAMŮ.

Podivuhodný příběh amerikánský.

I.

Sice vím, že správně máme říkati a psáti americký, přes to zúmyslu a po zralé úvaze nadpisuji amerikánský. Neboť se mi zdá, že v obou těch přívlastcích jest jistý rozdíl. Americké jest nepochybně, co se na té půdě zrodilo a bezpečně tamodtud pochází. Na př. americká snášelivost (bělochů s černochy), americká dědictví, americký humbug atd. Naproti tomu v přívlastku amerikánský můžeme viděti věc paamerickou, pouhou napodobeninu amerického, cosi, co klademe do Ameriky proto jen, že by se to sotva mohlo přihoditi jinde než na půdě, na které se dějí věci nejpodivnější, neuvěřitelné a jinde skoro nemožné.

Prostý a důvěřivý čtenář přijmiž můj příběh, jak se mu zlíbí. Ať za pravdivý či vymyšlený, vždycky uhodne aspoň polovičku. Pokud se týká scenerie, krajiny, musí milý čtenář přidati mnoho ze své obraznosti. A tu důležitou a vzácnou vlastnost čtenář má. Mnohokráte jsem se o tom přesvědčil.

*

Tedy daleko, daleko za oceánem, někde ve státě texaském, daleko od pobřeží Mexického zálivu a přístavního města Galvestonu, stávalo kdysi městečko Katspring, obydlené skoro vesměs německými vystěhovalci. Možná, že stojí posud na svém místě. Sice jsem se jeho jména v žádném seznamu nedohledal, ale taky jsem se nikde nedočetl, že by se bylo propadlo nebo že by je bylo nějaké tornádo s povrchu zemského smetlo. A ještě hodný kus cesty za tímto městečkem rozestírala se nekonečná pláň prérie, porostlá travou tak vysokou, že se v ní ztrácel člověk sebe delší, ba že se v ní mnohdy ztrácel i jezdec na malém koníku mustangu. A na obzoru, kam až zraky dohlédly, vystupoval nad prérií prales. Rozkládal se tam ve velebné i hrozivé kráse své celé věky. Bujel již v doby, kdy byla všechna ta končina domovem a majetkem rudých praobyvatelů, šuměl nekonečnou velebou, když na břehy neznámého posud dílu světa přitrhli bílí a sveřepí dobyvatelé a drancíři, a postoupil nepatrnou část půdy své toliko nadlidské námaze několika odvážných, srdnatých lidí, kteří kdysi přišli z dalekých končin zámořských, aby zde založili novou domovinu pro sebe a snad i pro budoucí děti.

V těch místech stála farma, kterou její budovatelé nazvali R á j e m. Bylo to pojmenování trochu přemrštěné, nebo krajina se ve své hrozné velkoleposti naprosto nepodobala ráji, jenž v našich představách překypoval mlékem a strdím a

kde prvním dvěma biblickým lidem rostly všechny plodiny téměř do huby, tak že bez práce a námahy mohli tráviti všechen krásný a snad nekonečný život, kdyby ... Nu ano, kdyby se nebyli dopustili dědičného hříchu, k němuž pramáteř Evu svedla stakramentská všetečnost a zvědavost, Adama neslýchaná lehkověrnost a snad i mlsnost. Arci krom té hadí potvory, jejíž podobu na se vzal odvěký lidstva nepřítel ďábel. —

Je krásné ráno. Žhoucí texaské slunce opírá se o střechu farmy, obehnané se všech stran mocnými, vysokými palisádami. Tato hradba ji chrání před škůdnými lidmi, ale ještě spíše za noci před útokem dravé zvěře. Nebo zjev cizího člověka je Ráji vzácnou událostí.

Otevřela se úzká, nízká vrátka farmy, na širé nádvoří vystoupil muž v lehkém oděvu z drsného režného plátna, ve vysokých jezdeckých botách. Hlavu jeho kryl širák z hrubé slámy, širák samodílné práce. V té končině široko daleko nebylo kloboučníků. Bylo nesnadno uhodnout, jak je muž stár. Temná, žhavým sluncem texaským jak opražená a těžkou prací zbrázděná tvář byla by svědčila na čtyřicátníka, ale jiskrné tmavé zraky, lesklé temné kaštanové vlasy a takový též vlnivý vous bez jediné nitky stříbrné nasvědčovaly věku mladšímu. A snad o celých deset let.

Muž přešel prostorem mezi farmou a hradbou, odsunul těžkou závoru na bráně palisádové ohrady a vystoupil. Rozhlédl se vpravo, kde bujely plan-

táže tabákové, rozhlédl se vlevo, kde kynula slibná úroda bavlníku, vztáhl pravici, jako by oběma těm nepřehledným lánům žehnal, a s úsměvem sotva zřetelným se vracel do ohrady. Snad ani sám se neslyšel, když zašeptal, sotva rty pohybuje:

„Požehnaná, nevyčerpatelná půda!“

Širák zastíral osadníkovi oči, že ani nepostřehl, kterak se na prahu farmy objevil jiný muž. Až se z hrdla tohoto druhého ozvalo jasně a vlídně:

„Dobré jitro, Adame!“

„Dobré jitro, Adame!“ odpověděl prvý. „Dobře ses vyspal?“

„Děkuji, bratře Adame. Až jsem zaspal, jak vidíš.“ A bodře se zasmál.

„Nic nedělá,“ odpovídal prvý. „Jen když jeden z nás je vzhůru. A krom toho je neděle. Minule jsi byl ty prvý na nohou.“

„Zcela tak, jak odedávna zavedeno,“ pronesl druhý. „Jednou já, jednou ty, jak náleží ve spořádaném hospodářství. Proto jsme dva. Ale dnes, abych pravdu řekl, býval bych rád, kdybych se byl prvý probudil...“

Oba muži kráčeli si naproti. Ale žádný z nich nechvátal. Kráčeli pevnými, odměřenými, pádnými a navlas stejnými kroky. Takto asi kráčeli vždy, když nebylo třeba zvláštního chvatu, a tak se vždy blížili k cíli, k němuž byli zamířili, aniž se zastavili, neřku-li couvli. Došli se, stanuli na krok od sebe, a jako jedinou vůlí vedeni, oba stej-

ným pohybem levice posunuli klobouky výš do čela, pohleděli si v tvář a podali si ruce.

Kdokoli by v tu chvíli byl tyto dva muže poprvé spatřil, byl by úžasem oči vypoulil. Nebylo lze rozeznati je od sebe. Byliť si navlas ve všech rysech a ve všech podrobnostech podobni. Ale to se mi skoro zdá slabé slovo. Lépe snad se vyjádřím, řku-li, že tito dva mužové byli t o t o ž n i. Nemohly si být více a věrněji podobny dvě kovové sochy, ulité do téže formy. Ani dva peníze, vyražené touž ocelovou matičkou, nemohou si být podobnější.

Byla to dvojčata. Jejich totožná tvářnost však nebyla pouhou h ř í č k o u přírody; nemohlo být pochyby, že příroda, když oběma těmto bytostem dala ze semene vyklíčiti, měla pevný ú m y s l a že se tyto dva plody jejího úmyslu zázračně vydařily.

Muž, který později z farmy vystoupil, zastaviv se opakoval:

„Věř mi, bratře Adame, dnes bych se byl rád prvý probudil."

„Ne, bratře Adame, dnes po všem právu svém jsi déle spal," tvrdil druhý s úsměvem.

„Měl jsem být první na místě, abych ti upřímně popřál k dnešním narozeninám, bratře. Bylo to mojí povinností k tobě, staršímu o celou čtvrthodinu. Jsi hlava rodiny."

„Nedomýšlím si pranic na svůj věk," odvětil prvý. „Naopak, závidím ti tvoje mládí."

Oba se jako z jednoho hrdla upřímně zasmáli, oba vztáhli pravice, potřásli si rukou, a jako jedněmi ústy oba zvolali:

„Buď zdráv, bratře milý! Buď dlouho zdráv! Ještě dvojnásobný počet dnešních let! Myslím, že pak toho života budeme mít oba dost!“

Objali se bratrsky a přitiskli se k sobě tvářemi, což bylo místo políbení. Nebo tito dva muži dávno již byli odvykli líbat kohokoli. V divoké přírodě, kteráž je obklopovala a s kterou jim stále bylo zápoliti, nebylo na to času, hlavně však nebylo k takovým projevům něhy žádného podnětu a příležitosti. Či bylo by jim připadlo, aby líbali starou černošku Mandragoru, která pečovala o jejich domácí krb? Bývala sice taky někdy mladá, tehda totiž, když byla jejich chůvou. Opatrovalať je od nejútlejšího dětství, ba přikájela je, když vyčerpané prsy matčiny nestačily věčnému hladu dvou nenasytných kojenců, co zatím plné prsy Mandragořiny mlékem přetékaly. Tato černá kojná je bezpočtukráte zlíbala, uspávajíc je a prozpěvujíc jim zádumčivé černošské ukolébavky, kteréž jí samé kdysi nad chudou kolébkou zaznívaly a již nad usínající v pouhé šeptání se rozplývaly. Tomu však bylo dávno, třicet již a snad přes třicet let; dnes už Mandragora nebyla k líbání. A potom již nikdy se na farmě nevyskytlo nic, co by bylo lákalo k polibkům, ani žádná mladá černoška. Poslední polibek ženských rtů snesl se na oba mladé Adamky, když se s nimi navždy loučila

jejich dobrá rodička, vydávajíc se na nekonečnou věčnou pouť, duchem v končiny nadzemské, tělem k odpočinku v horké půdě nové vlasti texaské.

„Narozeniny!" pronesl starší Adam, a skoro to vyznělo jako povzdech. „Víš dobře, bratře, že v mé letoře není sklonu k melancholii, zádumčivosti, bezmála i sám pojem je mi neznám. Ale v tento den, který mi připomíná můj a taky tvůj příchod na svět — událost v našem životě posud nejvýznamnější — zamýšlím se vždy do minulosti. A hlavně vzpomínám na drahou matku naši, kterak jí bylo, když nás uvítala za okolností, za jakých málokterá matka děcko své poprvé na ňadra přivinula. Nenadálať se, že naší rodnou půdou bude Nový svět, Amerika, horký Texas — —"

„Pozor, bratře!" vpadl mladší Adam. „Rodnou naší půdou bylo vlastně pohyblivé moře, v užším smyslu plachetní trojstěžník a v nejužším smyslu těsný kotec v podpalubí. V tom jsme spatřili světlo světa či lépe řkouc tmu, podržel-li jsem správně v paměti vše, co o tom náš otec vyprávěl."

„Jak bych mohl zapomenout, bratře! Ani na to nikdy nezapomenu, kterak dobrý a žertu milovný tatík náš ještě po letech si nabíral maminku, že si s námi oběma přispíšila na moři proto jen, aby neměla v přístavu žádných opletaček."

„Ach, vypravuj, bratře milý," zasmál se

drsně mladší Adam, „vždy to rád poslouchám. Byla to po každé veselá chvíle ve zdejší naší opuštěnosti.“

„Nu, vždyť dobře víš, kterak to bylo. Plachetník bezmála již se blížil k zálivu Mexickému, otec se procházel s matkou po palubě, a tu zaslechli kapitána hovořit s cestujícími, vyprávět jim o tom, kterak v přístavní celnici musí správně ohlásit vše, co přivážejí. Kdyby cokoli zatajili a byli při tom polapeni — z kontrabandu je veliká pokuta. Nic se nesmí tajně pronášet. — ‚Jak to vaše matka uslyšela (vyprávíval nám po letech otec, již dorůstajícím), udělalo se jí nějak mdlo — a zrána potom jste byli na světě, ačkoli jsme vás očekávali až o několik dní později, na pevné zemi. Vlastně jen jednoho z vás, netušíce, že přijdete dva. Ano, ano, hoši milí, vaše matka byla příliš úzkostliva, měla veliký respekt z úřadů, netroufala si ani vás podloudně pronésti.‘ A když to milý otec vyprávěl, hladíval matku po šíji, a chudák maminka ještě po letech se při té historii začervenávala.“

Oba Adamové se na chvilku odmlčeli a zraky jejich zaletěly ke skupině stromů, skoro malému to háji opodál za farmou, kde se vršily dva zelené rovy. Byl to rodinný hřbitůvek. Pod těmi rovy odpočívali manželé Škvarkovi, rodiče obou Adamů Quarků. Jméno Škvarek se americkým ústům příčilo. Proto přijali jméno Quark, které snáze se rtů splývalo.

2.

Co tu starší Adam Quark mladšímu Adamovi vyprávěl, znali oba předobře a dávno jak otčenáš, přece však si to navzájem častěji připomínali, ale o svých narozeninách vždycky. Připoutávali se tím jaksi k minulosti, vyvolávali si tak na mysl postavu otcovu i matčinu, obou dávno odešlých. Arciže měli i jiných vzpomínek z dětství a mládí dost, ale tahle byla nejveselejší, snad proto, že ji nebožtík tatík Jan Škvarek vyprávíval zcela suše, jako by si ani za mák nebyl vědom, kterak tím své hochy obveseluje a kterak se oba pod kůží usmívají.

Adamové nebyli jedinými dětmi svých rodičů, byli jen poslední. Po nich už nikdo nepřišel. Ale ze svých sourozenců, kteří je předešli, nepoznali žádného. Ti všichni zůstali ve starém světě, vlastně pod zemí starého světa. Žádný z nich nevyrostl, všichni byli smeteni všelikými zákeřnými nemocemi, s nimiž si neučený felčar ve starém domově nevěděl rady. Kdež pak tehda, před tolika a tolika lety, kdy dětské lékařství bylo ještě v plenkách. Proto taky říkával starý Jan Škvarek: „Milá ženo, všechno se mi zdá, že jsme na nějaké nezdravé půdě a že musíme ode všeho dalšího plození upustit anebo jít o kus cesty dál. Takhle to marně stojí mnoho času, tebe mnoho zbytečných bolestí a nás oba mnoho těžkého zármutku. Snad nejsme jen proto na světě, abychom zalidňovali hřbitov?“

A když pak mu po delším čase milá žena svěřila, že jest opět samadruhá, byl Jan Škvarek už rázem rozhodnut a řekl:

„Jak jsem povídal, ženo milá, půjdeme o kousek cesty dále. Pomaloučku přicházíš do let, kdy už na dlouhé pokračování veliké čáky není, a já bych se přece konečně rád potěšil z dětí dorostlých.“

Manželka Barbora neměla celkem žádné námitky. Měla svého Jana Škvarka upřímně ráda, a kam půjde on, půjde ona s ním a za ním, třeba na konec světa. Arci když pak se otec Škvarek jednoho dne vytasil s Amerikou, skoro se zděsila. Takové dálky přece jen se nenadála. Škvarek však ji těšil: „Nic ty se neboj, Baruško. Všude nad námi je ruka Páně. Když odtud jinam, tedy radš dál. A co se té Ameriky týče — to mám z jisté huby — je prý to učiněný ráj. Lány země za pakatel, skoro zadarmo, a půda tam rodí, div že se nepotrhá. Ani hnojit prý se v Americe nemusí. Někde v Hamburku sedneme na loď a za pár dní tam budeme. A co tam přivedeš na svět, bude již rozený Amerikán. Podívej se, holka, ty budeš rozmnožovat obyvatelstvo Spojených států! Nakonec tě pozve president, aby se na tebe podíval.“

Matka Škvarková sice takové ctižádosti neměla, ale podrobila se. Děj se vůle Páně!

Trvalo přece jen hezky dlouho, než se otec Škvarek ze starého domova vyprodal a všechny

své věci uspořádal, a taky s těmi „několika dny“ plavby se poněkud přepočítal. Místo na parník dovedl je hamburský agent na starý plachetník, a ten se s manžely Škvarkovými potácel a tancoval na oceáně celé dva měsíce, než veplul do zálivu Mexického. Matka Škvarková již nemohla déle těžkou chvíli svou odkládat, a tak se stalo, že malí Adamové přišli na svět na vodě a ne na pevné zemi.

A že byli oba pojmenováni Adamy, v tom bylo taky kus amerikánského nápadu Škvarkova. Když viděl, kterak mu milá Baruška kyne, říkával jí: „Abys věděla, Baruško: Jak jsem ti povídal, plujeme do ráje. A tak tedy si pamatuj, co se nám tam narodí, bude se jmenovat po našich praprarodičích, kteří se tak hloupě o ten ráj připravili. Přijde-li nám kluk, bude to Adam. Přijde-li holka, bude to Eva. Rozumíš? Abych pravdu řekl, raděj bych viděl kluka, bude nám tam třeba statného chasníka. Dej si záležet, ženo milá.“

„A kdyby to byla holka?“ zeptala se paní Baruška skoro poněkud úzkostlivě, „tu bys neměl rád?“

„Jak bych ji neměl rád, dětino,“ odpovídal otec Škvarek. „Také holka bude dobrá. V Americe prý je nouze o ženštiny, hlavně o dobré kuchařky, a ty z ní jistě vychováš dobrou českou kuchařku.“

„Vynasnažím se,“ řekla paní Baruška zamyšlena. Ale v duchu přece jen prosila Pánaboha, aby to byl kluk. Ji by sice byla těšila dcerka, ale

ať má radost muž. Muži jsou časem divní pavouci, vyčítají, ač docela neprávem. Nebo stejným právem by se mohlo vyčítati také jim. Mají stejnou zásluhu nebo vinu, rozumovala matka Škvarková.

A když tedy na přepluji do Mexického zálivu zkušená jedna cestovatelka, která se rodičky ujala, podala Janu Škvarkovi chlapečka, popadl jej Škvarek radostně a skoro vykřikl:

„I vítám tě, Adámku drahý! Tedys přišel — očekával jsem tě!"

Tu jej zkušená soucitná panička šeptem krotila:

„Tiše, tiše, pane otče. Zdá se, že nejsme u konce, že vás čeká ještě jedna radost."

„Ach," broukal Škvarek, ovládaje se, aby zas nevybuchl, „to jest výborné! Adam přichází s Evou."

Ale sotva uplynula čtvrthodina, podávala mu dobrovolná pomocnice druhé děcko a zašeptala šetrně:

„Taky chlapeček, šťastný tatínku."

A tu Jan Škvarek, všecek popleten tím božím požehnáním, zvolal — a nevědělo se, zda radostí či překvapením:

„Zase kluk? I pozdrav tě Pánbůh, ty můj druhý Adámku!"

A potom v podivném záchvatu chtivosti a nedočkavosti všeptl účinlivé paničce v ucho:

„Prosím vás, paní drahá, obětavá, není tam snad ještě holčička — Evička? — prosím vás!"

Panička však zavrtěla hlavou a řekla:

„Ne, pane otče, jsme u konce. Buďte spokojen. Co by kdo jiný dal za takové dva cvalíky. Bůh vám je požehnej, opatruj, zachovej. Nechť vám vyrostou ve zdravé, statné občany americké! A teď si jděte trochu na palubu, ať má šťastná rodička svatý pokoj. Jste trochu příliš hlasitý. A vůbec vás zde nemůžeme potřebovat.“

Jan Škvarek se usmál na milou ženu, vtiskl na její bledé, studeným potem zrosené čelo upřímný polibek, lehounce jí stiskl i vlhkou, v tu chvíli bezvládnou pravici, a vyhrnul se po slepičích schůdkách z kotce podpalubí nahoru, na vzduch. A tu se rozběhl, popadal jednoho cestujícího po druhém, a všem skoro bez dechu a z plných plic oznamoval, ať mu rozuměli nebo ne:

„Pane — master — musjé — bester herr — máme dva Adámky, d v a najednou, kluky jak štíry — teď přišli na svět, ve čtvrthodině, yes, vuj, jawohl, ale bodejťže!“

Nic mu nepřekáželo, že se někteří posluchači nedůvěřivě usmívají, jiní že před ním couvají, domnívajíce se, že snad se na rozumu pomátl. Ani nechápal, že by taková domněnka mohla vzniknout.

První mu blahopřál kapitán. Jenže taky hned poznamenal:

„Ale jak to bude s křtinami? Nemáme na palubě žádného bílého kněze. Pluje s námi jen jeden

černý kazatel — rozumíte mi, černoch, vrací se domů, ani nevím, jakého je vyznání — —"

„Ale křtít může?" vyhrkl Škvarek.

„Může," přisvědčil kapitán.

„Tedy požádám toho. Ať mi ty Adámky pokřtí."

A když pak se černý kazatel podivil, že Jan Škvarek trvá na svém, aby se oba synkové jmenovali Adam, odpovídal šťastný tatík:

„Ano, otče, oba. Můžete přidat Adam starší, Adam mladší. Nebo taky Adam první a druhý. Pluji do nového domova, zbuduji tam Ráj, a do ráje náleží Adam. Nebude na škodu, budou-li tam Adamové dva. Víte, kdyby v tom prvním ráji, o nějž jsme přišli, byli bývali dva Adamové, nebyla by je Eva tak snadno na to bídné jablíčko polapila. Byli by se spolu poradili. Ale tak zůstal nešťastný praotec Adam s chtivou Evou v náramné menšině. Rozumíte mi, otče?"

Kapitán posloužil Škvarkovi a kazateli za tlumočníka, a když kazatel viděl, že budoucí osadník trvá na svém, přikývl a řekl:

„All right!"

A tak se oběma mladým Škvarkům dostalo jména Adam.

A s tímto svým jménem šťastně vyrostli a tak je poznáváme na farmě, která se nazývala Rájem. Jan Škvarek i milá Baruška před lety odešli, mladí Quarkové vyzráli ve statné muže.

3.

Pohled bratří Adamů jenom na chvilku chvilečku zatěkal ke hřbitovnímu háji za farmou, jako by tam byl zabloudil pouhou náhodou. Nikterak neměl prozrazovati, že snad oba muže uchvátilo nějaké zvláštní pohnutí. Něčemu takovému dávno byli odvykli, vlastně nikdy tomu nepřivykli. Jejich očí nezastřela při tom pohledu ani sebe lehčí mlha. Bylit oba i proti slzné vláze dostatečně obrněni. Pláči dovedli vzdorovat od samého dětství, a tomu je učil tatík Jan Škvarek. Říkávalť: „Nebrečte mi, kluci! Všechen brekot ponechte jen ženštinám. Taky u těch je protivný a jen člověka popouzí k hněvu. A nakonec, když dlouho trvá, dokonale otravuje."

Přece však zraky bratří Adamů, když zaletěly k poslednímu lůžku rodičů, vyjadřovaly tolik něhy, kolik jen jí mohlo být uchováno v srdcích zápasníků s tvrdým, mozolným životem. Byl to vroucí pozdrav starým, jejichž památku vděčně ctili a po kterých se jim často, častokráte zastesklo . . . Ach, kdyby je tu ještě měli! Jak láskyplně by je chovali a jak by ti starochové mohli klidně užívat ovoce někdejšího potu svého a práce zdárných, pilných dvojčat synů.

Byl to citový záblesk obou bratří, který stejně rychle, jak byl vyšlehl, zase pohasl, a pak se zraky jejich stáčely v krajinu kolkolem, jako by se na nic jiného nebyly chtěly podívat. Konečně

se Adamové vrátili pohledem k sobě, a jeden druhému vyčetl z něho, co jim v tu chvíli hlavou proletělo. Než o tom nemělo být již ani slova. Poznovu si podali pravice, pevně je stiskli, a toto stisknutí znamenalo tečku. Dosti. A starší Adam řekl:

„Půjdeme snídat, co? Mandragoře již asi kypí káva z kotlíku — —“

„Nebude-li dnes čokoláda,“ zasmál se drsně druhý. „Víš to, že Mandragora zachovává dávné zvyky matčiny — a taky se při tom ráda poměje.“

„Budiž, třeba čokoláda, nápoj někdejších praobyvatelů zdejších. Jenže ho tenkráte neuměli tak chutně připravovat, neměli fabrik na čokoládu tabulkovou.“

„A Flinta již taky bude mít upečený chléb.“

Flinta byl černošský výrostek, dítě bez otce a bez matky, jehož se kdysi Jan Škvarek byl ujal. Pomáhal staré Mandragoře v kuchyni jako „děvče pro všechnu práci“, a když s ní vařil, skutečně nosil sukni z hrubé pytloviny, aby ušetřil svých šatů, které v této končině byly vzácným majetkem. Čiperný hoch, který časem způsobil dost zlosti, ale snad ještě více veselosti, zvláště když po práci zakřepčil svým patronům černošský tanec. Toto umění měl nepochybně v krvi, ale tanečním jeho mistrem byla stará Mandragora, která mu první kroky a skoky ukázala a která mu k tomu černému baletu taky hrála na podivný nástroj, který se podobal nedokonalé kytaře. Byl to kruh ze dřeva neobyčejně tvrdého, potažený

několikanásobným měchýřem, měl dlouhý krk a pět strun, a měl zvuk skoro jako dřevák. Říkali mu bendžo.

Flinta krom jiného byl domácím pekařem. Třikrát za den pekl chléb z hrubé kukuřičné mouky, ráno, v poledne a večer. Nebo toto kruté pečivo vyprahlo pod horkým nebem texaským za hodinu tak, že jen zuby z ocele by je byly mohly rozchroustati.

Bratří Adamové zamířili do společné jídelny, která tvořila střed farmy. Napravo byla světnice jednoho, nalevo druhého Adama. Vzadu byl příbytek Mandragořin a Flintův. Před jídelnou byla obšírná síň beze stropu — nahoře byla jen vazba trámová, nad ní střecha. Místo podlahy byla jen udusaná hlína jako mlat ve stodole.

Mladší Adam uhodl. Mandragora se přitasila s konvicí čokolády. Usmívajíc se na své hospodáře, mlsně se ulizovala.

„Tak, massa, massa, dobrý čokolatl, čokolatl! Kde zas ten černý holomek a koláč!“

Ale již tu byl taky Flinta, kterýž shodil venku režnou sukni a vnášel do jídelny malou ošatku s kukuřičnými „koláči“, pomazanými syrobem. Postavil na hrubý stůl ošatku a pilně olizoval všech deset černých prstů, na něž mu při mazání bylo steklo hojně syrobu — ač jestli si krom toho celé ruce v soudku neomočil.

Bratři Adamové labužně posrkávali čokolády, přikusovali drsného pečiva, ještě jednou naplnili

šálky a zas hlasitě posrkávali, a když posnídali, zažehli si tlusté, samodílné doutníky z vlastního tabáku. Takové doutníky kroutili si den co den čerstvé, a bývaly ještě vlhké, když je zapalovali. Nebyly sice doutníky tvaru tak dokonale úhledného jako z továren, Adamům však dobře chutnaly a chutnávaly i hostům, když k nim některý zabloudil. Takové návštěvy bývaly na farmě velikými svátky.

Oba Adamové natáhli nohy na židle před sebou, a tu teprve mladší Adam zpozoroval na starším, čeho si dříve byl nevšiml. Starší bratr měl na vysokých jezdeckých botách svých mosazné ostruhy místo železných. Mosazné ostruhy byly parádní, a kdykoli si některý z bratří mosazné ostruhy připjal, znamenalo to, že chce podniknout vyjížďku buď do města nebo k některému sousedu. K nejbližšímu sousedu byly dobré tři hodiny jízdy, do města skoro čtyři. A to musil koník pilně klusat.

„Ty někam pojedeš, bratře?" otázal se mladší.

Starší, jemuž směr bratrova pohledu nebyl ušel, zadíval se teď sám na své ostruhy, jako by zkoumal, jsou-li spolehlivě připevněny. Vpravdě však tento pohled měl zakrýti jakési rozpaky, způsobené mu otázkou. A nedívaje se na bratra, odpověděl:

„Hodlám do města."

„Byl jsi tam nedávno."

„Ale dnes je neděle. Káže otec Jonatan, chci si ho poslechnout. Umí krásně mluvit.“

„Káže opravdu tak pěkně, že to stojí za dlouhou tu jízdu?“ otázal se pátravě mladší.

„Věř mi, že káže. Krom toho, bratře, vzbuzuje v člověku zas nové myšlenky, na něž by posluchač sám nepřipadl. A do svého kázání vplétá i noviny ze světa. Jsme tady jak za devátou stěnou. O ničem se nedovídáme.“

„Těším se, že mi pak budeš vyprávět.“

Ale na to již se mladšímu Adamovi odpovědi nedostalo. Starší seděl, dokuřoval. Kouřil po americku mocnými bafy, vyfukoval nad hlavu mračna dýmu a hleděl při tom vytrvale na své mosazné ostruhy. Dokouřil, smýkl oharkem doutníku do kouta, shodil nohy s židle, vzchopil se.

„Pojedu,“ řekl úsečně. „Raděj o chvíli dříve, abych zas brzy byl doma. Bratře, na shledanou!“

Vyšel do dvora, a v tu chvíli Flinta již přiváděl ze stáje nevysokého, ale pevného koníka, jehož hříva byla spletena v ploché copánky, protažené pestrými stužkami. Jako by koník o svém vyšňoření věděl, pohazoval furiantsky hlavou, bil o půdu kopyty, a když spatřil svého jezdce, zaržál mu na uvítanou.

Adam starší se vyšvihl v sedlo, Flinta běžel, aby otevřel bránu hradby, a v patách za ním byl bujný Vulkán, div že chlapce nepovalil. Na cestě venku se pod kopyty koňovými zakouřilo, až

mračno prachu zahalilo jej i jezdce, a za chvilku nebylo po obou ani památky.

Mladší Adam, vyšed z farmy, nespatřil už nic jiného než kotouče prachu.

„Na kázání jede Adam," řekl sám k sobě. „Podivná věc, nikdy na kázání nejezdil. Vždy mu stačila domácí bible. Je to asi nějaký zázračný kazatel..."

A když na obzoru i poslední obláčky prachu se rozptýlily, ulehly, vrátil se pod střechu.

4.

Zmínka staršího Adama o kazateli Jonatanovi ve městě připomněla mladšímu bibli. Bible bývala oběma bratřím v době nedělního odpočinku sváteční čtením. Čítali v ní buď pro sebe nebo jeden druhému předčítal, v čemž se zpravidla střídali, a to byla jejich nedělní pobožnost. Byli v tom vychováni od dětství. Písmo chovala v úctě matka Barbora Škvarková, žena vpravdě nábožná, čítala v něm do smrti, a nejednu kapitolu Nového zákona znala zpaměti.

Dnes byla neděle, a tím slavnější, že bratři slavili památku svého zrození. I vrátiv se mladší Adam do stavení a do prostorné jídelny sáhl do police, která obsahovala několik starých knih po otci Janu Škvarkovi, a chopil se největší a nejcennější z nich, bible. Bude číst až do chvíle, než stará Mandragora postaví oběd na stůl, tak si umiňoval.

I vyhledal oblíbenou kapitolu svou o praotci Noemovi, o jeho arše, ke které v duchu často přirovnával otcovskou farmu, jež taky byla naplněna malou rodinou a všelikým božím dobytečkem, o potopě světa, a četl, četl.

Brzy však se přistihl v tom, že dnes neví ze čteného nic, ale ani slova. Byl neobyčejně roztržitý, mysl jeho stále zalétala za bratrem Adamem, v duši se mu vkrádala nevrlost, jaké již dávno nepocítil.

Proč jej bratr opustil právě dnes, v tento památný den, jejž po všechna léta minulá trávili vždy společně? Působí slovo Jonatanovo skutečně tak mocně, že tomu vábidlu nemohl odolat? A je-li tomu tak, proč ho bratr nevybídl, aby jel s ním? Pravda, nikdy se oba bratři nevydávali na větší vzdálenost společně, aby farma nezůstala na dlouho bez dozoru. Zvláště na výpravu do vzdáleného města se střídávali. Jízda tam i zpět vyžadovala celého půldne, neměl-li kůň být uhnán a zchvácen.

Osamělý Adam posedával, chvílemi vycházel z farmy i z ohrady, jako by vyhlížel, zdali se starší Adam již vrací. Ale kdež byl bratr!

Pojednou v mladším Adamovi uzrálo nějaké rozhodnutí, sám nevěděl, kde se vzalo. Zašel do stáje, osedlal tu svého nejlepšího koníka Mustafu, který, když ucítil sedlo na hřbetě, radostně zaržál.

„Aha, těšíš se na procházku?“ potleskával Adam zvířeti po plecích. „Máš dobře, brachu, neuškodí ti. Jsi ustálý, všechno ti škube nohami. Pojedeme!“

Vyvedl koně na dvůr, zaklesl otěže na veliký hřeb na stožáru blíže vrat a zašel do kuchyně.

„Mandragoro, vyjedu si na chvíli. Dej na všechno pozor. A kdybych se do poledne nevrátil, nečekej na mne, obědvej s Flintou a mně nech jídlo na peci. Rozumíš?"

„Rozumí, massa, dobře, massa, šťastná cesta, massa, ale Mandragora počká, massa, hlady neumře, massa. Tomu černý holomek Mandragora dá, massa. Ten by sežral, co kde vidět."

Ač sama byla černá, neřekla Mandragora Flintovi neb o něm jinak než černý holomek. Ale to nebyl výraz nějaké nenávisti neb opovržení. Mnohdy to znělo velmi dobromyslně, ano i mazlivě.

Jako by zdaleka byl čichal, že i druhý pán odjíždí, již tu byl odkudsi ze zadního dvorku malý Flinta, podržel Mustafu, než se Adam v sedlo vyšvihl, otevřel bránu a zamával jezdci na šťastnou cestu hrubým slaměným kloboukem, který se podobal spíš obrovskému trychtýři nebo také hodně řídkému cedníku. Byl to výrobek samého Flinty. A když vrata palisády za Adamem zase zapadla a dusot rozjařeného Mustafy v dáli zalehl, otevřel Flinta velikou hubu svou a radostně vycenil skvěle bílé zuby. Teď on užije neděle, aspoň na chvíli. Zamířil ke stáji, roztáhl paže nad hlavou, rozběhl se, zvrátil se na ruce a až ke vratům stáje metal kotoule jak cirkový šašek. Vrazil dovnitř, vyvedl si křepkého mustanga s bělavou hřívou a vskočil mu na hřbet jak opice. Zacvakal velikými zuby, za-

mlaskl jazykem, a koník pod ním se rozrejdil obšírným dvorem, jako by konal parádní produkci před nespočetným diváctvem. Takováto jízda — když páni vytáhli paty z farmy — byla největší rozkoší Flintovou. Nepotřeboval k tomu sedla ani ostruh — vždyť byl bos. Taky mustang byl zvíře ještě mladé, a tak se vždy oba ti mladí tvorové stuchali až do únavy.

Stará Mandragora nejednou dopadla Flintu při takovém skotačení. Taky tentokráte se pojednou zjevila na prahu farmy a hrozila výrostkovi černou pěstí.

„Ty holomek černá! Kdo bude mele kukuřice? Počkej, Mandragora povídat massa massa, co ty tropit, když oni pryč!“

Ale když pak Flinta všecek uřícen odvedl koníka do stáje, přiletěl do kuchyně a sotva dechu popadaje pověsil se Mandragoře na šíji, udobřila se stará negerka a nežalovala nikomu. —

Zatím druhý Adam jel jak s větrem o závod. Aby však nebyl zpozorován, kdyby se bratr nějakou nehodou na cestě byl opozdil, rovněž aby ho dusot koně předčasně neprozradil, zvolil cestu bezpečnější, třebaže o něco delší. Dal se vysokou travou, která jej skoro dokona kryla a dusot koně tlumila. Tak dostihl šťastně cíle svého, města, aniž bratra jen z daleka spatřil. Ten byl asi dávno v modlitebně. Však uvidí hned — jistě tam nějaký kluk provádí zpěněného koně.

Ale když dojel ke kostelu, nikde bratrova

koně nespatřil, a vrata modlitebny byla — zavřena.

Adam se zarazil. Co teď? Kam zmizel Adam starší?

Tu se za ním ozval hlas domácího občana: „Do kostela, Adame Quarku? Trochu jste se opozdil. Pobožnost už před hodinou skončila."

Nevěda, co by řekl, skoro bezděky Adam pronesl:

„Chtěl jsem poslechnout otce Jonatana."

„Otce Jonatana? A brachu, ten těžce stůně už dva měsíce, a sotva ještě kdy bude kázat."

Adam oněměl. Cože to povídal bratr doma? Oklamal jej úmyslně? Či sám nevěděl — —?

„Ale když už jste tady, Quarku, podívejte se na náměstí, máme tu pěkný zvěřinec a cirkus."

Adamovi radil jakýs vnitřní hlas, aby slezl s koně a došel na náměstí pěšky, beze vší okázalosti. I shoupl se, požádal ochotného zpravodaje, aby mu koně za kostelem trochu prováděl, a zamířil na náměstí, tiše, opatrně, vysílaje zraky daleko napřed, aby včas mohl stranou zaskočit. Nechtěl se před bratrem projevit, že jde na špehy.

Na náměstí byla veliká plátěná bouda, zpola cirkus, zpola zvěřinec. Před boudou se kupilo množství zvědavců, a na pravém křídle stál — Adam starší, hledě dychtivě ke vchodu, zastřenému červenou oponou. Postavil se tedy Adam na levé křídlo, neodvraceje zraků s postavy bratrovy.

Tu se ozvaly temné zvuky na veliký buben,

opona se rozestřela, zevnitř vystoupil mladý černoch, rány v buben zněly jasněji, zavířily, činely třaskly — a náhle vše utichlo. Za bubeníkem vystoupila z temna boudy ženská postava.

Mladšímu Adamovi se zdálo, že starší jeho bratr v tu chvíli o půl hlavy vyrostl. Dívalť se na postavu, objevivší se divákům v plné a bezvadné kráse ženského zjevu, a jeho zraky — totiž zraky Adama staršího — ji přímo pohlcovaly.

Byla to dívka asi dvacíti dvou let, oděná zelenavým trikem pod kratičkou španělskou kazajkou z rudého aksamitu, opásaná rovněž kratičkou suknicí, takže veškeré půvaby jejího úměrného, pružného, téměř klasicky krásného těla plně vystupovaly. Byl to učiněný model pro malíře, pro sochaře. Bylo nepochopitelno, kde se taková ztepilost vzala v těchto končinách, které právě neslynuly půvabnými ženštinami.

Nelze zatajiti, že mladší Adam Quark velmi brzy přestal pozorovati bratra svého a obrátil veškeru pozornost k dívce na prahu boudy. Bratra má pořád, ale tuto dívku vidí dnes poprvé a třeba naposled. Musí tedy toho pohledu užít.

5.

Půvabná ženština stanula na zvýšené pavláčce před zvěřincem, na kterou vedlo několik schůdků, a tak mohla býti viděna všemi diváky, kteří se před

boudou nakupili, i nejzadnějšími. Ale když se objevila, vznikl v davu ruch, jako by jím náhle nějaká vlna byla proběhla. Všichni se těsněji srazili a byl zjevný pokus diváků zadních, aby prorazili řady před sebou a dostali se kupředu. Pokus arci marný. Bližší řady stály jako zeď a nepropustily ani jednoho útočníka zezadu. Místy se ozvalo i reptavé a varovné zamručení předních, jež znamenalo, že své stanoviště obhájí vší vahou těla svého a že se domáhavým všetečkům ubrání třeba nějakou ranou. Bylo zřejmo, že takováto podívaná se prostým občanům městečka nenaskytuje příliš často, ba že se jim naskýtá zřídka kdy — a možno, že tentokráte vůbec poprvé.

Mladší Adam naprosto nedbal ničeho, co se za ním a vedle něho děje. Stál tu jak v půdu vrostlý, jím by ani pár koní nebyl pohnul, a díval se na to krásné příslušenství menažerie, které se tu před ním tak nenadále bylo vyhouplo. Jakživ nic podobného nespatřil. Doma byla jen stará Mandragora, ta však nikdy nechodila v triku, dokonce již ne v zelenavém, nenosila ani krátkou suknici ani španělskou kazajku z rudého aksamitu. Ani by si toho nebyl přál. Jen jednou, kdysi před lety, spatřil Mandragoru, kterak lezla do jezírka opodál za farmou, aby se v něm vykoupala. Nahodil se k tomu docela bezděky, když se vybral z farmy, aby prohlédl úrodu v plantážích. Tehda se hned otočil a vracel se co nejrychleji na farmu, a tehda měl všechen zbytek dne nějak pokažený. Mandra-

gora čím starší, byla v očích obou Adamů čímsi bezpohlavním. Byla to právě jen Mandragora a skoro žádná ženština již.

Ale co tu dnes uviděl, bylo mu bezmála něco nadpozemského. Byl to zjev, jakého neviděl nikdy ani na žádném obrázku. Tenkráte se takové obrázky ještě nemalovaly — v Americe dojista ne — a jestliže byly malovány někde jinde, nedostalo se mu nikdy nic podobného do rukou. Ani by nebyl uvěřil, že to někde ve skutečnosti žije. Ale tuto nemohl být ani na mžik v pochybnosti. To nebyla žádná vosková panna. Byl to tvor z masa a krve, který chodil a dýchal, usmíval se, a nejspíš taky jedl a pil. A kdyby snad ještě byl pochyboval, nejbližší chvíle byla by jej o tom nadobro přesvědčila. Nebo dívka, když byla shromážděné diváky před zvěřincem přívětivým pohledem přelétla, opřela krásnou levici v bok, pravicí stejně krásnou mávla jako nad hlavami diváků a lahodným hlasem počala mluvit:

„Přistupte blíže, šlechetní gentlemani, a vstupte do našeho světoznámého podniku. Co tu vidíte na plátně namalováno, shledáte uvnitř všechno živoucí a v celé hrůze stvoření svého. Nezkrotné a krvežíznivé šelmy — —“

(Tu vedle mladšího Adama zamručela jakási babice — patrně z nejstarších obyvatelek městečka — nevrle a žárlivě: „Tys, mně se zdá, největší šelma ze všech!“ A tu Adam dolehl na prostořekou babici pohledem tak drtivým, že ji div k zemi

nesrazil, a babice ztichla. Adam pak honem poslouchal dále.)

„— kteréž sem byly ze starého světa jen s velikou námahou a nehorázným nákladem dopraveny, budou vám předvedeny krotitelem Samsonem, který se i do jejich klecí odváží a bude se s nimi potýkati, až ve vás všechna krev ustydne. Ale ničeho se neobávejte, mříže klecí jsou bezpečné a vy budete stát za prkenným přepažením. Vstupte, gentlemani, abyste viděli, co jste ještě neviděli a tak hned neuvidíte! A po představení bude nedělní krmení, každá šelma dostane dvojnásobnou porci. Padesát centíků, gentlemani! Čtyřicet centíků, gentlemani! Třicet centíků, gentlemani!"

Jednotliví zvědavci vystupovali po schůdkách na pavláčku, kladli drobné mince na talíř u pokladny, před každým se vyhrnula opona, zastřela se zas, postavy mizely v boudě. A touž chvílí ozvaly se zevnitř všeliké mručivé, chrochtavé a štěkavé zvuky, jako by šelmy věděly, že je teď na nich, aby také svým dílem návštěvníky přilákaly.

Dívka v zelenavém trikotu ještě pokynula pravicí davu před boudou a zmizela za oponou. Adamovi se zdálo, že se v tu chvíli skoro setmělo, že všechen svět nějak zesmutněl. Jižjiž by byl vykročil, aby taky na pavláčku vystoupil a dovnitř vlezl. Ale vzpamatoval se včas, že první by jej zočil bratr Adam, a ten nesmí vědět, že byl sledován a dopaden. Tak mladší Adam jen mrskl

okem po starším a viděl, že ten stojí na místě jak hypnotisován, hledě ke vchodu boudy, vpíjeje se očima v těžkou oponu, jako by chtěl půvabnou ženštinu poznovu na pavláčku vyčarovati.

Zatím však z boudy vyšel mladý černoch, teď bez bubnu, zato s dlouhou trumpetou, a ten, otáčeje se na všechny strany, počal vřeštivě vytrubovati.

Z boudy se ozvalo zařvání, hned potom nějaké skřeky, a všechny ty zvuky pojednou dodaly chuti jiným a jiným zevlovačům, aby také užili vzácné podívané. Zástup před zvěřincem se drobil, rozpadával, a tu mladší Adam poznal, že je na čase, aby unikl neviděn. Nechal staršího stát, kde stál, a spěchal ke svému koni. Vyšvihl se v sedlo a za několik minut měl město za zády. Pobízel Mustafu ke spěchu, aby byl hodně daleko, než se vydá bratr na cestu, aby za ním ani obláček prachu nezůstal. Bratr nemá tušiti, že jest vyzrazen.

Mladšímu Adamovi nevycházelo z hlavy andělské to zjevení z boudy, ba zdálo se mu, že letí s ním, že ho provází na cestě k domovu. Ale zároveň se v něm budily myšlenky jiné.

„Tedy to jsou tvé spády, bratře milý!“ letělo mu hlavou. „To je tvé nedělní kázání! Proto jsi mě opustil! A slova jsi mi neřekl! Myslím, že jsem si od tebe nic takového nezasloužil! Vždyť já ti všechno na světě přeji, nic ti nezávidím — —“

Ale když dospěl k těmto slovům, náhle se zarazil a myšlení jeho přeskočilo, jako by hudebník

udeřil na jinou klávesu. Nebo tu se mladší Adam dopadl v trapném vědomí, že komusi cosi závidí. V jeho srdci se probudilo, čeho podnes nepoznal. Byla to podivná nespokojenost, provázená pocitem skoro bolestným, drásavým, pocitem lítosti a hořkosti — směsici všelikých pocitů, jimiž jeho nitro bylo jako bičováno. Ještě si Adam nedovedl uvědomiti, že co se tu v jeho nitru všechno vzdulo, není nic jiného nežli — žárlivost.

Ano, mladší Adam žárlil na staršího. A nejvíce jej při tom trýznilo, že se tu na bratru dopouští nějaké křivdy. Nebo starší Adam tam byl dříve, nejspíše taky předešlé neděle, on první objevil to ženské zjevení, a měl-li kdo právo mysliti na ně, obdivovati se mu, byl to nepochybně Adam starší. Taky v Americe a taky v Texase platilo jako všady: Kdo dřív přijde, ten dřív mele.

6.

Bylo dávno po polednách, když se mladší Adam vrátil. Flinta již z daleka slyšel dusot koně, běžel ke bráně, otevřel. Dlouhou jízdou všecek zkoprnělý jezdec zdvihl se zdlouha, vybavil pravou nohu z třemene a těžce seskočil. Flinta se chopil otěží a prováděl Mustafu po dvoře, aby se zpěněný kůň zotavil a vychladl. Obírati se koňmi bylo Flintovi nejmilejší. Rozuměl té němé tváři a zdálo se, že taky ona jemu rozumí. Pojiloť oba dávné kama-

rádství, poněvadž Mustafa vyrostl vedle Flinty z hravého hříběte.

Mandragora udržovala pánův oběd na peci při ohni, a sotvaže vstoupil do farmy, do jídelny, přinášela na stůl řídkou kukuřičnou kaši místo polévky a nějakého pečeného ptáka s bataty.

„A druhý massa neobědvat?“ otázala se, když viděla jediného jen Adama.

„Vidíš to, že nebude obědvat, když tu není,“ odpověděl mladší trochu nevrle. „Až přijde.“

Mandragora se podívala na staré kyvadlové hodiny:

„To už massa pak neobědvat, to už večeřet.“

„Třeba večeřet,“ řekl Adam. „A co jsem chtěl říci — nebyl zde nikdo?“

Mandragora vyvalila oči.

„Massa čekal někdo přijít?“

Mladší Adam se zamračil sám na sebe. A do vousů zamručel:

„Nějak blbnu. Kdo by a odkud přišel!“

S počátku ani hladu necítil. Teprv když se zajedl, mizela z mísy kaše, zmizela i polovina ptáka. Po jídle mu černoška přinesla veliký šálek kávy. Adam zažehl opět samodílný, bachratý, skoro ještě vlhký doutník a srkal horkou kávu. A veškerým myšlením zalétal zas do města. Nenadálá dnešní zkušenost mu nešla z hlavy. Objev, jejž tam učinil, byl mu v tom jednotvárném životě něčím ohromujícím. Taková žena! Kde se tu vzala? A bratr Adam, bratr Adam! Jistě že tu ženu neviděl

dnes poprvé. A nic neřekl, slovem se nesvěřil. To mladšího Adama hnětlo nejvíce.

Dříve či později se bratr vrátí. Skoro si Adam přál, aby se vrátil až zítra. Aby se jemu zatím dostalo nějakého vnuknutí. S jakou přijde starší Adam? A kterak on jej uvítá? Nevěděl nic, ale pranic.

Bylo pozdní odpoledne, když se tichou končinou z dáli ozval dusot kopyt — starší Adam se vracel. Vulkán docházel už jen krokem, a nebyl ani spolovici tak schvácen, jako dříve Mustafa. Bylo zřejmo, že jezdec příliš nespěchal, že cestou zapomínal koníka popohánět. Nebyloto ku podivu. Jel s nákladem těžkých myšlenek. A ty všechny jej táhly nazpět do města, před zvěřinec, který skrýval neznámou, půvabnou ženštinu.

Taky starší Adam odevzdal koníka Flintovi a nějak váhavě mířil ke stavení. Kráčel skoro s nedobrým svědomím. Měltˇ první veliké, nehorázné tajemství před bratrem, kterému se nikdy s ničím netajil.

Jídelna byla naplněna modravým dýmem tabáku. Mladší Adam se vzchopil, pokročil staršímu vstříc a podal mu ruku. Starší mu ruku stiskl. Ale nikdo z obou nepromluvil.

Mandragora přiběhla z kuchyně.

„Massa obědvat? Nebo massa večeřet?“

„Přines mi kávy. Jedl jsem ve městě.“

Za chvilku se před ním kouřilo z velikého šálku horké kávy.

Dlouho bratři seděli mlčky, usrkujíce vonného

nápoje, dýmajíce z tlustých smotků, hledíce jaksi ponuře před sebe.

Konečně mladší déle toho mlčení nesnesl a otázal se:

„Dobře jsi ve městě pořídil, bratře?“

„Dobře, bratře.“

Dlouho mladší přemýšlel, kterak dále, až za hodnou chvíli pronesl:

„A otec Jonatan — kázal zase tak pěkně?“

A když to vyřkl, hleděl s napětím zpod brv na bratra, kterak odpoví.

Starší chvíli neodpovídal. Vyfoukl mrak dýmu, pomalu zdvíhal zraky od podlahy, až se setkal se zraky bratrovými, a řekl: „Bohužel, dnes kázal jeho zástupce. Otec Jonatan stůně, a povídají, že velmi těžce.“

Mladší Adam zhluboka vydechl. Obával se jiné odpovědi, a hle, bratr řekl pravdu. Nutkalo ho cosi, aby vztáhl ruku a stiskl mu pravici za to, že ho neobelhal. Ale neudělal to. Posečká.

„A kterak jeho zástupce? Hovoří taky tak pěkně?“

„Neposlouchal jsem ho. Zdá se mi, že je to příliš mladý a ještě nezkušený muž. Ostatně jsem se poněkud opozdil. Přišel jsem na konec. Chodil jsem pak po městě.“

„Je tam něco nového?“

„Všelicos,“ odvětil stručně starší.

Potom rozdýmal doutník a nějak horlivěji pronášel:

„Viděl jsem známé, v našem věku, bratře, kteří vyrůstali jako my. Ale viděl jsem, že nechodí všichni sami. Někteří z nich mají ženy, bratře, ba, někteří mají už také děti. Byli s nimi a s ženami v kostele, chodili s nimi po ulicích. Díval jsem se po domech do oken a viděl jsem, kterak se rodiny shromažďují k obědu, bratře. Slyšel jsem hovor, smích ze starých i mladých hrdel. To slyším vždycky, když zajedu do města. Je tam mnohem veseleji než u nás, bratře.“

„Ve městě je vždycky veseleji,“ řekl mladší. „Je tam mnoho lidí. Ti se smějí každé hlouposti.“

„U nás málokdy je slyšet smích, bratře.“

„Čemu se máme smát, bratře? Máme práci. Ta je zdravá.“

„Ale smích je taky zdravý, bratře. I při práci, i po práci. Myslím, že nám na farmě něco chybí.“

„A co nám chybí, Adame? Prodávají-li to někde, můžeme to koupit.“

„Není to na prodej, bratře.“

„Všechno na světě je na prodej, bratře. Daří se nám dobře, chvála Bohu, nemusíme několik dolarů škrtit. Souhlasím, abychom koupili, co nám způsobí veselost. Všechno máme společně, dopřejme si tedy — —“

„Nač myslím, nemůže nám být společné. Nač myslím, mohlo by náležet jen jednomu z nás.“

Starší Adam se odmlčel, mladší se na něj zkoumavě díval.

„Co by to bylo?“

Ovládal se, aby tu otázku nevyhrkl. A vyřknuv ta čtyři slova, zaťal rty pln dychtivého očekávání, ale skoro taky pln obavy.

„Chybí nám zde žena, bratře," řekl náhle starší.

Když to pověděl, upřel pronikavé zraky na mladšího.

Mladší Adam odsupl:

„Máme Mandragoru — —"

Starší se na bratra podíval skoro výsměšně a řekl:

„Mandragora b ý v a l a ženou, bratře, a tomu je hodně dávno. Ostatně nezapomeň, že nás Mandragora kojila — mohla by být naší matkou. A nezapomeň, že je Mandragora barevná. Či chtěl bys Mandragoru za ženu?"

„Chraň mě Pánbůh!" zvolal mladší a bezděčně se pokřižoval.

„Mne taky," řekl starší. „Ale myslím, že nám tu chybí bílá žena, mladá žena, kterou by si jeden z nás vzal za manželku — —"

„A co druhý?" zvolal mladší — ne, vybuchl to náhle, jako by byl prstem o spoušť nabité ručnice zavadil. Vybuchl tak, až se to rozlehlo obšírnou jídelnou.

Zdálo se, ba bylo jisté, že na tuto otázku nebyl starší Adam připraven. Myslilť jenom na vábivý zjev ze zvěřince, a při tom arci myslil zas jenom na sebe. A když mlčel, opakoval mladší naléhavě:

„A co druhý? Odpověz mi, bratře!"

A tu starší váhavě odpovídal:

„Poněvadž si jednu ženu nemohou vzíti dva, poněvadž si takovou ženu může vzít jen jeden, musil by druhý —“

„Co by musil druhý?“ vpadl mladší Adam staršímu netrpělivě, nedočkavě, a všecek ve tváři zrudl.

„— — musil by si druhý vzít nějakou ženu j i n o u,“ dořekl starší.

Jen to vyřkl, mladší se vzchopil a vykřikl: „Nikdy!“

7.

Výkřik mladšího Adama, tak výbušný a náruživý, překvapil staršího bratra jako nějaký nenadálý útok. A taky jej nesmírně zarazil. Nerozuměl tomuto náhlému a živelnému odporu. Proč n i k d y ? Na to slovo bylo času dost, až by dohovořil. Vždyť bratr nemůže tušiti, co všechno mu chce říci. Proto začal tak zdaleka, aby svého dvojence přivedl ponenáhlu k pochopení všeho, co zamýšlí on, starší. A domníval se, že začal rozvážně, jak jen dovedl. Což nemohou o věci tak důležité klidně promluviti?

Hleděl chvilku na mladšího Adama pevně a pronikavě, jako by se snažil prohlédnout až v nejhlubší jeho nitro, a konečně propustil dvě slova: „Usedni, bratře.“

Pevným pohledem bratrovým poněkud ukro-

cen mladší Adam zas usedl, ale koutky jeho úst se chvěly jako nedočkavostí, aby mohl ještě cosi říci. Budiž však, ať Adam dopoví.

A starší tedy poznovu započal:

„Jsme oba muži dost, abychom konečně jednou projednali, o čem jsem se již sám dost napřemýšlel. Jsme v plné síle, bratře milý, avšak léta utíkají, a není radno, abychom promeškali vhodnou chvíli. Máme pěkný statek a s pomocí Mandragořinou a Flintovou jej dostatečně spravujeme. Ale Mandragora tu věčně nebude. Jednoho dne si ji černý její pánbůh zavolá. A nikdy jsi nepomyslil, že by nám Flinta mohl utéci? Stíhat bychom ho nemohli, není to otrok. Ostatně bych ho nestíhal, byť i byl otrokem. Není to divá zvěř, žijeme ve svobodné Americe. Zatím ho tu drží Mandragora, ženština jeho plemene. Ale až Mandragoru ztratíme, pak zmizí pouto, které jej k nám váže. Nikdys na to nepomyslil?“

„Mnohokráte,“ zachraptěl mladší Adam.

„Pak tu zbudeme my dva, bratře. Ale konečně věkem dozrajeme, zchátráme, a pak odejde jeden z nás, ať jsem to já nebo ty. Kdokoli. Snad ještě zbývající z nás dvou bude mít síly dost, aby bratra pochoval, aby jej položil tam k rodičům. Ale kdo pohřbí druhého, až taky ten duši vydechne? Přijdou vlci, šakalové, sežerou ho. A co se statkem, jejž naši rodiče a my s nimi a po nich jsme tak pracně zřídili a zvelebili? Zpustne a zahyne. Chápeš to?“

„Chápu," zachraptěl mladší. „Mrtví již nemohou zasévat a sklízet."

„Uznáváš pravdu mých slov. Pak tedy nám nezbývá, než abychom se postarali o dědice. Toho jinak nedojdeme, než oženíme-li se. Buď jeden či druhý, ale nejlépe oba. Uznáváš to?"

„Uznávám."

„Jsem rád, že souhlasíš. Rozhodl jsem se tedy, že se ožením. Ale zdá se mi, že by nebylo radno, aby se oženil jen jeden z nás. Mohlo by to časem vésti k nemilým, ba osudným koncům. Na světě se dějí podivné věci. Jsou o tom všeliké příběhy v knihách (Adam mávl rukou k polici s knihami) a myslím, že nejsou všechny jen tak vymyšleny. Na naší farmě je dost místa pro dvě ženy a pro dvoje děti. Až naše síly budou ochabovat, nastoupí na naše místo děti, zatím vzrostlé. Statní synové — nebo doufám, že budeme mít syny — a taky silné dcery, neboť myslím, že nezůstaneme jen při synech. Texaská půda jest plodná a úrodná, nejenom na kukuřici a tabák, ale i pro lidské plémě. Mám pravdu?"

„Máš, jako vždy," odpovídal mladší hlasem stále drsnějším.

„A ty tedy by ses nechtěl oženit?"

Mladší Adam, jako by na tuto otázku byl čekal, vyhrkl rázem:

„Chtěl, a třeba ještě dnes!"

„Ale pak nerozumím, bratře, proč jsi prve tak urputně vzkřikl: N i k d y! Jsme tedy jedné

vůle, jednoho mínění. Vezmu si ženu a ty taky si vezmeš ženu."

„Ale žádnou jinou než tu, kterou jsem dnes viděl!"

Mladší Adam vychrlil to tak náruživě jako prve, když byl vzkřikl: N i k d y!

„Tys viděl ženu?" zvolal starší překvapen a skoro se maloučko usmál. „Byla zde nějaká žena?"

„Ve městě jsem viděl ženu!" stejně vykřikl mladší, vzchopiv se jako dříve.

A teď se vzchopil též Adam starší. Jeho tvář jevila nehorázné překvapení, ale zároveň cosi jako nevěřivost. Což se bratr pomátl?

„Tys byl ve městě?" zvolal, a stále se nutil k úsměvu.

„Byl jsem. Chtěl jsem si taky poslechnout otce Jonatana. Ale zvěděl jsem, že již dva měsíce stůně a že sotva ještě kdy bude kázat."

Adam starší po těchto slovech pocítil dojem, jako by jej kdosi byl dopadl, chopil za límec a z čehosi nekalého jej usvědčoval. Za jiných okolností byl by se zastyděl, ale v tuto chvíli v něm převládalo něco mnohem silnějšího. Jeho mozkem, který jindy jen odměřeně, zvolna a zrale pracoval, proletěla nyní bleskem domněnka, temné podezření a již skoro jistota něčeho hrozivého.

„Tys mne sledoval? Tys chtěl slyšet otce Jonatana — a tys ve městě viděl —"

„Ženu jsem viděl, kterou chci mít, a dá-li Bůh, budu ji mít!"

„Kdes ji viděl?“

A teď i hlas Adama staršího zdrsněl, jako by jej kdosi za hrdlo chvátil.

„Před zvěřincem jsem viděl ženu, která zvala diváky, aby vstoupili dovnitř.“

„A tys vstoupil?“

„Nevstoupil. Nebo krom té ženy jsem viděl taky tebe, jenž jsi stál na druhé straně zástupu a tu ženu očima jen hltal. Odešel jsem pak a jel jsem cvalem domů. Nevím, co se dále dělo, nevím, zdalis ty do zvěřince nevstoupil, s ženou tou nemluvil, což se pravdě podobá. Času jsi měl dost, vrátil ses velmi pozdě.“

Adam starší stál proti mladšímu jak v podlahu vbitý. Jeho tvář pobledla, kdežto tvář mladšího krví jen hořela. Na chvíli se odmlčel, jako by uvažoval, kterak dále, a konečně pokynul bratrovi:

„Usedni, Adame.“

Jako z donucení usedl zas mladší, usedl i starší. Oba jak na povel chopili se šálků, upili chladnoucí kávy, rozdýmali tlusté doutníky a když se zahalili modravým kouřem, promluvil starší:

„Ano, bratře, podobalo by se pravdě, že jsem vstoupil a s onou ženou promluvil, jak jsi řekl. Ale jen se tak podobá — a já ti pravím, že jsem tak n e u č i n i l. Ni jedno, ni druhé. Odešel jsem jako ty, abych se kdesi naobědval. Nebo dříve, než k té ženě přistoupím a s ní promluvím, chtěl jsem se se svým záměrem svěřiti tobě. Nemám krom tebe

na světě nikoho, s kým bych o takové důležitosti mohl pojednati, jako taky ty nemáš nikoho mimo mne. Či soudíš, že jsem se měl na poradu uchýlit k Mandragoře?“

Mladší Adam — ať starší mluví cokoli — chtěl zůstat jako z kamene a neprojevit ani záchvěvem jakékoli hnutí. Ale když starší vyřkl jméno Mandragořino, a v souvislosti s věcí, která všechno jeho nitro naplňovala, neovládl se do té míry, aby mu kolem úst nezahrál šklebivý úsměv. Kdož by mohl s tajemstvím tak choulostivým k Mandragoře, která vůbec nemůže být v podobné věci důvěrnicí!

Starší Adam zachytil ten výraz a řekl s uspokojením:

„Vidíš, bratře, uznáváš to. — A tedy dříve, než jsem se ti mohl svěřit — a chtěl jsem to udělat právě dnes, po svém návratu — šel jsi po mé stopě. Nehněvám se na tě, jsi bratr. Ale pravím ti toto: tu ženu, kterou jsi dnes viděl, spatřil jsem dříve j á, o minulém zájezdu do města. Tehda jsem si řekl: Tato žena by mohla býti mou! A dnes ti pravím: Tato žena bude má! Viděl jsem ji dřív než ty a rozhodl jsem se dříve. Věz to a nechtěj mi vstupovati do cesty.“

Mladší sebou prudce hnul, ale než mohl vybuchnout, řekl starší:

„Bratře — a pravím poznovu, b r a t ř e! V lůně mateřském jsme oba spočívali v míru, a nebylo mezi námi žádných sporů. V jedinou chvíli

jsme přišli na svět, a věř, nebylo mou vinou, že jsem tě o několik minut předešel. Byl to osud, který mne posunul blíž ku bráně života. Táž ňadra nás kojila, a někdy jsme na mateřských prsech ssáli současně. Vyrostli jsme a dospěli, a nebylo mezi námi hádek a zápasů. Bratře, budiž tak i nadále. Zůstavme osudu, aby mezi námi rozhodl. Žádný z nás nemá dalším životem putovati se znamením Kainovým na čele. Jsi tak srozuměn?"

Mladší skláněl hlavu níž a níže v těžkém rozmýšlení a konečně temně pronesl:

„Jsem srozuměn."

Starší sáhl po pravici bratrově, dlouho a pevně ji tiskl a hlasem skoro vlhnoucím řekl:

„Zatím dost o tom, bratře, pro dnešek. Slavíme výročí svého zrození, a mně jest, jako by se nad námi vznášel duch drahé matky naší, která nás do této nové vlasti pod srdcem z daleka přinášela, která nás oba stejnou láskou milovala. Neposkvrňmež její památku ani jediným slovem nebratrským!"

Po těch slovech se vzchopil, objal bratra a políbil jej.

8.

Vypravuje se, že za strašlivých bouří na moři, kdy se loď stává nicotnou hříčkou rozkacených a jak hory vzedmutých vln, ženoucích na bídné plavidlo neodolatelným útokem a hrozících neod-

vratnou zkázou — že v takovéto chvíle svrchovaného nebezpečenství, kdy o bytí či nebytí, o životě či smrti rozhoduje nikoli minuta, nýbrž pouhá vteřina, v takové chvíle zoufalého zápasu vylévají námořníci na rozvzteklené vlny sud oleje a tím rozbouřenou hladinu mořskou utišují. Aspoň na tu chvíli, aby nejnebezpečnější místo překlouzli.

Takovou ztišující silou působilo na rozčeřenou, ba vzbouřenou duševní hladinu mladšího Adama bratrské políbení Adama staršího. Byl to polibek nezamýšlený, nepřipravený, byl vnuknutím posledního okamžiku, a neminul se s účinkem. Byl nezrušitelnou pečetí míru mezi oběma bratry. Dobře to cítil mladší Adam, v němž se před několika hodinami a rázem byl probudil nejsilnější a nejnezkrotnější pud živočišný a kterému se ještě před chvílí v očích až zatmívalo při pomyšlení, že mu snad bude s bratrem podstoupiti zápas na život a na smrt pro tu neznámou ženu, která podivným řízením náhody tak náhle se objevila a mezi oba Adamy vstoupila.

Bratří se na dlouho odmlčeli. Po tom rozkladu bylo nesnadno najít novou nit hovoru. Později sice se starší Adam snažil zapřísti řeč, tu o domácích starostech, tu o pracích nazejtří, ale jeho myšlenky byly roztěkány, že je těžce sháněl dohromady. Mladší Adam odpovídal vždy jen slovem, někdy pouhým zamručením, a časem vůbec zůstal odpověď dlužen. Snažil se poctivě,

aby sám sebe přesvědčil o pravdě všeho, co byl starší pronesl, ale v jeho srdci přes to zůstávala palčivá bolest a lítost, že se má rozloučiti s nadějí na splnění snu, který mu tak náhle všechno nitro vyplnil. Starší bratr tedy jest bezmála u cíle, ale kde on má hledati cíl podobný? A najde-li jej v podobě taky tak luzné?

Slunce se sklánělo k západu, den se schyloval. Dobytek ve stájích byl již opatřen a napojen. Mandragora dávno již kuchtila nějakou večeři, a když ji vnesla do jídelny, řekl k ní starší Adam:

„Dělej, Mandragoro, ať se taky najíš, a potom vše ostatní nech na zítřek — popadni tu svou drnkačku, své bendžo, a přijď nám něco zahrát. A kde je Flinta? Ať přijde taky. Zadrnkáš mu a zaskřehotáš do tance, ať jsme trochu veselí."

Mandragora se radostně zašklebila. Takové vyzvání pánovo bylo pro ni vždy vyznamenáním. Vycenila zuby — měla ještě všechny a ku podivu bílé — a chutě přisvědčila:

„Mandragora přijít, massa, Mandragora hrát, massa!" a její černé prsty se při tom zatínaly do vzduchu, jako by již strunami svého zamilovaného nástroje poškubávala. A než z jídelny vyšla, ještě se na prahu otočila:

„Mandragora taky tancovat, massa?" otázala se.

Neboť tato stará negerka vášnivě ráda tančila — a tančiti před pány, to jí znamenalo veliké a slavné obecenstvo. Ani netušila, že tu má spo-

lečnou vlastnost se všemi umělci světa, kteří se neradi blýskají před prázdnými lavicemi. Nejednou si zatančila ve stodole, při brnkotu Flintově, ale což pak ten „černý holomek“ takové produkci rozuměl! Tančiti před pány, to jest něco jiného. Účastenství takových diváků vzpružovalo její síly, dodávalo jí vynalézavosti.

„Nu, máš-li něco hezkého, nového, taky můžeš tančit,“ usmál se Adam starší. „Ale v čistém prádle, rozumíš?“

Mandragora rozjevila hubu od ucha k uchu, oči jí zablýskaly, všechen obličej byl jediným radostným smíchem. Zdálo se, že ušima třepetá, když odpovídala:

„Massa uvidí! Krásné šaty! A krásné kalhoty! Massa bude líbit! Mandragora paráda!“

„Tak tedy jdi, stará parádnice. To se těšíme. A bude-li to hezké, dostaneš taky číši nápoje.“

Mandragora věděla, jakého nápoje. Že horké vody s rumem, a to Mandragora ráda. Skoro již teď při pouhém slibu jí huba laskominami přetékala.

Oba bratři mlčky pojedli, zapili černou kávou, zažehli tlusté doutníky vlastní výroby z vlastního tabáku, načež starší Adam sňal s police baňatku brandy, odléval do číší a pečlivě přiléval náležitou míru vody. Džbán té vody stál vždy v hlubokém sklípku pod podlahou, aby nápoj byl chladný.

Mandragora jako by byla číhala za dveřmi, až oba hospodáři budou připraveni na představení.

A sotvaže vyfoukli první mraky dýmu, vstoupila se svou drnkačkou, vedouc druhou rukou za ucho výrostka Flintu, který se trochu zdráhal. Ale tak se jen tvářil, to bylo jeho obvyklé černošské taškářství. Zatím již měl na nohou staré střevíce s dřevěnými podešvy a na krku ohnivou červenou mašli s konci jak netopýří křídla. A Mandragora se vykrášlila! Přicupkala v pomorančové sukni, v zeleném živůtku, na krku skleněné korále jako z jantaru, v uších červené náušnice — a pod sukní jí vyčnívaly široké, modře a žlutě kostkované kalhoty s bílými cokničky. Učiněná baletka.

Tu konečně i mladší Adam se vytrhl ze své pochmurné nálady. Ani on se neubránil úsměvu, spatřiv tu pitvornou, pohyblivou osůbku, kterak vlezla do dveří s komediantskou úklonou a sama plna dychtivosti na to pěkné nedělní divadlo.

„Mandragoro, Mandragoro," zasmál se starší, „ty ses nám vyfintila! Vždyť vypadáš jako nevěsta. Snad se nám nechceš ještě vdávat?"

Mandragora přišila teď Flintovi žertovný záhlavek a zubila se:

„Tenhle malý černý holomek si Mandragora nemůže vzít, massa. Ale kdyby přijít starý hodný nigr, massa, hned si ho Mandragora vzít, massa. Mandragora všechno umět, všemu rozumět. A bylo bejt veselo, massa."

„I ty stará čarodějnice," smál se Adam. „Ještě bys myslila na nové vdavky?"

„A myslit, massa!" zubila se Mandragora.

„Ještě žádná čarodějnice tak stará, aby nemyslit, massa. Ať černá, ať bílá. A každý dobře pochodit, massa.“

„Ale pro takové ochechule chodí jen čert, Mandragoro.“

„Ani čerta nebát, massa!“ cenila se černoška. „Čerta namlátit a čert se bát, massa.“

„Ty slibuješ pěkné věci do manželství, Mandragoro. — Ale teď tedy sedni a zabřinkej, zakokrhej, a Flinta nám zatančí.“

„A pak Flinta hrát a zpívat, massa,“ hlásila se černoška, aby jí nesklaplo, „a Mandragora tancovat.“

„Toť se ví, když ses na to tak vyfintila.“

Mandragora usedla na nízkou stoličku, opřela bendžo o klín a spustila. Zpívala, brnkala, Flinta zvolna začal křepčit, ale čím dál mrštněji se prohýbal, tepal dřevěnými podešvy podlahu, ruce se mu vzduchem jen kmitaly, tvář se mu zaleskla hojným potem.

Mandragora břinkla posledně, rázem uťala, a vymrštivši se podala bendžo Flintovi:

„Teď zas ty hrát a Mandragora tancovat!“

Flinta zahudl nejdivočejší kousek, jejž uměl, chtěje Mandragoru zkoupat, ale to se mu nepovedlo. Mandragora křepčila jako ďas, a když tušila, že se blíží konec písničky, přemrštila se náhle na ruce a zatřepetala nohama v povětří. Flinta úžasem oněměl, poslední slova písně spolkl. Tenhle Mandragořin závěrek ještě neznal.

Oba Adamové nanejvýš spokojeni zatleskali. Mandragora překonala sama sebe.

9.

Bratři Adamové chodívali časně na lože, aby zrána zas byli čilí a svěží do práce. Večer té neděle se poněkud protáhl, přes to však časné jitro zastalo mladšího Adama již na verandě farmy. Rozčilením ze všeho, co se včera událo, byl spánek jeho neklidný a potrhán. Potrhán byl i sen, který se na Adama snášel, kdykoli se jeho víčka třeba jenom na chvíli zavřela. Tento sen, stále se navazující, stále se opakující, kterýž mohl býti nazván snem „na pokračování", předváděl mu včerejší výjev před zvěřincem, a jeho hlavní postavou vždy byla neznámá ta a půvabná dívka. Opět vyvolávala a vychvalovala všechny taje podniku, jemuž sloužila, zvala zástup zevlovačů dovnitř na podívanou, a hlas její zněl v Adamův spánek tak živě a zvučně, že jej až probouzel — a při tom probuzení slyšel vždy ještě její poslední slova jako na prahu ložnice promluvená. V tomto nastavovaném snu prožíval Adam všechnu slast i všechnu bolest včerejška, až se mu srdce rozplakávalo. A proto, když mu vycházející slunce do okna zasvitlo, rázem se vzchopil, oděl se a vyšel na čerstvý vzduch, na verandu, kde chtěl nabýti klidu.

Myslil, že tu bude dlouho sedět sám, ale brzy

potom se objevil Adam starší. Zdálo se, že ani jemu se v noci lépe nedařilo. Byl pobledlý a jako přepadlý. Nebylo pochyby, že oba bratry uchvátilo cosi neobyčejného v toku jejich jednotvárného života. Mandragora uslyševši, že její patroni jsou vzhůru, pospíšila se snídaní a zakrátko přinesla konvici kávy. „Ten černý holomek dlouho spát!“ volala hněvivě. „Mandragora ho stahovat s postele, chodí jak slepý, v peci tma, neupíct chleba! Co massa massa přikusovat?“

„Přines včerejšího chleba,“ povelel starší Adam klidně.

„Včerejšího?“ vyvalila černoška oči. „Včerejší tvrdý jako prkno. Massa massa zuby vylámat!“

„Přines jen,“ mávl rukou teď mladší, „a taky sekerku nebo kladivo.“

Mandragora přinesla dvě kukuřičné placky včerejšího pečení a sekerku, která dopadla na stůl skoro měkčeji než ty placky. Mladší Adam se chopil sekerky, udeřil do placek a rozbil je na drobné kousky, kteréž bratři vházeli do horké kávy. Arci pak trvalo hodnou chvíli, než se v ní rozmočily, a to jenom na povrchu. V jádře zůstalo pečivo tvrdé jak z cementu. Avšak zuby obou Adamů byly jako ze železa. Rozdrtily i ten tvrdý chléb.

Když posnídali, řekl mladší z čista jasna:

„Vzpomínáš, Adame, kterak jsme se koupávali tamto v lesním jezírku? Byli jsme skoro ještě

chlapci, lezli jsme tam do vody přes všechno varování otcovo. Byli jsme neposluchové. A tu jednoho dne — já ještě svlékal košili a tys už skočil do vody — viděl jsem náhle, jak se na tebe z černé tůně žene aligátor. Byl sice taky ještě mladý, nedorostlý — snad by tě nebyl sežral, ale dojista do bahna zatáhl a utopil. Skočil jsem za tebou, uchopil jsem tě, vytáhl z vody a na břeh. Ta potvora se vrhla na mne, popadla mne za nohu, ale vyvázli jsme oba. Jen mi bestie kus paty uhryzla."

„Nikdy jsem na to nezapomněl, bratře," chraptivě pronesl starší. „Chceš tím říci, že jsi pro mne život nasadil a zachránil mě. Potom jsme všechny ty potvory v jezírku vyhubili. — Byl jsem velmi šťasten, když jsem se ti o deset let později mohl odsloužit. Tehda totiž, když jsme si vyjeli tam výše na sever, na zkušenou, po radě otcově i z vlastního nutkání. Vysoko v horách, v hustém plazivém porostu zazněl náhle tvůj zoufalý výkřik. Sápal se na tebe kmotr efraim, strašlivý grizzly* — a tys byl beze zbraně. Ani já jsem v tu chvíli neměl nic jiného než tesák. Vrhl jsem se na šelmu — tebe již mocným pařátem srazila k zemi — a šťastně jsem jí proklál srdce. Přece však milý efraim neprodal svůj život lacino. Ve smrtelném zápase vrhl se na mne a poznamenal mne svými drápy nadosmrti, div že mne nerozsápal. Musil dostati druhou ránu, aby zdechl — já

* Medvěd popelavý, sveřepý; nebezpečný dravec americký.

jsem se z jeho pozdravu vylízal. Ale nezničitelnou památku toho setkání ponesu až do hrobu."

Po těch slovech Adam starší rozhrnul režnou košili, a tu se objevila jeho hruď, zarostlá jen místy hustou srstí, ale zbrázděná strašlivými, modravými a fialovými jizvami, na kterých ani chloupku nebylo. Vypadalo to, jako by mu kdosi byl prsa žhavými železnými hráběmi křížem krážem rozdrásal.

Mladší Adam nevídal často tato zjizvená prsa bratrova, ale vždy se při tom pohledu zachvěl. Připomínaly mu ty rány nejstrašnější nebezpečenství života, v jaké kdy upadl a v jakém byl i bratr jeho.

V tuto chvíli se ho zmocnilo pohnutí skoro neznámé. Za svůj život měl děkovati staršímu bratrovi. Byl si toho vždycky vědom, ale po nenadálém zjitření ze včerejška, po hovoru s bratrem, po neklidné noci a při pohledu na zdrásanou hruď bratrovu byl mnohem přístupnější mocnému dojetí, které jej nyní zachvátilo. Vzchopil se a sahaje po ruce staršího, zvolal:

„Adame, Adame, chovali jsme se k sobě vždy jako bratři, navzájem jsme si život zachránili, a tak budiž mezi námi i nadále. Bratře, tebe i mne ohrožovaly dvě šelmy, obě stejně strašlivé, a šťastně jsme jim vyvázli. Bratře, mohu ti říci jen jediné slovo, třebaže tak činím s těžkým srdcem. Nemáš ve mně míti soupeře. Ustupuji! Ustupuji tobě jako staršímu. Vyvázl jsi ze smrtelného nebezpečenství, a tak se jistě stalo po vůli

boží, aby ses dočkal, čeho ses měl dočkat. Budiž ta žena tvá!“

Povstal i starší Adam a tiskna mladšímu ruku, řekl pevně:

„Ne tak, bratře. Těžce bych nesl oběť, kterou bys mi dobrovolně přinesl. Již se stalo, že mezi nás vstoupila žena. Avšak žena, bratře milý, je velmi často taky šelma, a šelma velmi nebezpečná. Ba, skoro bych řekl, že všechny ženy jsou šelmy — hebké sice jako samet a vnadné, půvabné, nikdy však na prvý pohled neuhodneš, co v nich vězí. O aligátorovi to víš, o kmotru efraimovi to víš, a víš taky, kterak na ně. Nikdy však nevíš, kdy se ti žena do týla zakousne a kdy tě udolá. Proto, bratře, ať mezi námi rozhodne osud. Nespal jsem dnešní noci, jenom na chvíle jsem usínal. Zato jsem tím víc přemýšlel. A tu jsem vymyslil, že bude nejlépe, ponecháme-li vše ne rozhodnutí vlastnímu, ale rozhodnutí osudu.“

„Kterak má rozhodnouti? Či míníš, že ta žena má mezi námi rozhodnouti? Že si má jednoho z nás vybrat?“

Starší Adam se tu zasmál:

„Bratře, z čeho má vybírat? Ze dvou lidí, kteří jsou si podobni jako vejce vejci? Ve všem všudy? Nemyslíš, že by se nám vysmála, kdybychom k ní přistoupili a řekli: Zvol si jednoho z nás. Či snad bys měl ty obnažit svou patu a já svá prsa, aby volila podle těchto našich známek? Ne tak, bratře. My sami rozhodneme mezi sebou.“

„A kterak?“ otázal se mladší, naprosto nechápaje bratrův záměr.

„V tu chvíli sám ještě nevím, ale do večera budu to věděti. Dnes večer ti tedy povím.“

A po těch slovech šli Adamové po své práci.

10.

Pověděli jsme, že bratři Adamové po té smírné rozmluvě šli po své práci. Ale vlastně žádnému z nich do nějaké pravé a vážné práce nebylo. Rozešli se různými směry, aby si nebyli na očích, aby je blízkost nesvedla k novému hovoru. Vždyť už si všechno pověděli. Oba chtěli býti sami se svými myšlenkami. Doufali, že se tak nejspíše něčeho moudrého domyslí a dopracují. V tom byli na omylu. Obou se zmocnila nesmírná roztržitost, jaké po tu chvíli nepoznali. Zraky jejich se roztěkávaly do široka daleka po lánech úrodné půdy, sklouzaly dále na prérii, vlnící se vysokou, hustou travou, a konečně zalétaly ke hradbě pralesa na obzoru. A stejně se roztěkávaly myšlenky obou. Nikde nenašly pevného bodu, na němž by se mohly zachytit. Vždy se vracely k ranní rozmluvě. A tu se v mozek obou bratří zavrtávala otázka: Kterak má osud mezi námi rozhodnouti?

A hned potom otázka druhá: Co udělám, rozhodne-li osud proti mně?

A tu ani starší ani mladší Adam se nemohl ubrániti obavy, že věštba osudu dopadne v jeho neprospěch. Osud přiřkne ženu druhému! A že tu soupeří bratr s bratrem, hnětlo je nejvíce. Komukoli cizímu postavili by se na odpor, a to na život a na smrt.

Kdykoli se na půl míle, na míli od farmy vzdálili, vždy zas obraceli a kroky rychlejšími se blížili ke stavení, jako by v té pevné tvrzi hledali oporu pro všechno své zneklidnění. Při každém takovém návratu dbali velmi pečlivě, aby se nesetkali, nestřetli. Obávali se snad, že by takovým nárazem na sebe mohli vykřesati jiskru, která by způsobila nějaký výbuch?

Vždy se jim to podařilo. Až pak jedné chvíle mladší Adam zpozoroval, že mu starší bratr zmizel s obzoru. Neviděl ho mimo farmu, ale ani v ohradě ho nespatřil. Kam se poděl? Střílel očima do všech koutů — Adama nikde. Konečně se odvážil do stavení. Prošel verandu, jídelnu, naslouchal za dveřmi světnice staršího bratra — všady prázdno a mrtvé ticho. V kuchyni chystala Mandragora oběd, Flinta byl ve stáji a laškoval s milými svými koňmi.

Což se Adam do země propadl?

Teď kráčel mladší Adam do nejzazšího kouta ohrady, kde stála rozsáhlá haluzna, dílem skladiště to všelikého polního nářadí, dílem stodola i sýpka a schrána všeho, co nebylo lze aniž radno přechovávati ve stavení obytném. Vráteň haluzny

byla přivřena. Skoro šeptem, sotva došlapuje, kráčel mladší Adam mimo, a tu z haluzny zaslechl zvuk, jak by tam kdosi na mlatě něco drobného přesýpal. Tu tedy je starší bratr?

Dráždila ho zvědavost, aby nahlédl dovnitř, co se tam děje, ale neodhodlával se k tomu. Co tam kutí Adam? Proč ho nezavolal na pomoc? Proč ne aspoň Flintu, který lelkuje tam u koní? Do této haluzny nevcházelo se příliš často. Široké její vrátně otvíraly se dokořán jen v dobu sklizně, ale do žní bylo ještě daleko.

Mladší Adam postál chvíli, naslouchal. Chvílemi se ozývalo nové přesýpání, potom jak rozhrabávání rukama a konečně harašila o udusaný mlat dřevěná lopata, jako by kdosi zrní nějaké nabíral a do bečky vhazoval.

Adam zavrtěl hlavou a potichu, jak byl přišel, zas odcházel. Nevnikne dovnitř. Když ho bratr nezavolal, nestojí o jeho pomoc. Ať tam kutí co kutí, však se toho později doví. A zase vyšel z hradby, dávaje pozor, aby těžká vráteň brány za ním ani nezaskřípla. Mohl by si starší Adam pomyslit, že byl špehován; než něco takového bylo mladšího daleko.

Sešli se bratři u oběda, ale sotva spolu několik vět promluvili. Starší se o své tajemné práci ve stodole ani slůvkem nezmínil. Mladšímu však to leželo v hlavě celé odpůldne — a toto odpůldne mu trvalo věčnost. Nemohl se dočkati večera. Konečně se stmívalo, a když bratři povečeřeli, odešel

starší do své ložnice a vrátil se po chvíli, nesa v pravici váček, sešitý z různobarevných trojúhelníků kůže. Tyto kousky byly ve švech spájeny uzoučkými paspulkami z kůže bílé, kteráž arci lety byla ztemněla. Byl to kousek staré práce rukou matčiných. Ušila jej kdysi máti Adamů choti svému Škvarkovi, když poprvé usušil vlastní sklizeň tabáku, aby měl v čem nosit ďáblovo to koření do práce v polích. Po smrti rodičů zachoval jej starší Adam jako drahou památku po mamince i tatíkovi, ale již nikdy do něho nenacpával tabáku, aby ho nezmycil. Ještě nejspíše v něm časem uchovával stříbrné peníze.

Vážně, ba jaksi důstojně a slavně kráčel ke stolu, šetrně položil na desku váček, na pohled prázdný, zplasklý, sám pak usedl. Mladšímu Adamovi neušlo všechno to obřadné a slavnostní počínání bratrovo. Dychtivě teď vyčkával, co bratr propoví a co s tím váčkem, jejž málokdy vídal.

Adam starší povznesl číši brandy s vodou, což bylo vyzváním, aby mladší stejně učinil; oba srazili číše své a beze slova si připili. A potom starší hovořil:

„Bratře! Řekl jsem ti ráno, že ti večer povím, jakým způsobem osud má rozhodnouti, komu z nás připadne žena, po které oba toužíme. Proti rozhodnutí žádný z nás nemá reptati, ni ty, ni já. Snad srdce onoho, kdo v té sudbě podlehne, bude naplněno lítostí, snad bolestí, ale nemá býti zalito hořkostí a závistí, neřku-li nebratrským ne-

přátelstvím a nenávistí. Čas vyhojí všechnu lítost i bolest. Teprv budoucnost nám objeví, kdo z nás obou byl šťastnější. Zdali ten, jenž sudbou osudu uchvátil kořist, či onen, jenž vyšel s prázdnem. Je tomu tak, jak pravím?"

„Budiž tomu tak!" odvětil mladší vážně, zhluboka oddychnuv.

Adam starší přisunul prázdný, čistý talíř, chopil se váčku, povolil a povytáhl zadrhnutou šňůru a velmi opatrně vysypal na talíř — dva veliké boby, jaké vyrůstaly a zrály toliko na polích bratří Adamů. Boby ty byly téměř kulaté. Jeden byl sněhobílý, druhý černý a lesku skoro kovového.

Mladší Adam, všecek udiven, hleděl tázavě na bratra.

A starší hovořil:

„Přebral jsem dvě bečky našich bobů loňské sklizně, a ze všech jsem našel jen tyto dva tvaru naprosto stejného, bez jakékoli úchylky, jako ulité z jedné formičky, zvážil jsem je a shledal, že žádný není ani o desetinu gránu těžší neb lehčí druhého. Ani hmatem nepoznáš, máš-li v ruce bílý neb černý. — Hleď, bratře, váček jest prázdný (Adam obrátil váček na ruby, zatřepal jím a zas jej obrátil), nyní oba boby do něho vkládám, a teď zadrhni šňůru na uzel, jakého po tobě nikdo neudělá. (Mladší Adam učinil tak.) A tu dělám uzel já, jakého zas ty nedovedeš. — A nyní slyš: V neděli se vydáme do města spolu. Tam, ve městě

před zvěřincem, až se objeví krasavice vyvolavačka, rozvážeme váček a jeden po druhém, s tváří odvrácenou, sáhneme do něho. Kdo vytáhne bílý bob, jest vítězem. Vstoupí do zvěřince a požádá krasavici za ženu — druhý se bez reptání vzdálí. Ty sáhneš do váčku první."

„Proč ty ne, bratře?" namítl mladší. „Jsi starší. Staršímu vždy a ve všem náleží přednost."

„Ne vždycky, bratře milý," řekl jaksi zasmušile starší. „Dočetl jsem se v jedné knize, že v jisté zemi a v jistých vrstvách společenských bývá za staršího z dvojčat synů pokládán onen, který přišel na svět později. Na něj že přecházejí práva prvorozenství, rodu a majetku. Budiž tak taky u nás, třeba v tomto jediném případě. Sáhneš-li ty prvý do váčku, budou v něm oba boby, černý i bílý, kyne ti tedy do poslední chvíle naděje, že vytáhneš bílý, vítězství, a na mne zbude černý. Chápeš nyní?"

„Chápu, bratře. Ale vyznávám, že mi nebude snadno přijmouti tuto tvou oběť."

„Podrobuji se osudu, bratře, podrob se mu také," končil starší toto závažné ujednání.

Potom pokynul mladšímu, aby ho následoval do ložnice. Tam vložil váček s boby do těžké dubové truhlice s dvěma zámky, v níž jako starší uchovával rodinné listiny, památky po rodičích i společné jmění. Sklopil víko, uzamkl truhlici dvěma klíči, jeden odevzdal mladšímu, druhý si ponechal.

„V neděli, bratře, než vyjedeme do města, otevřeme společně truhlici a ty k sobě vezmeš váček. Neděle mezi námi rozhodne."

„Neděle!" opakoval beze zvuku Adam mladší. Brzy potom se ve farmě zatmělo a všechno ztichlo. Jen zvenčí za palisádou se ozýval štěkot a vytí šakalů, kteří se rvali o zvířecí vnitřnosti za palisádu vyhozené, jak se dělo den co den.

11.

Ten týden plynul oběma bratřím jako věčnost. Dni se ploužily od rána do večera k nepřečkání. Každá hodina denní se dvojnásobila, každý den jich měl zdánlivě od rána do večera čtyřiadvacet. Aby si ukrátili vleklý ten čas, vyhledávali oba Adamové všeliká zaměstnání, jež byla dávno již odkázána buď Mandragoře nebo Flintovi. Dávno již bylo jen úkolem Flintovým, aby ráno vyháněl skot z farmy na pastvu do prérie a večer zase jej sháněl do palisádové ohrady a do chlévů, aby žádný kus neutrpěl dravou zvěří, aby se ani telátko neztratilo.

Dokud žili staří rodiče Škvarkovi, vykonávali tuto povinnost mladí Adamové sami, a ještě dlouho dost po jejich smrti, ale když pak Flinta odrostl a pevně se v sedle udržel, byla ta starost na něj přenesena. A bylo to jeho nejmilejším zaměstnáním, poněvadž je vykonával koňmo. S halasem

vyháněl ráno všechen dobytek z chlévů na dvůr, vyvedl milého svého koníka do ohrady, otevřel bránu, vyšvihl se jak opice do sedla, zapráskal dlouhým koženým karabáčem a všechen skot se vyřítil z farmy a klusal povědomou cestou k zelené bujné prérii — někdy mu Flinta na svém koníku sotva stačil. Než čím divočejší byla jízda, tím radostněji mu oči plály. Pak byl ve svém pravém živlu. A když zahnal dobytek na ta vzdálená luka, vracíval se někdy tryskem na farmu, kde ho očekával mázový hrnec kávy s kukuřičnou plackou. Pozdě odpoledne pak vyjížděl zase do prérie, aby všechen dobytek shledal a na noc do farmy přihnal. A tu již zdaleka radostným jekotem ohlašoval svůj návrat, a ten jekot značil, že přihání všechno, že se nic nezatoulalo. Jen když někdy navečer hrozila bouře nebo když se byla za dne přehnala, vyjížděl s Flintou některý z Adamů, aby mu pomohl sháněti dobytek bouří rozptýlený a roztěkaný, a takové shledávání trvávalo třeba do soumraku.

Tento týden bylo jinak. Ranního vyhánění účastnili se na svých koních oba bratři a navečer zas podruhé se vydávali s Flintou za stádem. Flinta tu vyvaloval veliké oči své, všecek udiven, jakou to novotu oba massové zavádějí. Což pak nekoná svou povinnost správně a spolehlivě? Co je k tomu pudilo, arci neuhodl.

A když se bratři z ranního vyhánění vrátili a posnídali, dávali se do dříví. Řezali pak a štípali

na dvoře, až se s nich pot lil, a rovnali drobné štěpiny pod přístřešek za farmou ve vysoké hranice. Tu zas vybíhala z kuchyně stará černoška, která po dávném zavedení tuto práci konávala, a volala všecka rozčilena:

„Massa, massa! Nechat řezání a štípání! Mandragora nařezat a naštípat, a ten černý holomek jí pomůže, když potřeba. Což Mandragora špatně řezat, špatně štípat? Dříví vždycky dost! Proč to dělat massa, massa?“

Mandragora to provolávala jako s pocitem urážky vlastní práce své, jako by v počínání obou pánů svých viděla projev nedůvěry k této práci. Kdež by Mandragora byla mohla tušit a pochopit, že Adamové tím nehorázným tříštěním polen a vřeskným skřípotem pily snaží se jen ohlušit a zapudit, co jim projíždí hlavami, že tak hledí uspíšit a zkrátit odměřený tok hodin, času, dne. A když pak se unaveni kladli na lože, usínali počítajíce, kolik ještě dlouhých dní do vzdálené neděle zbývá.

Ale konečně tedy se rozbřesklo jitro té neděle, po které oba tak dychtili, plni obav a zas naděje, a bratři byli časně zrána na nohou. Nedočkavost věcí nastávajících nedala jim déle spáti. Všední šaty oblékli jenom na chvíli, co by ve stáji vykartáčovali své koně, co by jim pročesali hřívu a co by z té hřívy upletli pyšné copánky, provlečené pestrými stužkami.

Teprve po té práci se u studny dokonale umyli, vlasy i vousy své upravili a svátečně se

ustrojili. Ovšem že oba ozdobili své vysoké jezdecké boty mosaznými ostruhami — a tentokráte litovali, že nemají stříbrných. Pamatovali z pohádek mateře své, že princové vyjížděli na námluvy s ostruhami i třemeny stříbrnými, a to jim byl vrchol nádhery.

Zatím dusání koní ve stáji bylo vzbudilo i Flintu, a Flinta zburcoval Mandragoru. Za chvíli stála před oběma Adamy horká, kouřící káva. Necítili hladu, ale přece posnídali, aby se nevydali na dalekou cestu s lačnými žaludky. Potom jako na povel se vzchopili a vážnými kroky zamířili do ložnice staršího Adama, k dubové truhlici, aby tu vybrali váček s osudnými dvěma boby. Zaskřípěly zámky, víko se odklopilo, pravice obou sáhly po váčku, omakaly jej — a pod prsty ucítili kulovitá tělíska, jak je tam byli vložili. Mladší Adam ukryl váček v záprsí. Ještě vsunuli do pouzder na opascích nabité revolvery, dali Mandragoře i Flintovi příslušné rozkazy a vyšvihnuvše se do sedel vyjeli z brány. Za chvíli nebylo po nich památky. Flinta, uzamknuv za pány bránu, metal po dvoře kozelce radostí, že je na půl dne volný. Až nanosí Mandragoře vody a dříví, až jí vyčistí všechno nádobí, může se po libosti oddati svému krasojezdeckému cvičení.

O hodnou chvíli dříve než jindy dostihli Adamové města. Jejich koňové, jako by sami věděli, jakou důležitou dnes konají cestu, hojně nakrmeni a napojeni předháněli jeden druhého, ač jich pá-

nové do vysilujícího chvatu nenutili. Dnes Adamům nebyl čas dlouhý, dnes by rádi byli oddálili okamžik, jenž má rozhodnouti o jejich štěstí neb odříkání. A tak tedy dřív, než se nadáli, octli se před hospodou, kteréž svěřovali vždy své běhouny.

Očistivše se z prachu kartáčem, který visel pod nádvorní kolnou na dlouhém řetízku, nastoupili společně a beze slova těžkou a závažnou cestu svou ke zvěřinci a cirku. Ještě nedošli na náměstí, když k jejich sluchu zdaleka dolehly dunivé údery tureckého bubnu a v zápětí hlučné fanfáry mosazných nástrojů. Adamové přidali do kroku — a tu se jim zjevila povědomá bouda, před kterou se šikoval podivný pestrý průvod všeho personálu podnikatelova. Šaškové v křiklavých oděvech vykřikovali všeliká taškářství, štolbové vyváděli koně, ozdobené strakatými čabrakami, nastavovali ruce jezdkyním, aby se snáze vyhouply do sedla, a teď vyšla z boudy povědomá krasavice v zelenavém triku. Místo kazajky měla dnes krátký španělský pláštík z rudého hedvábí, na hlavě červený baret s vlajícím pérem pštrosím. Přihopkovala k vysokému bělouši, a když ji štolba vynesl do sedla, rozhlédla se po zástupu diváků. Byla tu patrně chystána objížďka městem na přilákání hostí. Již také se vyšvihovali do sedel hudebníci, kteří měli průvod provázeti. Ještě však tu stál vedle bělouše vraník, očekávající svého jezdce, vlastně však jezdkyni, ježto měl na hřbetě ženské sedlo.

Adamové se zatajeným dechem neviděli nic jiného než krasavici v zeleném triku. A když dívka přelétla očima všechen zástup a zcela bezděčně spočinula zraky na Adamech, koketně se usmívajíc, tu se v bratřích rozbušila srdce, dech se jim zoužil, hlavy jejich pojímala závrať, kolena pod nimi se rozechvěla. Žádný z nich nebyl slova mocen. Krasavice popatřila teď na oba muže pozorněji — a v jejím pohledu se jevil úžas, když seznala, že před sebou vidí dvě postavy k nerozeznání. Její zraky se neodvracely. Byly na Adamy připoutány jak neodolatelným magnetem. Kdo jsou ti dva lidé? Či je to pouhý přelud? Vidí krasavice dvojmo? A bratři jak okouzleni zírali na ni.

Tu se ozvala nová fanfára. Z boudy vyběhla dívka v triku růžovém, v modrém pláštíku a s modrým baretem na hlavě, doběhla k vraníku, štolba ji vynesl do sedla a vraník se svou jezdkyní se přibočil k bělouši. Obě ženštiny seděly podle sebe. A teď se neskonalý úžas zmocnil Adamů. Vytřeštili oči na dvojici dívek. Viděli tu dvě lepé postavy v sedlech, obě stejně krásné, obě k nerozeznání stejné, jak obraz v zrcadle. Jako Adamové, byly taky tyto dvě ženy hříčkou přírody.

12.

Ještě se Adamové neprobrali ze svého úžasu, když si té zázračné podobnosti obou párů — mužů

na dlažbě a dívek na koních — rázem všiml všechen zástup, a ze stera hrdel se ozvalo hromové zvolání:

„Hurá! Hurá! Hurá!“

Hudebníci zalehli plným dechem do svých nástrojů, průvod se hnul, vzdaloval se, a bratři Adamové si padli do náručí:

„Bratře! Bratře!“ vyškytli v nesmírném pohnutí. „Jsou dvě! Jsou to dvojčata jako my! Bratře! je rozhodnuto! Jsme dva páry. Bez boje, beze závisti, bez hořkosti. Budiž Bohu dík a chvála!“

Objetí obou bratří se ponenáhlu rozplétalo, a tu mladší, hledě zavlhlými zraky v oči staršího, promluvil vroucně:

„Bratře, totoť jest nejkrásnější, nejšťastnější den mého života!“

Hlas jeho se zachvíval mocným pohnutím, skoro jako by zápasil s pláčem, ale nad tou nemužnou slabostí vítězil blažený úsměv.

„Právě tak jest i mně,“ odpovídal starší ve stejném záchvatu vznícení, tiskna ruku bratrovu. Na chvíli se odmlčel. Zraky jeho zaletěly za vzdalujícím se průvodem cirkových krasojezdců, a teď zas promluvil:

„Avšak, milý Adame, ještě nejsme u cíle přání svých. Ba, skoro se mi zdá, že jsme cíle toho vzdálenější než dříve. Myslím, že nejtěžší zkouška nám teprv nastává. Nám se obě ty ženy líbí a nemáme horoucnější tužby než míti je. Zdali

však i my se zalíbíme jim? Zdali se odhodlají, aby tento skvělý život vyměnily za život na vzdálené, osamělé farmě, třeba to byl i náš milý Ráj? Viděl jsi nádhernou tu kavalkádu, pestré oděvy, zástup obdivovatelů — —"

Mladší Adam se zadíval za mizejícím průvodem a mávnuv rukou řekl přemítavě:

„Je to přece všechno jen komedie, nic jiného!"

„Budiž, komedie, bratře. Ale zda vzpomínáš, kterak nám otec vyprávíval, že pro takovou komedii obětovali mnozí lidé celý život, jejž mohli jinak lépe vynaložiti?"

A mladší Adam pohotově odpovídal:

„Myslím, že taky tyhle lidi všecky to jednou omrzí — a pak by děkovali Pánubohu, kdyby mohli žíti na takové farmě, jako je náš Ráj."

„Ano, bratře, snad," namítl starší. „Ale kdy to bude? Až zestárnou a nebudou moci skákat na koních a skrze obruče? Nebo až někomu lev hlavu ukousne? Považ si, že taky snad obě ty krasavice strkají hlavy lvům do tlamy."

„Nedopouštěj Pánbůh!" zhrozil se mladší Adam.

„A neukousne-li — chtěl bys na svou ženu čekati deset let, než ji to všechno omrzí?"

„Sotva bych měl tolik trpělivosti," odpovídal mladší. „Bylo by lépe, kdyby stárly s námi a vedle nás."

Nevšímajíce si ničeho kolkolem, hleděli oba

Adamové do dáli. Tváře jejich se víc a více smoušily.

Pojednou řekl Adam starší:

„Ach kdyby tu byl milý otec Jonatan! Kdybych s ním teď mohl promluviti!“

Tu se za zády obou bratří ozval hluboký, vlídný hlas:

„O čem byste s ním chtěl promluviti, Adame Quarku? Otec Jonatan rád vám odpoví.“

Bratři se rázem otočili. Adam starší všecek užaslý zíral na vysokého, letitého muže v dlouhé klerice, až po bradu upaté, z jejíhož límce vyčníval jen kraj tuhého bílého kolárku.

„Otče Jonatane!“ zvolal chápaje se podávané jeho pravice. „Otče Jonatane — vždyť povídali, že na smrt stůněte!“

„Stonal jsem, Adame Quarku, ale Všemohoucímu se ještě neuzdálo, že zasluhuji předstoupit před jeho tvář na nebesích. Snad mi kyne ještě mnohý úkol v tomto slzavém údolí. Smrt ode mne odstoupila, nejvyšší lékař mne uzdravil, dnes poprvé vycházím z domu svého. Co jste mi chtěl říci?“

„Otče Jonatane,“ řekl Adam starší, „slynete jako dobrý pastýř svých oveček, jako pravý otec svých osadníků. Vaše nedělní duchovní promluvy účinkují vždy hlubokým dojmem na všechny posluchače. Nuže, otče Jonatane, dnes před vámi stojí dva mužové, dva bratří Adamové Quarkové, kterým je třeba rady a ještě spíše pomoci, přímluvy. Prosíme vás o ni.“

Otec Jonatan utkvěl na obou Adamech zpytavým pohledem a otázal se: „Oč běží?"

Adam okamžik váhal a potom řekl:

„Rádi bychom se oženili."

„Proti tomu nelze nic namítati, Adame Quarku. Řeklť již sám Hospodin: Není dobré člověku býti samotnému. Ze srdce rád požehnám vašim sňatkům. Kde máte své nevěsty?"

Než mohl starší Adam odpověděti, vyhrkl mladší:

„Právě se projíždějí městem na koních, otče Jonatane."

„Kterak to," podivil se otec Jonatan, „že chtějíce s vámi uzavříti svazek manželský, prohánějí se na koních?"

„Otče Jonatane," ujal se slova starší, „posud nevědí o ničem, a v tom je nám třeba vaší rady. Do dneška jsme znali toliko jednu ženu a nevěděli jsme, komu z nás bude náležeti. Teprv dnes poznali jsme, že jsou dvě, a tedy dosti pro nás oba. Ale ještě ani slova jsme s nimi nepromluvili. I prosíme vás, abyste byl naším přímluvčím."

A teď Adam vypověděl ctihodnému kazateli, co předcházelo a jakého původu jsou obě dívky.

Na chvíli se otec Jonatan zamyslil a pak vážně promluvil:

„Milí hoši Adamové, mnoho párů lidí již jsem navždy oddal, mnohému šťastnému a spokojenému manželství jsem požehnal a mnoho novorozenců z těchto manželství jsem pokřtil a do obce věřících

uvedl. Ale ještě nikdy se mi neudálo, abych byl prostředníkem ve věci, jako jest vaše. V tom se věru nevyznám. Povznesu však zraky své k nebi a poprosím, aby mi dalo šťastné vnuknutí. A ještě lépe by bylo, kdyby nebe samo vašemu záměru vhodným zasažením napomohlo."

Ale starostlivý výraz na tváři Jonatanově nasvědčoval, že v tuto chvíli naprosto neví, jak by Adamům mohl pomoci.

A tu řekl Adam starší:

„Prokažte nám, otče, aspoň tu milost a posečkejte tu s námi, až se průvod ze své objížďky vrátí, abyste obě ženy spatřil a poznal. Anebo, není-li vám namáháním příliš velkým, pojďte s námi průvodu kousek cesty naproti. Trvám, že přijde onou ulicí tamto, ježto se patrně chce celému městu ukázat."

Otec Jonatan již vykročil, jda mezi oběma Adamy jako uprostřed čestné stráže. A dříve než sám se nadál, přihodilo se cosi, co mohlo být nazváno zasažením vyšší moci v naléhavou věc Adamů.

Došli asi do poloviny ulice, která mohla být pokládána za jakousi okružní třídu města, když kdesi v dáli, snad na samém okraji města, zaduněla mocná rána jako výstřel z děla. Co se tam událo? Nějaký ochotník, jenž chtěl krasojezdeckému průvodu dodati zvláštního lesku a zvelebení a taky divákům i sobě způsobiti větší zábavu, vypálil tam ránu z hmoždíře štědře nabitého.

V americkém městě nebylo takové překvapení nic zvláštního a neobyčejného, ale bezděčný ten oslavovatel se nenadál následků svého výstřelu. Hned po ráně se v dáli ozvaly výkřiky mnoha hrdel, lidé se rozprchávali na všechny strany, ozval se dusot koní, v ulici kvapně byly zavírány domy a zvláště vrata dvorů. Ozývaly se výkřiky: „Utíkejte! Zachraňte se!“

Ještě naši tři chodci nevěděli, jaké nebezpečenství hrozí. Ale pojednou na zátočině ulice vyrazili proti nim dva koňové, splašení výstřelem, a šíleným tryskem se blížili. Bělouš a vraník! A na nich seděly dvě sestry dvojčata, jedna v zeleném, druhá v růžovém triku, obě na smrt zsinalé, a žádná již neměla otěží v rukou. Zoufale se držely za hřívy koní, čímž běhouni jen ještě více se plašili a z úst obou ženštin se ozývaly zoufalé výkřiky. Bylo zjevno, že v nejbližší chvíli jim hrozí veliká nehoda, úraz, neštěstí, snad i smrt.

13.

Bratři Adamové při pohledu na splašená zvířata stanuli jak zkamenělí. Nebyli slova mocni, před očima se jim zatmívalo. Také otec Jonatan stanul jak přimražen. Z kteréhosi okna se ozval varovný výkřik:

„Otče Jonatane, rychle ke stavení! Přitiskněte se ke zdi, ať vás neporazí a nepošlapou!“

Avšak milý otec Jonatan nehnul se s místa. Leknutím zdřevěněly mu nohy, že nebyl hnutí schopen. Ale když se koňové přibližovali, vztyčil obě ruce, jako by je tím posunem chtěl zadržet a zastavit. Někteří diváci však si Jonatanův počin vykládali v ten smysl, že oběma nešťastným jezdkyním žehná a dává jim rozhřešení v poslední chvíli života. Možná, že i dobrý otec kazatel tak zamýšlel, neboť se skutečně zdálo, že tato jízda obou nešťastných sester jest poslední a — smrtelná.

Oba koňové zatím se přihnali jako bouře, která smete vše, co se jí v cestu postaví. A tu se ulekli vztyčených paží Jonatanových a vzepjali se, div se nazad nezvrátili. Při tomto vzepětí vyvléklo se koleno zelené jezdkyně z vidlice. Ruce její — snažíce se obejmouti krk zvířete — pustily se hřívy, a dívka se zhroutila na dlažbu. Avšak levá její noha uvázla v třemeni. Kůň pocítiv, že se mu v sedle ulehčilo, šílenými skoky pádil za soudruhem. Z hrdel diváků zavzněl mnohonásobný výkřik zděšení — osud nešťastné ženy je zpečetěn! Bude na hrbolaté, kamenité půdě usmýkána k smrti.

Ale tu také již pominulo ztrnutí obou Adamů. Jako jedinou myšlenkou vzníceni a jedinou vůlí vedeni vyskočili bratři proti koním, jako jediným hmatem uchvátili je za otěže, mladší Adam vraníka, starší bělouše. Koňové poznovu se vzepjali, až oba Adamy od země vyzdvihli, avšak stateční farmáři pevně viseli, udidel se nepustili,

a strhli obě zvířata zas na všechny čtyři, na pevnou půdu. Vždyť od mládí, ba samého dětství uměli s koňmi, a na prérii nejednoho divokého pevnou rukou zkrotili. Ještě se zlekaní běhouni pokusili o další útěk, ještě několik skoků vlekli s sebou oba muže, snažíce se setřásti je, předními kopyty se jich zbaviti. Ale převaha byla na straně srdnatých bratří, kteří viseli v otěžích jak připínáci a cítili, že v nejbližší chvíli budou vítězi. Rázem a jako na jediný povel strhli oba levicemi své širáky s hlav a zakryli jimi koním oči. Při tom zvláštním způsobem luskli silně jazykem, a zdálo se, že koňové tomuto chlácholivému zvuku rozumějí. Stanuli pojednou oba jak v půdu vrytí, s tlamami zpěněnými a na celém těle se chvějíce.

Teď teprv ozvaly se zdáli výkřiky:

„Chyťte je! Zadržte je! Hoho!“

Ale tyto opožděné povely vyloudily na tvářích Adamů jen posměšný výraz. Ovládliť koně bez těch výkřiků. A teď taky několik nejbližších mužů ze zástupu diváků se odvážilo, aby Adamům na pomoc přispěli. Ke každému koni přiskočili dva neb tři mužové.

„Pevně držte, nepouštějte!“ zvolali bratří jako jedním hlasem a odevzdali jim otěže, aby se mohli ujmouti dívek.

Mladší Adam skočil k růžové, rozpřáhl náruč a jezdkyně mu sklouzla se sedla na prsa a pevně se k němu přimkla, vší silou se chápajíc té nenadálé opory. V její tváři nebylo jediné krůpěje krve.

Adam chvátal k dívce zelené, ležící půlí těla na zemi, vyprostil šetrně její levou nohu z třemene a podával jí obě ruce, aby se jich mohla chopiti a povstala. Jezdkyně však ležela bez hnutí, a teprv teď spatřil Adam, že její spánek je zbarven krví. Řinula jí praménkem z hlavy, poraněné pádem s koně a nárazem na kámen. Tvář její byla zsinalá, oči zavřeny, bezbarvé rty byly pevně semknuty — a taky na těch stály krůpěje krve již ssedlé, jak se v ně ve smrtelném zápase byla zuby zahryzla.

Všecek zděšen chopil se Adam nešťastné dívky, povznesl ji se země, snaže se ji postaviti na nohy, ale poznal, že má v rukou bezvládné tělo.

„Vodu! Ocet!“ vykřikl.

A při všem zděšení svém a ulekání pocítil taky cosi neskonale slastného, když tak nenadále tiskl ke hrudi plné a přece něžné tělo ženské, kterému se posud jen zdaleka obdivoval a po kterém do dneška toužil. Snad k sobě vine jen mrtvolu zbožňované dívky? Nikoli — cítil, jak jí pod ňadrem srdce buší, a zdálo se mu, že i její prsty se snaží obemknouti jeho ruku. Byl to zcela bezděčný, neuvědomělý pokus, ale byl to projev života.

„Žije!“ vykřikl Adam opět. „Rychle! Vodu, ocet!“

Již tu byly ženy z nejbližšího stavení s nádobami a kusy lněných látek, s náčinky a obvazy, omývaly a třely omdlelou — a pojednou dívka, stále v objetí Adamově, otevřela oči.

Ponenáhlu se jí vracela paměť na chvíle právě zažité, na strašlivou jízdu, na pád s koně, na hrozné nebezpečenství usmýkání. Pohlédla v oči Adamovy, poznala jednoho z mužů, které nedávno spatřila v zástupu před cirkem, a jako pudem uhodla, že on zastavil divokého koně, vyprostil ji z třemene a zachránil od smrti.

V tu chvíli blížil se dusot mnoha koní. Nespořádaný, ve zmatek uvedený průvod cirkový dojížděl obě krasavice a skupinu lidí, kteří se jimi obírali. V čele průvodu na vysokém koni seděl dlouhý, kostnatý muž v širáku s pérem, mající kolem beder červenou šerpu se zlatým třepením — to byl patron podniku. Dlouhým karabáčem švihal do vzduchu a spatřiv bělouše a vraníka prosté jezdkyň a obě jezdkyně opěšalé, zasupěl a zvolal zlostně:

„Co se tu děje? Na koně, holky! Do sedel a kupředu! Zhurta!"

Drsný ten rozkaz a povědomý zvuk hlasu probudil obě krasojezdkyně nadobro z omámení, ale žádná neprojevila vůli, aby rozkazu uposlechla. Otřes, jejž obě šílenou jízdou utrpěly, byl příliš mocný. S výrazem hrůzy pohlédly na koně, z nichž se po divokém trysku jen kouřilo. A jako jedněmi ústy zvolaly:

„Nikdy!"

Zelená jezdkyně pevněji se přimkla k Adamovi staršímu, a toliko on zaslechl, co se jí přese rty úzkostlivě a jen jako dechem vylinulo:

„Zachránil jste mi život — je váš, navždy váš . . .“

Patron cirku zakoulel divoce očima, mávl karabáčem a zapráskal, až všemu okolí v uších zalehlo. A vzkřikl po druhé:

„Vzhůru, pravím, do sedel a kupředu!“

A vida, že i tento opětný rozkaz vyzněl na plano, pobodl svého koně proti Adamům a zařval zuřivě:

„Pusťte mé ženské a táhněte po svých, trampové! Nebo vás rozdupám!“

A vrhl se koněm k Adamovi staršímu.

Adam všecek zbledl. Ne strachem z hrozby a z koně, ale že v slově „trampové“ pocítil nadávku, a v tuto chvíli před zachráněnou dívkou smrtelnou urážku. On i jeho bratr nebyli trampové, nýbrž usedlí a zámožní farmáři. Celé město je tak znalo, a nyní oběma vmetena v tvář tato urážka z úst světoběžného, neznámého člověka. Jediným hmatem vytrhl z pouzdra po boku těžký revolver, zamířil na neurvalého jezdce a vzkřikl jediné slovo:

„Zpátky!“

A v touž chvíli taky mladší Adam vytasil revolver a zamířil na jezdce. A jako ozvěnou zaznělo taky z jeho úst varovně:

„Zpátky!“

Dvě hlavně trčely proti hněvivému patronu, třímány pevnýma, nechvějícíma se rukama. Z obou hrozila smrtící rána.

14.

Patron cirku zasmál se opovržlivě:

„Hoho, chlapci, zastrčte své bouchačky! Na takové střelce chodím jen s touhle flintou!“

A pobodnuv koně poznovu se rozmáchl mohutným karabáčem z tvrdé buvolí kůže. Adam starší nemohl být v pochybnosti, že ho jezdec chce udeřiti v tvář. Pro svobodného občana nebylo rány potupnější.

Zelená dívka strhla Adama o krok zpět a vsykla mu do ucha:

„Ustupte! Je všeho schopen.“

Vzduchem to švihlo, ale rána cíle nezasáhla. A tu vzkřikl Adam:

„Pozor na klobouk, divoký patrone!“

Toto vzkřiknutí bylo jako povelem i mladšímu bratrovi. Z obou napřažených revolverů zahřměl jediným rázem dvojí výstřel, a s hlavy patronovy sletěl klobouk, provrtaný dvěma koulemi vedle sebe a právě nad čelem.

A starší Adam vzkřikl ještě hrozivěji:

„Pozor na hlavu! Druhá rána o dva palce níže!“

„Bratři Adamové!“ zvolal otec Jonatan v nejvyšší úzkosti a vrhl se k oběma farmářům se vztyčenýma rukama. „Zadržte! Neprolejte krve bližního!“

Ale nebylo druhého výstřelu třeba. Patronův kůň, poděšen prvou ranou, vztyčil se na zadní nohy

jak svíce, a zuřivý jezdec, vymrštěný ze sedla, sklouzl po zadku koňově na zemi. Dříve však, než zděšené zvíře dopadlo zas na přední nohy a mohlo způsobiti nějakou pohromu, skočil patron k jeho hlavě a uchvátil je za otěže. Více zahanben pádem s koně svého než zaražen výstřely bratří Adamů, vztekle zaskřípěl zuby. Ještě žádný kůň ho nikdy nesvrhl. Cítil, že je tu dvojím způsobem pokořen přede všemi svými lidmi a před mnohohlavým zástupem domácích obyvatelů. Znal však dobře duši všech těch lidí a chtěl jakž takž se ctí vyváznout ze srážky, kterou vlastní prchlivostí zavinil. Potleskal a pohladil zlekaného koně svého po plecích, uchlácholil jej, sáhl po klobouku, jejž mu kterýs výrostek z davu podával, a hledě na stopy výstřelů v něm usmál se. Vtiskl širák na hlavu a přendav otěže do levé ruky, napřáhl pravici k Adamům. Snažil se, aby hlas jeho zněl zcela dobromyslně, když k nim pronášel:

„Jste dobří střelci, hoši. Skoro bych vás mohl potřebovati ve svém podniku. Tedy zanechme rvačky. Ale co ode mne chcete? Proč mi zadržujete moje holky? Proč jim bráníte, aby nevsedly zas na koně?“

Tu Adam starší, taky již se vzpamatovav, smekl svůj širák, podržel jej v ruce a otázal se:

„Jsou to vaše dcery, patrone?“

„Nikoli,“ odpověděl patron. A hlas jeho zněl chraptivě, když pokračoval: „Měl jsem kdysi dvě dcery, ale těch jsem ani nespatřil. Zmizely i s mat-

kou, než jsem se vrátil ze své výpravy za zvěří. Ale to jest historie, do které vám nic není. Po letech nabyl jsem těchto dvou ženštin — tehda ještě dětí, sirot — zcela zákonným způsobem a vycvičil jsem je ve svém umění. Kam směřuje vaše otázka?"

Adam starší posadil širák zas na hlavu.

„Patrone, jsme bratři Quarkové. Jsme majetníky živné farmy na Banádě, nedaleko odtud. Jsme svobodni, ale nechceme tak zůstat až do smrti. Patrone, čirou náhodou jsme poznali obě tyto dívky a zalíbilo se nám v nich. Chceme je pojmouti za ženy, jestliže také ony svolí. Patrone, řízením osudu zachránili jsme snad oběma život; této dívce, kterou držím, zachránil jsem jej dojista, nebo kůň by ji byl usmýkal. Život za život. Chci se s touto dívkou oženit, a můj bratr hodlá pojmouti onu tamto. Tážeme se nyní obou dívek, zdali nás chtějí za muže?"

Místo odpovědi podala zelená dívka ruku staršímu, růžová mladšímu Adamovi. Byla to odpověď tak srozumitelná, že všechen zástup kolkolem zvolal jako jedním hrdlem:

„Hurá! Výborně, Quarkové!"

Otec Jonatan vzpřáhl ruce k oběma párům, jako by jim žehnal. Z jeho pohledu vyšlehl úsměv skoro blažený.

Patron však se obrátil k zástupu a zvolal:

„Počkejte se svým hurá, hoši, i vy, paničky! Do toho taky já mám slůvko. Ale já své holky

nepropustím. Potřebuju jich ve svém podniku jako soli. Jsou mým majetkem, jak tu stojí, tělem i duší! Neukradl jsem jich. Na svá sedla, Rózo, Rozalindo!"

„Patrone," promluvil tu vážně otec Jonatan, přistoupiv blíže k opěšalému jezdci, „dovolíte mi, abych k žádosti obou bratří Quarků, dobrých to našich sousedů osadníků, připojil taky svou přímluvu?"

Patron se zatvářil, jako by teprv nyní byl Jonatana zpozoroval, a poznávaje po klerice, kdo k němu hovoří, přistoupil také blíže a nakláněje se skoro až k uchu Jonatanovu, hovořil tlumeným hlasem, aby nikdo jiný ze zástupu neslyšel:

„Ctihodný otče, vaše přímluva vás nic nestojí. Ale já jsem za obě ty holky kdysi zaplatil dvě stě dolarů — a dnes mi stojí za víc než za dva tisíce — ale neprodám jich za žádné peníze. Jsou největší přitažlivostí mého cirku a mého zvěřince."

Otec Jonatan na chvíli oněměl. Hleděl na patrona, jako by svému sluchu nevěřil. Konečně překonav svůj úžas promluvil stejně tlumeně k náčelníku potulného divadla:

„Patrone, co jste mi řekl, páchne lidokupectvím. Víte však dobře, že žijeme ve svobodné Americe. Ani v našem státě již není otroků — —"

„Když jsem děvčata koupil, byli ještě."

„Ale zatím všem těm ubohým duším byla vybojována svoboda. Zákony se změnily."

„A kdo mi vrátí moje dolary, které jsem zaplatil?"

„O ty jste přišel ve chvíli, kdy bylo zrušeno otroctví. Ostatně vaše krasojezdkyně jsou bělošky, ne černošky.“

„Nevsázejte na to ani dolaru, ctihodný otče,“ zahučel patron. „Snad víte, že již kvadroni jsou docela bílí. A což, jsou-li mé holky okteronky? Byť i byly nad anděly bělejší, jsou přece ještě barevné. Krůpěj černé krve nezapře se v nich.“

Co všechno tu dobrodružný patron povídal, i jeho nepřístupnost a tvrdošíjnost, vše to znenáhla popuzovalo i chladnou krev dobrého otce Jonatana. Po posledních jeho slovech řekl k němu varovně:

„Patrone, radím vám, abyste se o té věci nepronesl ani slovem před zástupem. Lynčovali by vás.“

Patron vytřeštil na kazatele zraky. Cítil, že tu trefila kosa na kámen. Tvář jeho pobledla, její rysy ztuhly. Lynčování bylo strašlivé slovo. A že zaznělo z úst vážného toho muže, bylo v tu chvíli ještě strašlivější.

Ztěžka vydechl, po svém zvyku odsupl a nakloniv se k Jonatanovi zašeptal k němu:

„Ctihodný otče, mluvil jsem k vám jako ke zpovědníku.“

„Tak také jsem vaše slova vyslechl, patrone. Nikdo nezví, co jste mi svěřil. Sám se přesvědčím. Z upřímného srdce však vám radím, abyste záměru bratří Quarků nepřekážel a svým dívkám nebránil, jsou-li odhodlány, aby je na farmu následovaly.

Nebudou věčně mlády, aby vám v živnosti stále prospívaly. Až pak zestárnou, až pozbudou pružnosti i krásy, kterak jim chcete nahradit zmařené štěstí spořádaného života po boku manželů a v kruhu rodiny? Co mi na to odpovíte?"

Patron mlčel. Bylo zřejmo, že v svém nitru bojuje těžký boj. Odchodem obou sester zchudne jeho podnik. Ale co řekl otec Jonatan, stálo taky za uváženou. Ani slovem nesmí veřejně prohlásit, že obě své umělkyně pokládá za otrokyně. Sotva by unikl hrozné odplatě. Když neodpovídal, řekl otec Jonatan:

„Patrone, ve všem, co se dnes událo, vidím řízení boží. Bratři Quarkové byli nástrojem v radě Všemohoucího, aby zachránili dva nevinné životy, nanejmíň však život nešťastnice, která uvázla nohou v třemeni. V tuto chvíli stál byste nad její mrtvolou, vnitřní hlas mi tak praví. Podrobte se osudu, kterému jsme všichni podrobeni."

Po těch slovech otec Jonatan popošel ke skupině bratří Adamů a dívek, jež se od obou mužů neodlučovaly. Přistoupil k zelené, ujal ji za útlou ruku a sklonil hlavu, jako by uvažoval, kterak promluviti. Při tom pozorně hleděl na nehty jejích štíhlých prstů.

Ruka dívčina se chvěla.

Teď otec Jonatan povznesl zraky, upřel je v tvář dívčinu a bedlivě zíral v její oči, ale ještě bedlivěji v jamčičky pod nimi.

Výraz jeho se jasnil, skoro až radostně zaplál.

Jen se poněkud zase zasmušil, když pohleděl na její zranění na spánku, které stále ještě slabě krvácelo:

„Milá sestro v Kristu! Muž, který zastavil vašeho splašeného koně, který vyprostil vaši nohu z osudného třemene a vrátil vás životu, žádá si vás za manželku. Chcete mu náležeti? Chcete ho následovati z rušného zaměstnání svého na tichou farmu, kde nebude hlučné hudby a vřeskných fanfár, ale kde vám kyne práce na poli a kde vás očekávají radosti mateřské? Rozvažte svou odpověď a rozhodněte sama o svém budoucím životě, který se bude velice lišiti od posavadního. Máte k němu síly dost, odhodlání?“

Ňadra dívčina se vzdula, když pevným hlasem odpovídala:

„Chci být jeho do posledního dechu svého.“

A sklonila hlavu na prsa Adamova.

„Buďtež jeho, sestro v Kristu. V kostele rád vám oběma požehnám.“

Otec Jonatan přistoupil ke druhému páru, vzal tu za ruku jezdkyni růžovou, pohleděl bedlivě na její prsty i pod oči a pronesl podobnou otázku. A z úst růžové zazněla skoro stejná odpověď.

Zástup diváků vypukl v hromové hurá. Takovýchto námluv město nezažilo, co městem stálo. Ba, v to hromové hurá zalehlo i zvolání celého skoro průvodu cirkusáků. Nemohliť ani tito lidé odolati vzrušení davu.

Otec Jonatan vrátil se k patronovi.

„Patrone, svobodnou vůlí obou dívek je rozhodnuto. Opakuji, svobodnou vůlí,“ řekl s důrazem. A skoro šeptem dodal: „Buďte srozuměn a kliden. V žilách vašich děvčat není krůpěje černé krve. Jsou to bělošky obě.“

„Nu arci,“ řekl patron, odevzdávaje se v osud. „Když jedna, tedy i druhá. Vždyť jsou to dvojčata, ctihodný otče. — Ale představení na rozloučenou mi neodepřete, viďte?“

„Budiž. A po představení oba páry oddám. Mužové si je odvezou domů.“

Patron se otočil na patě a mocným hlasem vzkřikl do zástupu:

„Vzácné dámy, vážení gentlemani a veškeré slavné publikum! Zveme uctivě na poslední slavné představení v tomto městě na rozloučenou se signorinou Rózou a se signorinou Rozalindou. Zveme na umělecké výkony, jakých toto krásné a důležité město ještě nikdy nevidělo. Vysoká jezdecká škola španělská! Čtverylka čistokrevných arabských hřebců! Světoznámý černoch Mungo předvede učeného slona Amora! Kdo zmešká, nikdy již nic podobného neuvidí! Obě nevěsty vystoupí ve svatebních toaletách! Vzhůru za námi!“

Jezdecký průvod, znova spořádaný a sešikovaný, hnul se kupředu. Však obě sestry krásavice na své koně již nevystoupily. Kráčely v průvodu pěšky, provázeny oběma Adamy.

Otec Jonatan za nimi udělal kříž a ubíral se domů, aby se připravil na oddavky.

15.

Otec Jonatan, vrátiv se do svého domu, který stál opodál chrámu, povolal k sobě kostelníka z domu sousedního a nařídil mu:

„Kryštofe, odneste do kostela sváteční mé roucho a připravte vše, čeho třeba. Po představení v cirku — doufám, že nepotrvá přes hodinu — budou dvoje oddavky, obou bratří Adamů Quarků z Ráje. Pečujte, ať je vše v nejlepším pořádku. Myslím, že dnes náš kostel bude malý pro všechny účastníky.“

Když kostelník odešel, přistoupil otec Jonatan ke skříni s knihami a přečítal nápisy na hřbetech tlustých i tenčích svazků, pátraje po knize hledané. Konečně vyňal jakýsi starý zeměpis, rozevřel jej a přemítal zežloutlé listy. Našed, co hledal, usedl s knihou ke stolu a začetl se v ní.

„Myslím, že jsem se nemýlil,“ mluvil k sobě polohlasně. „Buď byl patron kdysi v omyl uveden, anebo vědomě předstíral nepravdu. Tu to jest.“

A Jonatan si předříkával z knihy jako školák, který se má naučiti článku nazpaměť:

„O míšencích čili barevných. Nejčastěji se v našich končinách setkáváme s mulaty čili pardy, což jsou potomci plemene bílého a černého a první stupeň smíšenců. Otcem bývá tu zpravidla běloch, matkou černoška. Málokdy bývá tomu naopak. Bílá žena zřídka se oddává černochovi.“

(„Což je docela v pořádku,“ mumlal otec Jonatan k sobě, „a z nejedné příčiny. Bílá žena — a hlavně dobrá křesťanka — má zůstat věrna svému plemeni, to jest první důvod. Ale ani se stanoviska dobrého vkusu nemá vcházeti ve spojení s černochem. Je známo, že černoši se vyznačují zvláštním výparem, který nemůže být nazván vůní. Praví se sice, že taky Evropan jiným plemenům páchne. Je-li tomu tak, ponechme si každý svůj dědičný úděl. Milejší mi je zápach, jehož necítím, nežli výpar, kterému se můj nos vzpírá.“ — Potom otec Jonatan četl dále:)

„Jiného původu jsou mestizové, děti bělochů a Indiánek. Těm říkají v Brasilii mamalucos, v Čile cholos.“

(Otec Jonatan položil prst na místo, kam dočetl, aby nemusil hledati řádek, a dodával si: „O těch se praví, že jsou velmi čilí, bystří a chytří. Avšak taky čert je chytrý, jak uvádějí církevní otcové, a nikdo o čerta nestojí.“ — Otec Jonatan se na chvilečku zamyslil. „Zvláštní jest, že nám bělochům je čert černý, naopak prý černochům bílý. Tato věc je poněkud nejistá, ježto posud nikdo neviděl čerta ani černého ani bílého.“)

„Dětem z černochů a Indiánů se říká zambos,“ četl Jonatan dále, „nebo i chinos, v Brasilii aribocos.“

(„Ale do těch nám tu nic není,“ zamumlal si Jonatan. „Hledám jiné odrůdy. Aha, tu to jest.“)

„Z dalšího smíšení mulatů s Evropany a vůbec

lidmi bílého plemene vznikají t e r c e r o n i. Otcem bývá běloch, matkou mulatka. Z bělochů a terceronů pocházejí kvarteroni čili k v a d r o n i, a to jest po dědu černochu již čtvrtá generace. Ze spojení těchto s bělochy jsou kvinteroni, sexteroni, septeroni, okteroni. Již terceroni nemají vlasů vlnitých, plstnatých, toliko jejich pleť jest ještě poněkud nahnědlá. Kvadroni pak již nejsou od bělochů ani k rozeznání. Někdy jen jeví slabé stopy zbarvení nebo prozrazují svůj původ černošským pachem. Zvláště pak se u nich krůpěj černošské krve po pradědech jeví zamodralými „měsíčky" na nehtech a nahnědlými jamkami pod očima. Tyto známky prozrazují prý ještě i šestnácterníky . . ."

Otec Jonatan zavřel knihu a hledě do prázdna hovořil k sobě:

„Podivuhodná to síla a vytrvalost plemenných příznaků! Slabounce zamodralé nebo zafialovělé měsíčky na nehtech prozradí nám původní krev praotců, pramatek. — Avšak nic takového jsem neshledal u obou těchto dívek z cirku, a dobře jsem zkoumal jejich nehty i spodní víčka očí. Ani žádného černošského výparu jsem u nich nepočil. Arci jsem k nim zblízka nepřiváněl. Ale je-li pravda, že se tento výpar dostavuje zvláště při mocném duševním pohnutí, za velikého rozčilení, pak by mi to nebylo ušlo. Jejich pleť je neposkvrněná, a jsem jist, že stejně čistá a nepomíšená jest i jejich krev. Jsou to ryzí bělošky. Tedy jsem se na patronu cirku nedopustil žádné

křivdy, dokonce již ne násilí, když jsem mu bezděky připomenul soud lidový. Ale byť i to byly smíšenky tolikátého a tolikátého kolene — již není žádných otroků a muž ten nemá práva, aby je pokládal za svůj majetek, s nímž by mohl po libosti nakládati."

Když otec Jonatan takto své svědomí upokojil, uložil knihu do skříně a pojedl něco ovoce, kterého měl na svém stole vždy nachystáno. Byl dnes po své nemoci poprvé vyšel z domu, ale vše, co byl uslyšel od bratří Adamů, jakož i šťastné zachránění obou jezdkyň od smrtelného úrazu, konečně pak ústupnost principála cirku — vše to naň působilo tak léčivě, že se v tuto chvíli cítil zcela zdráv a svěží. Všechny stopy nemoci pomizely. Pojed šťavnatého ovoce pokryl zbytek bílým ubrouskem a vyňal ze skříně malou knížku v kožené vazbě, stříbrnými růžky kovanou, která krom všelikých příležitých modliteb obsahovala též promluvy ke snoubencům v den svatební. V tu chvíli dobrý otec neměl ani potuchy, že patron cirku, jenž se zdánlivě poddal nevyhnutelnosti, osnuje přece jen jakýs úklad, jímž by záměr bratří Adamů a sňatek jejich překazil, obě jezdkyně a krotitelky šelem pro svůj podnik zachránil.

— — — — — — — — — — — — — — —

Průvod hrdin a hrdinek cirku dospěl na náměstí, k velikému tomu plátěnému stanu, ztrácel se v něm, a za ním hrnuli se dovnitř diváci, dychtiví slavnostního představení a výkonů obou za-

jímavých nevěst, které se na tu chvíli musily od svých ženichů odloučiti, aby se k nim po skončeném představení navždy vrátily.

Také bratři Adamové, proudem lidí unášení, chystali se vstoupit. Ale pojednou starší Adam v posledním okamžiku se rozmyslil, jako by jej cosi bylo zadrželo, a jen pošeptal k mladšímu:

„Ty vejdi, bratře, a všechno bedlivě pozoruj. Žádné hnutí uvnitř ti nesmí ujít. Ale já zůstanu venku, na stráži pro všechny případy. Něco mi tak radí. A měj svou zbraň pohotově. Uslyšíš-li výstřel, přispěchej ke mně. Bude tě pak třeba. A přiveď pomocníky."

Na další vysvětlení nebylo času. Proud diváků zanesl mladšího do boudy, starší si proklestil cestu z davu a zůstal venku, na prostranství již liduprázdném. A co hudba v boudě zanotovala hlučný úvodní pochod a po ní zazněly výkřiky šašků, kráčel starší Adam podél stanu, na konec, kde prázdné stěhovací vozy zvěřince tvořily jakousi hradbu, zahnul za roh, obešel vozy, až se octl u zadní plátěné stěny stanu. Zcela bezděky kráčel potichu, jako by stopoval nějakou zvěř, a tu jeho pozornost vzbudil hovor za plátnem. Adam zbystřil sluch, když zaslechl dva hlasy, z nichž jeden — sice tlumený — byl mu nějak povědom. A brzy poznal, čí to hlas. Mluvil to patron cirku.

„Jozue," pronesl ten hlas, „je všecko v pořádku?"

„Jest, patrone," odpovídal druhý hlas, patrně zřízencův, snad štolbův.

„Jozue, ty víš, co se událo. Ti trampové chtějí nám odvést naše holky — ale pak to můžeme všechno zavřít. Kde zas najdu takové dvě ženštiny — —"

„Na celém světě ne, patrone."

„Proto je musíme zachránit, Jozue. Až se po svém druhém čísle vrátí z manéže — —"

„Mají poslední číslo programu, jak obyčejně, patrone?"

„Ne, Jozue. Změnil jsem program. Poslední číslo má dnes Roland na Sultánu, abychom získali času. Jakmile se holky vrátí z manéže, aby svlékly kostým, již je nevypustíš ven. Posaďte je do dvojkolky — musí být připravena, dva nejsilnější běhouny k ní. Holky připoutáš k sedadlům řemeny; aby neřvaly, zacpete oběma huby. Mungo a Florestan ti pomohou. Zadní branou vyjedete tryskem. Ty sedneš na kozlík. Já na Césarovi za vámi a s vámi. Zamíříme rovně do Svatého Paula . . ."

„Patrone, budou nás stíhat!"

„Budou čekat na nevěsty — a nežli se vzpamatují, budeme daleko. Rozjedou-li se přece za námi, postřílíme koně pod nimi. Vykonej, jak jsem řekl. Jdu do manéže, aby nevzniklo žádné podezření. Vyvedli jsme už jiné věci, Jozue."

Adam za boudou hněvem zbledl a musil zatnouti zuby do rtů, aby se neprozradil výkřikem,

který se mu z hrdla dral. A když se kroky patronovy vzdalovaly, vylinulo se mu jen šeptnutí:

„Padouchu, tohle přece jenom nevyvedeš!“

16.

Adam starší ucouvl za vozovou hradbu, aby zůstal ukryt, kdyby náhodou někdo vyšel ze zadní brány cirku, která byla jen asi třicet kroků od něho. V prvé chvíli chtěl se rozběhnouti za bratrem do cirku, aby mu pověděl, co se chystá. Ale kde by ho v té směsici lidí našel? Krom toho by vzbudil pozornost patronovu — slovem, vše by mohl pokazit. Rozhodl se tedy, že na svém stanovisku vyčká. Prvním jeho pomyšlením byl revolver. Vyňal jej z pouzdra, ohledal jej, vyhodil slupku po vystřelené ráně a nahradil ji novou patronou, aby měl úplný počet nábojů. Prsty se mu chvěly. Adam pomýšlel, zdali bratr uslyší výstřel zvenčí v tom šumu, který vládne uvnitř? Nebude-li přehlušen hudbou v boudě? Odhodlal se, že bude stříleti tak dlouho, až jej bratr uslyší. Nábojů má plný opasek.

Zdlouhavě plynula chvíle, každá minuta byla Adamovi věčností. V té zadní části boudy, kterou Adam hlídal a která patrně byla stájí pro koně a zároveň šatnou pro umělce, v níž se na své výstupy oblékali a převlékali, bylo celkem ticho. Jen chvílemi tam zadusala koňská kopyta, když vyváděli

čerstvého koně do manéže, a chvílemi tam zazněl nějaký výkřik, povel, pobídnutí ke spěchu, a zas bylo ticho. Ze vzdálenější části, kde bylo konáno představení, zaznívala sem hudba cirkových šumařů, vzdáleností poněkud tlumená, a chvílemi potlesk i chvalné výkřiky diváků.

Konečně, konečně se hodina schylovala, a tu Adam postihl sluchem jakýsi ruch za onou zadní branou, kterou měl být únos proveden. Zahrčela tam kola — a to byl vozík, na němž obě umělkyně měly být odvezeny. Potom zadusala kopyta dvou koní, a to přiváděli k oji a zapřahovali ustanovené dva běhouny. Dvojkolka uvnitř popojela až ke bráně, posud zavřené. Jenom cosi zarachotilo, a to Jozue patrně spouštěl závoru, aby pak bez překážky mohl vyrazit. Adam se všecek chvěl očekáváním a pevně svíral v hrsti revolver. Jeho ukazováček bezděky pohrával spouští zbraně. Uvnitř kdosi potleskával koni po plecích. Kůň potichu zaržál, jen jako by se usmíval, jako by rozuměl, co má se svým druhem vykonat.

V cirku ztichla hudba, bylo po čísle, a hned potom tam zaburácel potlesk, ozvaly se výkřiky pochvaly. Vše to svědčilo oběma sestrám, které se tu dnes před sňatkem naposledy zaskvěly svým krasojezdeckým uměním a s kterými se všechno obecenstvo bouřlivě loučilo. Bez konce je diváci vyvolávali, a sestry opět a opět musily vybíhati ze šatny do manéže, aby se za tu přízeň davu poklonily. Dojista že rukama rozesílaly hubinky na

všechny strany, děkujíce tak za poctu, která jim tu byla posledně prokazována. Vždyť dnes vystoupily naposled a zítřkem již začnou nový, tichý, neveřejný život na farmě v Ráji — po boku svých manželů.

„Naposledy?“ švihlo tu myslí Adamovou. „Skutečně naposledy? Zdali se v obou ženách v tuto chvíli neprobudí nová láska k tomuto potulnému životu a k pozlátkovému umění, které snad již od dětských let provozují, které jim přešlo ve všechnu krev a které snad je jim živlem tak nezbytným jako vzduch k dýchání?“

A když mu tato myšlenka hlavou šlehla, všechno v něm až zmrtvělo. Stane-li se tak, pak pro něj není života. Anebo — anebo — jestliže ty holky setrvají u svého patrona, pak Adam uteče z Ráje a dá se taky k těm komediantům. To byla druhá myšlenka, která ho cele zaplavila. Poputuje s nimi a za nimi, kamkoli je ten komediantský život povede, děj se co děj . . .

Hluk a šumot v cirku ztichl, nadšení diváctva se vybilo, umělkyně po posledním poděkování mu zmizely s očí, vrátily se nadobro do šatny. A teď Adam zaslechl z nitra boudy dva ženské hlasy — jejich hlasy — dva hlasy volající po garderobierce cirku, aby jim pomohla při svlékání divadelního kostýmu a oblékání občanských šatů. V Adamovi se všechny žilky jen rozehrály — a přece tu stál jako kamenná socha, jako přední bitevní stráž, nemající krom zraku a sluchu jiného smyslu. Planoucí jeho oči se upíraly na vrata.

Z nitra se ozval jiný hlas, a to byl hlas Jozuův.

„Hoďte na sebe zatím tyto pláště! Rebeka tu bude hned.“

Jakýsi dupot uvnitř, jakýsi šum — to přiskočili Mungo a Florestan, aby Jozuovi pomohli. Patrně zahalovali dívky do plášťů.

A pojednou se ozvaly dva úzkostlivé, ba zoufalé výkřiky dívek — při tom zvuku hrozila Adamovi hlava prasknutím. Ale výkřiky byly rázem udušeny. To patronovi námezdníci připravenými šátky ucpali dívkám násilně ústa. Již se ozvalo jen zakvílení nosem, podobné zavytí, ale i to víc a více sláblo. Potom dvojí buchnutí — dívky byly mrštěny na sedadlo vozíku a přivazovány k němu. Ještě jakési cloumání, vzpírání, ale marný byl odpor nešťastných ženštin proti těm párům silných, otužilých paží.

A teď povel Jozuův.

„Dobrá, hoši! Vzhůru! Otevřte bránu!“

Koňové zadusali, brána se otevřela, Jozue na kozlíku rozmáchl se bičem po hlavách koní, dvojkolka zahrčela, vyrazila.

„Stůj, komu život milý!“ zahřímal Adam, vyskočiv ze své zálohy.

„Ku předu!“ zařičel za vozíkem patron cirku vyšvihuje se na osedlaného koně.

„Stůj!“ zahřměl Adam poznovu a vztyčiv revolver vypálil dvě rány do vzduchu. Třetí ránu vystřelil koním pod nohy, až se před nimi ze suché půdy zaprášilo.

„Skolte ho!“ řičel patron vztekem jako divý. Ale tu již od přední části cirku duněly mnohonásobné kroky a skoky, a v čele desíti mužů přihnal se mladší Adam, třímaje revolver, a za ním deset jiných revolverů zalesklo se v rukou jeho průvodců.

„Co se děje, bratře?“ zvolal mladší Adam.

„Zrada a násilí! Unášejí nám ženy,“ odpovídal starší.

Stačil jediný pohled na spřežení, na káru, na spoutané dívky s ucpanými ústy, na Jozuu i na principála v sedle, a pochopil mladší bratr i všichni, kdo s ním přichvátali.

„Srazte jim koně!“ ozval se výkřik z řady pomocníků, a desatero rukou hrozivě zdvihlo zbraně, desatero zraků se upíralo na Adama staršího, má-li býti čin vykonán. Adamova ruka však záporně mávla, a současně vzkřikl patron všecek zsinalý:

„Zadržte, gentlemani! Vzdávám se!“

Nemohl nic jiného učinit. Uniknouti s dívkami bylo nemožno — klásti odpor zbraní bylo by bývalo šílenstvím. Jediný pokus o násilí byl by proti patronovi a jeho lidem vzbouřil celé město. Noví a noví mužové přibíhali, zástup odpůrců vzrůstal.

Lest se nezdařila, zjevný zápas byl marný.

Starší Adam vytasil svůj dlouhý nůž, pokročil ke káře, přeřezal řemeny, kterými sestry byly připoutány, zbavil dívky také šátků, kterými jim

byla ústa ucpána, a snesl obě šetrně s káry. Ulekáním a zděšením ze všeho byly skoro polomrtvy, jen se potácely.

„Občané, bratři!“ promluvil Adam k zástupu. „Před hodinou jste viděli, co tyto dívky potkalo. Před hodinou jste slyšeli z jejich úst, že nám dobrovolně podávají ruce své. A jejich patron se podrobil. Zatím však zosnoval bídný úklad. Měli jsme být o své nevěsty, o své ženy oloupeni. Měly býti zavlečeny do dalšího nevolnictví. Vaší šlechetnou pomocí byl úklad zmařen. Děkuji vám za ně, za svého bratra i za sebe. Jsme vaši, a kdykoli nás budete potřebovati, nasadíme za vás i život svůj. Posečkejte chvíli, až se dívky obléknou v šaty k oltáři. Potom šest mužů zůstaniž tu na stráži, a vy ostatní nás doprovodíte do kostela.“

„Hurrá!“ vzkřikl hromově všechen zástup.

Na téže dvojkolce, na které měly být uneseny, nastoupily sestry za malou chvíli cestu k oddavkám. Ale teď byla kára ozdobena a téměř pokryta květinami, kterými ji ženy a dívky se všech stran zanesly. Arci teď na kozlíku neseděl Jozue, nýbrž ochotný junák z města, a bratři Adamové po obou stranách vedli koně za uzdy. Odváželi si vzácnou kořist.

17.

Kdykoli později — a ještě po mnoha, mnoha letech — bylo vzpomínáno dvojího sňatku, posvě-

ceného té neděle v kostele malého města texaského, vždy říkali jeho pamětníci:

„Nikdy nebylo a již nebude v naší obci takových oddavek jako tehda, když se ženili Adamové Quarkové z Ráje. Tehda byl náš kostel na prasknutí nabit, a vlastně je div, že se při tom nesesul."

„A kterak mluvil tehdejší náš milý pastýř duchovní," vzpomínali jiní, „nezapomenutelný otec Jonatan! Nejen ke snoubencům, ale k veškeré obci."

A tak tomu vpravdě bylo. Té neděle překonal otec Jonatan sama sebe. Promluvilť svatební řeč, jaké zdejší prostory chrámové ještě nikdy neslyšely. Chvílemi úchvatná jeho slova o významu stavu manželského povznášela mysli posluchačů až nad oblaky, chvílemi nějaké žertovné a vhodně užité podobenství vyluzovalo na všech tvářích blažený úsměv porozumění a souhlasu. A když zase vážně a pronikavě promluvil ke svatebčanům (i ke vší obci) o předůležitém úkolu vychovatelském, o štěstí, jaké jim kyne z četné a zdárné rodiny, která má do posledního dechu svého nositi v srdci a v duši vděčnou paměť rodičů, dědů a pradědů — tu nejenom že nezůstalo suché ani jediné oko, ale taky ani jediný kapesní šátek, pokud jej posluchači měli při sobě.

Tak výmluvně a přímo biblicky hovořil otec Jonatan, že veškerá obec tuto slavnou a památnou řeč bratřím Adamům záviděla. Dávno ženatí mužové a dávno vdané ženy hluboce litovali, že mají

své oddavky dávno za sebou a že k nim už nikdy tak nebude promlouváno. Starý Baltazar Kox, zásadní to šedesátiletý starý mládenec obecní, bývalý lovec medvědů, počal v tu chvíli vážně uvažovati, zda by se také neměl po příhodné nevěstě ohlédnouti, aby taky jemu se dostalo štěstí podobného úvodu do stavu manželského a na všechnu další budoucnost. A čeho se otec Jonatan sám nenadál: řeč jeho k Adamům a jejich nevěstám měla takový účinek, že do nejbližší neděle se u něho přihlásilo šestero párů mladých lidí s prosbou, aby také jim co nejdříve do stavu manželského dopomohl.

Dojati a do nejhlubšího nitra pohnuti děkovali Adamové milému otci Jonatanovi, a když taky do farní matriky bylo vepsáno vše, co tam náleželo, pošeptal Adam starší mladšímu dvě tři slova, a mladší pln radosti odpovídal:

„Právě jsem ti chtěl totéž říci."

Tu starší Adam přistoupil k Jonatanovi.

„Otče Jonatane, oddal jste nás, navždy jste nás spojil s drahými ženami, a vlastně jste původcem našeho štěstí. Nikdy vám toho nezapomeneme. Ale ještě jednu velikou prosbu máme k vám. Prokažte nám vzácnou čest a laskavost, doprovoďte nás do našeho domu, do Ráje, buďte v náš den svatební naším hostem. Svou návštěvou posvětíte naše přístřeší a vnesete k nám požehnání. A zítra vás ve všem bezpečí doprovodíme domů. Neoslyšte nás!"

Jen čtvrt minuty se otec Jonatan rozmýšlel.

A když se naň upřely zraky taky obou mladých žen, s nevyslovenou sice, ale stejně výmluvnou prosbou, byl rozhodnut.

„Půjdu s vámi, hoši milí a dobří sousedé. A myslím, že nepůjdu sám.“

A v tom se otec Jonatan nemýlil.

Když se kostel ponenáhlu vyprázdnil a když taky oba páry novomanželů s duchovním vycházely, pozdravil je před kostelem především nespočetný zástup občanů a občanek trojím hromovým hurrá! A šest mužů z města — šest mužů z oněch, kteří jim před hodinou u boudy cirku přispěli a únos dívek překazili — přistoupilo k nim a nejstarší z nich řekl:

„Bratři Quarkové, blahopřejeme vám! Šťastně jste došli cíle svého, máte ženy, krásné a statečné, které vám může závidět celý svět. Hřešili bychom na svých ženách — ať na těch, které už máme, nebo na těch, kterých se svobodným z nás dostane — kdybychom k těm závistivcům náleželi. Ale k domovu máte daleko, bratři Quarkové, a pojedete prérií a lesem. Kdyby na vás kde číhala nějaká záloha, dva byste svých žen a sebe neubránili. Proto nám dovolte, abychom byli vaší stráží a doprovodili vás. Ohlídáme vás až do rána, a pak již budete ve svých palisádách bezpečni.“

Po těchto slovech zachvěl se vzduch opětným trojím hromovým hurrá, kterým veškeré shromáždění tento šlechetný návrh uvítalo a schvalovalo.

Bratři Adamové podávali ochotným občanům ruce. A starší promluvil:

„Vděčně váš průvod přijímáme. Jen vám musím říci, že nejsme na tolik milých hostí připraveni a že musíte vzíti zavděk tím, co naše farma může poskytnouti."

„Nechceme vás vyjídat, bratři Quarkové," odpovídal vůdce. „Již se naše ženy a matky o nás postaraly. Povezeme s sebou, čeho třeba, abychom hlady a žízní nezahynuli. A vašim ženám se v našem voze měkce pojede."

Bratři Adamové s šesti obětavými průvodci zamířili k hospodě, kde měli své koně, na malé osvěžení, než se vydají k domovu. Kudy kráčeli, tu vybíhaly ze stavení ženy a dívky a podávaly manželům všeliké drobné dárky. Brzy toho měly sestry blíženky plné náruče, a ještě do hospody za nimi přinášely štědré osadnice památky svatební. Obě mladé ženy nad tímto šťastným počátkem jen zářily. Cítily, že je tak obec přijímá ve svůj klín. Bylo to něco, co se naprosto lišilo od jejich posavadního života. Již nejsou potulnými komediantkami. Jsou občanky, rovnoprávné s všemi ostatními; občanky, jimž kyne pevné, stálé bydlo, vlastní hospodářství, vlastní život. Jak se na něj těší!

Zakrátko dostavil se do hospody taky otec Jonatan, připravený na cestu. Byl svlékl kostelní roucho, ustrojil se v občanský oděv.

Jeho příchod byl povelem, aby se výprava vydala na pochod. Šesti dobrovolným průvodcům

byli přivedeni statní koňové, pro mladé ženy a pro otce Jonatana přihrčel nejpohodlnější vůz, jejž bylo lze v městě sehnati. Měl i péra, byl to skoro kočár, a byl zasypán květy a zelenými ratolestmi. V „nádní" vozu, pod sedadlem, byly uloženy všeliké lahůdky, láhve vína i rosolky a bílé pečivo. Ale o tomto nadělení dobrosrdečných dárců zatím Adamové nevěděli. Shledali se s ním až doma. A pak teprve pochopili, proč za nimi občané města při posledním loučení vesele volali: „Dejte si dobře chutnat, Adamové!" Byliť rozuměli, že se to týká jejich mladých žen. A tu otec Jonatan, jenž o všem věděl, jen se dobrácky, ale i trochu šelmovsky usmál, když postřehl vzájemné rozpačité pohledy obou ženichů.

Co vyváděli Mandragora a Flinta, když průvod k farmě dorazil a do ohrady vjel, nelze ani vylíčiti. S počátku, když se ta kavalkáda z vysoké trávy vynořila a šestero výstřelů na pozdrav Ráji v dáli zapraskalo, pojalo je nesmírné leknutí a zděšení. Nemyslili jinak, nežli že se blíží tlupa lupičů, aby farmu vydrancovala — a hospodáři, obránci statku, nejsou doma! Flinta běžel pro karabinu a druhou ručnici přinášel Mandragoře, aby se na odpor lupičům postavili. Ale když pak oba Adamové předjeli v čelo průvodu a bystré zraky Flintovy je poznaly, a když Adamové zamávali širokými klobouky, tu Flinta taky na pozdrav stiskl spoušť karabiny — a kulka zafičela Mandragoře kolem ucha.

„Holomek černý, nestřílej!“ zaječela černoška a schoulila se na bobek. „Mandragora zabitá — skrz naskrz — kulka do hlavy — funus! Střílet na raubíře!“

Flinta hodil ručnicí a vykřikl:

„Žádný raubíři! Massa massa jedou, a mnoho massa za zády! A kočár, a na kočáře starý massa a paní a paní!“

Jak posedlý metal kozelce přes celé nádvoří až ke bráně, zachrastil řetězem, zarachotil závorou, otevřel dokořán — a průvod vjížděl do ohrady.

Adamové seskočili s koní, pomohli otci Jonatanovi s vozu, snesli ženy a seznamovali je s chasou:

„Naši lidé, Mandragora, Flinta. A vy, černí, vítejte: naše paničky, vaše nové velitelky.“

Flinta otevřel širokou hubu, vycenil bílé zuby, rozpažil šikmo ruce a stál tu s rozkročenýma nohama jako živé X, překvapením polykaje, polykaje a zas hubu dokořán otvíraje.

Mandragoře div oči z jamek nevypadly. Rozšklebila se do radostného smíchu, zavýskla, zatleskala do rukou a všecka u vytržení volala:

„Paní, paní! A kde massa massa najít paní a paní? Nikdo nic nevědět, nikdo nic neříkat — a tu z nebe spadnout dvě paní! A nikdo nevědět, která paní toho massa a která paní toho massa!“

Adam starší se upřímně zasmál — a zasmáli se všichni přibylí hosté.

„Však se naučíš, Mandragoro. Uvidíš. A vítej paničky, vítej!“

Mandragora dvěma skoky byla u nových velitelek, popadala obě střídavě za ruce, líbala jim je a zase líbala.

18.

Co Ráj Rájem stál, tak veselého večera nevidě a nezažil. Sice i za panování rodičů Škvarkových zavítali na farmu časem hosté, i později za hospodaření synů Adamů, a byly to někdy i celé rodiny. Ale to bývali skromní přistěhovalci, kteří přicházeli z dalekých končin na obhlídku krajiny, pátrajíce po příhodné končině, kde by se na další život usadili. V krajině, kde nebylo žádných hospod ani stanic poštovních, rozumělo se samo sebou, že přístřeší na chvíli odpočinku nebo na přespání dopřeje farma osadníků, která se cestou vyskytne. Takovým poutníkům za neznámým a ještě dalekým cílem nebylo nikdo do přílišné veselosti. S upřímnou vděčností přijali na noc pohostinství, pojedli kukuřičné kaše, popili kyselého mléka a po vyspání ve stodole a po stejném vyčastování zrána táhli dále, do daleka nedohledna, aby se již nikdy v Ráji neobjevili. Usadili se kdesi třeba na sto mil daleko, a málokdy pak bylo o nich slýcháno. Tehda byl Texas ještě divoký a řídce obydlený.

Ale dnes byla v Ráji svatba, a dvojnásobná.

Dneškem tam začínal nový život, naprosto odlišný od života předešlého, skoro již staromládeneckého, třeba že Adamové byli v nejlepším, nejstatečnějším věku mužném. Příchodem dobrovolných průvodců a strážců obou manželských párů bylo na farmu vneseno hodně ruchu. Ráj ve všech prostorách oživl. Hosté z města prohlédli si nejprve hospodářství Adamů, všechno pochválili, ledačemu se upřímně podivili a všechno zařízení farmářů shledali dokonalé, a mžourajíce zálibně po mladých ženách, věštili jim šťastnou budoucnost.

Mandragora se otáčela jak čamrda, velela Flintovi, aby jí sehnal drůbež do malého dvorku, vybírala nejlepší, nejtučnější kusy, usekávala jim na špalku hlavy, s Flintou škubala a kuchala, pekla a smažila, z drůbků vařila polévku. Laskominami jí oči jen blýskaly a v ústech se jí slévalo. Upraví hostinu, na jaké si Ráj dávno nepochutnal. A jak otvírala širokou hubu dokořán, když se nenadálí hosté z města vytasili s lahůdkami a nápoji, které s sebou přivezli a jimiž dlouhý stůl v jídelně pokladli! Flinta obskakoval, polykaje vše očima, a Mandragora stále ho zaháněla do kuchyně.

„Nic nesežrat, ty černý ničema! Taky dostaneš, ale až massa massa jíst, a paničky a všichni! A hezky pazoury umejt, abys ne tak černé. Budeš s Mandragorou sloužit, podávat. A dát pozor, nic neupustit, nerozbít, nerozlejt. Nebo ti Mandragora všecky uši vytrhat!“

Konečně v podvečer zasedla svatební společ-

nost v jídelně ke stolu, na nějž Mandragora postavila všechny lampy a svícny, co jich jen v hospodářství shledala. Zahlaholil hovor a smích, ale všechno ztichlo, když otec Jonatan v čele tabule povstal a ruce sepjal. Vzchopili se na to znamení všichni, aby vyslechli jeho modlitbu, které by nebyli našli v žádné modlitební knize, neboť Jonatan ji pronášel s patra, jak mu za těch neobvyklých okolností na mysl vstupovala. Byla prostá, upřímná, srdečná. Žehnala novému příbytku žen, tak neočekávaně sem zavátých, žehnala vznikajícím dvěma rodinám a svolávala na ně požehnání do nejvzdálenější budoucnosti. Nakonec obrátiv se k Adamům, otec Jonatan pronesl:

„Není pamětníka sňatku takového, jaký dnes oslavujeme. V jedinou a touž hodinu vzešli jste kdysi na tento svět, k nerozeznání stejní, a nevyzpytatelný osud vám v cestu života uvedl družky podobného vzniku. Buďte šťastni v tom svazku a rozrosťte se v hojnou rodinu. Spojení vaše započalo protivenstvím, které na štěstí dlouho nepotrvalo a které jste za pomoci těchto statečných mužů a jejich druhů šťastně odvrátili. Chraňte i nadále tak statečně střechu svou ode všech útoků, ať vás ohrozí odkudkoli, a buďte vždy vítězi. Mezi sebou však žijte až na konec dnů svých v míru a lásce, a potomků dětí vašich budiž do nespočetna. Tato širá země jich potřebuje a její půda jich do tisíců uživí. Zdar vám i všem, kdož pod vaši střechu zavítali!“

Bratři Adamové spěchali k otci Jonatanovi, aby mu srdečně ruku stiskli, obě nevěsty snažily se mu ruku políbit, ale toho Jonatan nedopustil. Ujal obě sestry za hlavu, políbil je na čelo a zašeptal k nim:

„Mějte je rády, milé sestry! Poctivě si vás vybojovali, a zde, daleko hamižného světa, jste pod jejich ochranou jisty ode všech nástrah lidí i ďáblů. Bůh požehnej vaše lůna, abyste muže své obdařily krásnými a zdravými dětmi. Nechť jsou všem vám na radost, pilnými pomocníky v práci, útěchou a podporou na stará kolena.“

— — — — — — — — — — — — — — —

Bujné veselí rozléhalo se farmou po celý večer a dostoupilo vrcholu, když Mandragora na pokyn hospodářů zatančila svůj divoký balet, k němuž Flinta drnkal na bendžo. Hojně bylo popíjeno, i sami bratři Adamové vzdávali příslušnou čest dobrým vínům z města, na farmě vzácným. Ani jediný z hostí však nevybočil z mezí. Nejen přítomnost mladých žen, taky účastenství otce Jonatana je drželo na uzdě. Bratři Adamové přiznali se kdysi později, že jim toho večera bylo tak šťastně a blaženě, jako by se byli znova narodili.

Zatím stará Mandragora s Flintou zchystala hostům nocleh na patře stodoly, otci Jonatanovi v podkrovní světničce nad příbytkem bratří Adamů. O půlnoci se ženichové a nevěsty rozloučili se všemi svatebčany. Mladé ženy nedaly si

ubrániti, aby jakž takž v jídelně nepoklidily, a konečně tedy se daly rozjařenými Adamy odvésti do ložnic.

*

Bylo siré a sivé jitro. Od vzdálených vrchů, které daleko na západě lemovaly krajinu jako zkamenělé, vysoko vzduté vlny, vanul chladný ranní vítr přes vrcholky lesů, přes prérie i přes obdělané lány země. Byly to poslední záchvěvy chladné texaské noci. Nebo strana opačná, východní, vysílala od dalekého a jen tušeného moře první zábřesky vzcházejícího dne. Vzduch byl podivuhodně průhledný a vzdálené předměty jako přibližoval. Nad zemí nebylo žádných par, žádné mlhy, a v těch končinách nebylo na trávě ani žádné rosy.

Farma byla pohroužena v hluboké ticho, všichni účastníci včerejšího svatebního kvasu ještě tvrdě spali. Toliko z koňských stájí ozývalo se tepání kopyt a z chlévů zaznívalo chvílemi táhlé zabučení. Dobytek cítil již zdaleka nový den.

Tu v chodbě, která oddělovala ložnice bratří Adamů, skříply dveře jedné z nich, tak tenounce jako když myš zapískne, a do chodby ještě šeré vynořil se z nitra světnice mladší, toliko napolo oděný Adam. Plachým, nejistým pohledem se rozhlédl chodbou, síní, a tu spatřil, kterak ze dveří protějších vychází Adam starší, opatrně za sebou přivírá, a zaslechl, jak zhluboka vzdychl. Teď se

starší otočil, spatřil mladšího, a ruka jeho sáhla rychle po opasku, jako by hledala revolver. Neměl však žádného opasku a tedy ani zbraně. Bylť taky jen velmi nedokonale oděn, jak spěšně do některých kusů šatů vklouzl, a to sáhnutí po zbrani bylo zcela bezděčné, jak je vypěstoval mnohaletý zvyk prvních tamních osadníků.

Mladší Adam potřehl povědomý ten pohyb. Ale v šeru nevida, že jest bratr beze zbraně, a v tu chvíli nic jiného než ránu neočekávaje, zdvihl ruce nad hlavu a pronesl tlumeně:

„Nestřílej, bratře! Jsem nevinen.“

„Nemám z čeho, bratře,“ odpovídal Adam starší. „Nechci útočit — jen bránit jsem se chtěl. Nebo taky já jsem nevinen.“

Tvář Adama staršího byla jako plna vrásek, zraky jeho neklidně těkaly, každá číva se v něm chvěla. Stejně však bylo s mladším. Chvíli tak na sebe bratři hleděli, a pak zas řekl mladší:

„Bůh mi svědkem, Adame, že jsem se vědomky ničeho nedopustil. Co se událo, událo se bez mé vůle a viny. Zdali na mne padla vlčí mha, zdali zraky mé byly zaslepeny včerejším nezvyklým požitkem či zdali jsem podlehl ďábelskému mámení — bratře Adame, přisahám ti, že nevím, kterak se to událo. Přisahám, že za nic nemohu.“

„Bratře,“ chroptěl starší, „rád bych ti podal ruku na usmíření, na odprošení, ale po tom, co se stalo, netroufám si tak udělat. Jako tobě, právě tak dělo se mně. Neviděl jsem před sebou a kolem

sebe nic než domnělou ženu svou — a tak se to událo. Bůh mě zatrať, je-li jediné mé slovo nepravdivé.“

„Bůh zatrať i mne,“ odpovídal rovněž chraptivě mladší Adam, „není-li všemu tak, jak jsem pověděl.“

Ruce obou Adamů sklesly k bokům, hlavy jejich se schýlily až na prsa. Ponenáhlu však se zase zdvíhaly a bratři dlouho na sebe zírali, němi a bez rady.

Po dlouhé chvíli otázal se starší:

„Spí ta žena?“

„Spí,“ odpovídal mladší, a dodal: „Což ona druhá?“

„Spí rovněž hlubokým spánkem.“

„Nechme je spáti, bratře, dokud se samy neprobudí. Ó, kéž by spaly tak dlouho — tak dlouho — —“

„Jak dlouho myslíš, bratře?“

„Pokud nám Bůh nevnukne myšlenku, jak bychom napravili, co se událo.“

„Není tu žádné nápravy. Co však učiníme, bratře, až se přece probudí?“

Mladší neodpovídal. Jen zcela bezděky, jako by jej v této těsné chodbě všechno dusilo, mávl pravicí ke dveřím, pobízeje tak bratra, aby s ním vyšel na ohradu. Tam na širém prostranství snad přijde spasitelný nápad.

Když vrátka farmy otevřeli, skoro je oslepila skvělá záře na východě. Slunce v plném jasu vycházelo nad obzor.

„Slunce, bratře, slunce!“ zvolal mladší žalostně. „Zdá se mi, že nikdy krásněji nevycházelo — a toto slunce přináší nám nejtruchlivější den života!“

V ranní té tišině stáli Adamové v hlubokém ponurém zamyšlení. Jen chvílemi jeden k druhému pokradmu vzhlédl.

Tu se nad jejich hlavami ozval jakýs šelest, cvaknutí, skřípnutí — v podkrovní světničce otevřelo se okénko a v něm se zjevila hlava otce Jonatana. Pohleděl ku planoucímu slunci a druhý jeho pohled sklouzl na dvůr.

„Aj, jací jste to ranní ptáci,“ pronesl usměvavě. „Tušil jsem vás na jiných místech. Tedy dobré jitro, šťastní manželové!“

Při slovech „šťastní manželové“ vyskočil na tvářích obou Adamů trpký úsměv. Ale v jeho zápětí probleskla hlavami obou jediná myšlenka. Vztáhli ruce vzhůru a zvolali prosebným, tlumeným hlasem:

„Otče, drahý otče Jonatane, sestupte k nám, vyznáme se vám...“

„Z čeho se mi chcete — — —“

Ale duchovní nedořekl. Výraz bratří Adamů napovídal mu, že běží o jakousi velmi vážnou věc. Neptaje se dále a nečekaje na odpověď, zmizel od okna, sešel tiše po příkrých schodech, a než půl minuty uplynulo, vykročil z farmy.

„Co mi chcete pověděti, přátelé? Za jitra tak časného, a právě dnes, kdy jsem počítal, že budete ze všech spáčů nejpozdější?“

Adamové ujali duchovního s obou stran za paže a odváděli jej do nejzazšího kouta ohrady, do besídky z hrubých prken sbité a planou révou zarostlé. Uvnitř byl okrouhlý stůl o jediné noze z mohutného špalku, kolem něho lavice.

„Usedněte, ctihodný otče.“

„Dobrá, již sedím. A tedy také vy usedněte, přátelé milí.“

„Nikoli, otče drahý. Postojíme, ač by naše místo bylo u vašich nohou. Přicházíme k vám zdrceni, bídní hříšníci, a prosíme, abyste nás vyslechl bez hněvu a radou otcovskou nás vytrhl z hrozné tísně.“

„Jsem zpovědník, přátelé milí, a cokoli svěříte mému sluchu, neuslyší ode mne žádné jiné ucho lidské. Mluvte.“

Adamové však mlčeli. Těžké jim bylo vyznání, s nímž přicházeli. Otec Jonatan trpělivě vyčkával.

Konečně promluvil — a skoro jen zašeptal — mladší Adam k staršímu:

„Mluv, bratře. Jsi starší. Mluvil jsi vždy také mým jménem, mluvil jsi tak i včera dopoledne k otci Jonatanovi ve městě, a víš, co máš povědět.“

Ještě chvíli starší váhal a pak tedy začal:

„Stala se této noci nehoda v našem domě, ba stalo se neštěstí, otče Jonatane, a stal se i hřích, dvojí hřích. Avšak hřích bezděčný, nevědomý.“

Adam zdvihl tři prsty, jako na přísahu, a zároveň s ním tak učinil mladší Adam.

Duchovní setrvával v mlčení. Hleděl střídavě

v oči obou bratří, a ten pohled vyzýval, aby dále mluvili. Starší Adam pokračoval:

„Víte, kterak jsme se o půlnoci rozcházeli. Taky my jsme odcházeli, odvádějíce své ženy do svých ložnic. Domnívali jsme se, otče Jonatane, že každý odvádíme svou ženu. Avšak byli jsme pojati strašným bludem. Otče, otče, zadržte svůj spravedlivý hněv, než dopovím!“

Z Adamových slov zaznívalo skoro již zoufalství.

V tváři Jonatanově nepohnul se ani sval, ani nerv, když vlídně pronesl:

„Mlčím a poslouchám, bratře Adame.“

„Odešli jsme tedy i my s oběma ženami, každý do svého, oba nade vše pomyšlení šťastni, a pak jsme na loži svatebním ztrávili celou noc, netušíce, jaké probuzení nás očekává. Svítalo ponenáhlu, když jsem procitl. Žena vedle mne spala hlubokým spánkem. Událo se mi pohlédnout na její šíji, kterou jsem zlehka políbil, a tu jsem pod levým uchem spatřil drobounkou hnědou čočku, které jsem včera neviděl na dívce, vláčené zdivočilým koněm — a byl bych ji musil viděti, když jsem dívku ze třemene vyprostil, zdvihl, a když ona v mých loktech omdlévala. Viděl jsem její šíji, byla bez poskvrny, bílá jak sloň. A dnes ráno — čočička, značka mateřská! Teprv teď pohlédl jsem na levé zápěstí ženy, kterou jsem v noci objímal, a toto zápěstí bylo — a jest po tu chvíli — ovinuto tenoučkou stužkou hedvábnou — růžovou . . .“

Tu promluvil mladší Adam, a hlas jeho zněl skoro řezavě:

„Na pravém zápěstí ženy, kterou jsem já do své ložnice odvedl, shledal jsem ráno hedvábnou stužku barvy zelené.“

Hlas Adama staršího skoro umdléval, když mluvil:

„Dívka však, s kterou jste mě včera před oltářem spojil, měla na svém zápěstí stužku barvy zelené, právě takové, jako byl její kroj, v němž své umění v cirku provozovala, v němž jsem ji poprvé spatřil a v němž se taky včera na koni objevila.“

„A dívka, s kterou jste spojil mne,“ řekl mladší Adam, „nosila ve svém povolání oděv růžový a takovou též stužku na zápěstí. Tím se rozeznávaly.“

„Naše zraky však, otče Jonatane,“ končil vyznání Adam starší, „neviděly o půlnoci nic jiného nežli ženy v plné jejich kráse, jejich oči, ústa, po jejichž políbení jsme prahli, jejich bohaté vlasy, jejich krásná ňadra. A tak — —“

„— — a tak jsme každý svou ženou učinil dívku, která náležela druhému,“ dodal mladší Adam.

Otec Jonatan ani brvou nezachvívaje vyslechl vyznání bratří Adamů a hluboce se zamyslil. Dlouho hleděl na Adamy, jeho zraky ztápěly se v jejich zracích, jako by se až na dno jejich duší nořily.

Konečně zhluboka vydechl, opět vydechl a otázal se:

„Zpozorovaly také vaše ženy osudnou tu záměnu?“

Jako jedněmi ústy odpovídali bratři:

„Neměly a nemohly mít ani potuchy o tom.“

„A vy, bratři Adamové, byli jste v tuto minulou noc dokonale šťastni?“

„Otče Jonatane, není na světě pokladu, není štěstí a blaženství, za které bychom štěstí dnešní noci prodali. Toliko probuzení a poznání za jitra bylo zdrcující.“

Otec Jonatan povstal, povznesl ruce, sepjal je a pobídl bratry:

„Sepněte ruce a modlete se se mnou z hloubi srdce svého: Otče náš, jenž jsi na nebesích — — —“

Bratři Adamové nikdy v životě nepromlouvali slova modlitby tak vroucně jako v tuto chvíli, když jim průvodem k ní zazníval hluboký hlas Jonatanův, plný hudby a lahody. Když pak dokončil a pokřižoval se, promluvil k oběma:

„Pravda jest, že jsem vás včera spojil s dívkami, kterých jste si za ženy požádali. Ale kdosi, jenž je silnější všech nás, jinak ustanovil a jinak vás dva páry spojil. Co se stalo, stalo se. Matrimonium consumatum est. Nevidím jiného východiska než ve slovech, která jsou psána: Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj. — Zachovejte tajemství dnešní noci v nejhlubších svých útrobách. Nevyzraďte ho nikdy ani slovem komukoli na světě, dokonce

pak již ne ženám svým. Máť každá svého Adama — a každá byla s Adamem oddána. Vaše blíženectví a jejich blíženectví jest jediným případem, který lze takto rozřešiti. Taková jest rada má a taková jest vám pomoc. Jdětež a buďtež s ženami svými po všechen život tak šťastni, jako jste byli dnešní noci, milí bratři Adamové. — Amen!“

Tak se stalo a bratři Quarkové neměli nikdy čeho litovati, ač dožili vzácného věku bezmála devadesáti let a měli dohromady půl kopy dětí, z nichž jim vyrostli statní pomocníci a pomocnice na širém tom lánu úrodné a štědré půdy, na kterém kdysi stanul přistěhovalec otec Škvarek. Tak byl zalidněn jeho Ráj, jenž se po letech rozrostl v početnou obec a snad podnes kvete.

(Švanda dudák 1926.)

O TŘECH FACÍRECH

1.

Širošírá a širá krajina rozkládá se pod kalnou, šedivou oblohou. Nikde neviděti človíčka, málokde osamělý strůmek nebo zakrnělý keř, prázdný všeho listí. Podzimní větry dávno je servaly, podzimní deště sešlehaly. Mrazivý, kousavý severák vane jako se všech stran, ale není to vítr se strnišť, poněvadž strnišť už není. Všechna půda kolkolem je zorána, hrubými hroudami navrch obrácena, a rozšiřuje syrovou zemitou vůni. Hejno vran popolétá v brázdách, usedá na chvíle v oranici a zase vzlétá, aby se sneslo opodál. Paběrkují, ale jejich snídaně je po čertech skoupá, poněvadž všaký červ a hlíště a larva, rádlem na povrch vyvržení, dávno se zas v půdu zavrtali. Ponravy, kde se která v brázdách zabělela a zarůžověla, byly zpohltány vranami hned za pluhem. Obrysy vzdálených hřbetů horských se utápějí v modravé mlze. Nad krajinou se mlha mění v drobné mžení.

Nikde není kopečka, pahrbečku, na němž by spočinuly zraky chodcovy, kdyby tu nějaký chodec cestou necestou kráčel. Ba, ani by daleko nedošel.

Deštěm rozmočená, mazlavá země chytala by jeho nohy jako ptačí lep. Sklouzal by a kolísal na všechny strany, až by někde padl, a sotva by se na další pouť vzchopil. Přilepil by se na tu mazlavinu jako veliký brouk.

Slunce neviděti. Ponáší se kdesi nad těmi mlhami, a nelze rozeznati, kde je východ a kde západ. Zádumčivá, trudnomyslná nálada zaléhá rovinatou pláň. Zněla-li taky nad ní někdy perlivá píseň skřivaní?

Z té trudné jednotvárnosti vyniká nad povrch toliko nepatrná kopka hlíny jako nedávno vyvržené. Kopka hlíny povědomého tvaru — k r t i- n a. Jediná to známka života, pod zemí ukrytého. Ten čtvernožec v černém kožíšku nepřestal pracovat.

Teď se kopka pohnula. Vrší se, nadouvá se, zdvíhá vzhůru — a teď slyš, z podzemí jako by se bylo ozvalo nějaké zavrčení, zachrochtání, zvuku nevrlého, zlobivého. Vždyť krtek pracuje tiše, šeptem, ani hláskem neoznamuje svou přítomnost, svůj východ na povrch.

Kopka roste do výše, do šíře, jako by se tu malá sopka probouzela. Půda se vyvírá, prudce na všechny strany se rozlétá, jako by ten kousek země odporem nad něčím odplivoval. A náhle jako zmnoženým úsilím vyráží vzhůru. Otevřela se černá, nálevkovitá jáma, a na denní světlo jak vzpruhou vymrštěna se vyhoupla podivná postava.

Postava zchátralá, spíše hadrovitému strašáku

v poli než lidskému stvoření podobná. Však se nezdá, že by to byl člověk, ač co se tu vynořilo, dosti se mu podobá. Ale snad ještě nikdy nebylo člověka tváře tak zryté a tolika šklebivých grimas a posunků schopné, jako je tato. Snad žádné zraky lidské nesvítily leskem tak zelenavým a žlutavým zároveň, jako tyto. Na žádné ruce člověčí nevyrostly drápy tak dlouhé. A Pánbůh s námi! — na žádné levé noze lidské neshledali jste místo chodidla koňské kopyto, jakým tepe půdu stvůra, která se tu ze země vynořila. Má sice levou nohavici delší, aby kopyto zakryla, ale cítíte je, slyšíte je, a když se plandavá nohavice poodhrne, vidíte je také.

Inu ano, je to čert, a zdá se, že v té bezútěšné, zoufalé končině se nemohlo nic jiného objevit než sám Rohatý.

Ty rohy jsou arci skryty pod starodávným, proláklým a zježeným cylindrem, tak zježeným, jako by i tomuto krytu podzimní sychravinou husí kůže naskakovala. Na kostnatém těle visí jak na rohatině prastarý frak s nekonečnými šosy, nohy se třepají v zimomřivých cajkových nohavicích. Podivně se ode všeho toho odráží bílá plesová, teď už zažloutlá a pomačkaná vesta s perleťovými knoflíky.

Je to patrně jakýsi chudý, politování hodný čert, který na sebe oblékl, co právě kde sehnal. Nebo čert, jak známo, bere všecko.

V chatrném a té podzimní náladě naprosto

nepřiměřeném úboru svém ošil se čert za jedinou vteřinu aspoň tisíckrát, že by lidský pozorovatel viděl před sebou jen jakousi roztřesenou, kudrnatou čáru, až by ho zraky přecházely. A při tom ošití lítaly s čerta na všechny strany zbytky prstí, které tam dole na sebe nabral.

„Fuj!" zařičelo to z kolozubé huby. „Fuj, fuj! Nic než mokrá hlína — a tlama plná chlupů! A kde to jsem?"

Čert se rozhlédl a vtáhl hlavu mezi ramena.

„Myslil jsem si to, přepočítal jsem se. Zde to není. Vylezl jsem na nepravém místě. A koho pak se tu mám zeptat!"

Čert naslinil ukazováček pravého pařátu, vztyčil jej do výše, aby se přesvědčil o směru větru.

„Točí se boreáš kolem dokola, psota, ale zdá se mi, že vane rovně od zadu. Dáme se po větru. V žaludku mne studí — krtek byl po čertech syrový. Nastudil bych si břicho."

A dal se po větru.

Šel, klopýtal hroudami i kamenitou polní cestou, brouzdal se močálem, a dlouho trvalo, než přišel na zelniště, po sklizni hlávek již jen košťálů plné. Uprostřed stál tu opuštěný, zapomenutý hastroš, jehož namrzlé hadry šelestily v sirém vzduchu. Rozbitá čepice kryla velikou tykev, do které byly neznámým žertovným umělcem vyřezány oči a široká, otlemená huba od ucha k uchu.

Čert se zastavil, díval se chvíli na hastroše a otázal se:

„Umíš mluvit, strašidlo pitomé?"

Hastroš mlčel.

„Bodejť bys uměl. Však já ti pomohu."

A tryskl tykvové hlavě slinou mezi oči.

„Teď tedy povídej, strašáku. Kudy je cesta do Ztracené krčmy?"

A z nitra duté tykve se ozval skřípavý hlas:

„Pořád rovně — sto honů odtud — přijdeš na křižovatku —"

„Zaraz, obludo!" houkl čert. „Jinak to řekni!"

„Přijdeš — kde se tři cesty protínají — dej se prostřední — a brzy spatříš Ztracenou krčmu —"

„Dobrá," řekl čert a dodal:

„Nechtěl bys jít se mnou, abys mi cestu ukázal?"

„Nechci. Mám jen jednu nohu, a ta je na dva lokte v zemi."

„Tedy tu stůj, příšero, až ti noha uhnije."

Čert foukl tykvi do tváře, slina jeho na ní uschla, a hastroš jako dřív stál němý a třásl jen svými hadry ve vzduchu.

Rohatý kulhal dále, obzíraje krajinu všemi směry. V hrudi mu pískalo jak ze starých měchů, z nozder unikala pára jak z přetopeného kotle. Nohy sklouzaly v mazlavé půdě, div že se chvílemi nepřekotil. Pojednou se zastavil a zaskuhral mrzutě:

„Taky už nějak blbnu! Pročpak trmácím staré hnáty? Nějak jsem vyšel ze cviku. Snad mě ještě ten pochroumaný aparát unese."

Tu se čert schoulil do dřepu a zatřepal na sobě frakem, a pod frakem se vytáhla veliká netopýří křídla. Jejich blány byly sice místy zpuchřelé a potrhané, ale čert se přece vznesl do povětří. Křídla zachrastěla, jako by suché pruty o sebe tloukly. A když se vznesl, vypadalo to, jako by nad plání letěl ohromný polámaný deštník.

Vrány v polích, vyplašeny a polekány neznámým okřídleným tvorem, zdvihly se rázem a s varovným krákoráním těžkým letem zamířily k dalekým lesům. Lesy ty byly sice všemu ostatnímu tvorstvu neviditelné, poněvadž mlhami zastřené, ale vrány k nim byly vedeny neomylným pudem.

„Co vás čerti berou, roto umrlčí!" chrochtal za vranami dopálený čert. „Což pak už nepoznáváte vlastního strýce?"

Potom, podívav se po sobě — a teď jeho oči hleděly šilhavě — řekl se zjevným povržením:

„Ale vždyť taky vypadám pro ostudu! Ani nejchudší příbuzní by se ke mně nehlásili."

Letěl, letěl, až taky doletěl ke vzdálenému lesu, a tu pod strání stála osamělá chyše, z jejíhož komína se dávno již nekouřilo.

Čert se snesl stranou, zatáhl a srovnal chatrná křídla pod frak, protáhl znavené údy a zafrkal a zafuněl:

„Cítím to ve všech kostech, a páteř jako bych si byl cestou polámal. Jde to se mnou hrozně s kopce..."

Zamířil k nízkým dveřím propadlého baráku, blýskl očima do kalných, slepých okének, a shrbiv hřbet prolezl dovnitř širokou škvírou nad vyšlapaným prahem.

2.

V tu chvíli, když starý čert způsobem poněkud neobyčejným (ale u všech čertů obvyklým a přiměřeným) vstupoval pod krov Ztracené krčmy, byla šenkovna velmi slabě navštívena. Vlastně, abychom určitěji mluvili, byla docela prázdná. Na černé podlaze stálo jen několik stolů, ponořených v hluboké snění o lepší minulosti. Pamatovaly sice doby, když vyšly z rukou truhlářových, do skvělé bělosti ohoblované, ale dávno již byly věkem, všelikým čmoudem a špínou zhnědlé, že vypadaly jak uzené. Kolem stolů všelijak na křivo stály stejně památné židle se srdcovitými lenochy a s povědomými nohami rozkročmo, tak zvanými vyndavacími. O takových nohách je známo, že o posvícenských zábavách a jiných přátelských večerech mívaly za prudkých polemik rozjařených hostí velmi často poslední slovo a nejednu rozbitou hlavu na svědomí. Ba, někdy taková rozbitá hlava seděla na krku i samého krčmáře. Proto také pečliví, slušných manýr a vlastního zdraví dbalí šenkýři před každým posvícením a před každou přátelskou zábavou všechny své židle prohlíželi a jejich pohyblivé nohy

klížili a obrácenou sekerkou pevněji do sedadel zaráželi.

Kromě těchto židlí táhly se podél tří stěn krčmy nízké lavice. Ve čtvrté stěně byly dveře ze síňky, druhé vedly do nějakého přístěnku, z něhož snad malým okénkem bývaly do jizby podávány pokrmy, a v koutě zíval černý otvor do zdi, jejž by člověk s živou obrazností byl nejspíš nazval krbem. Bylo však to pouhé ohniště hned pod širokým komínem, teď arci a dávno již studené.

Ze všeho bylo nepochybně zřejmo, že Ztracená krčma není žádnou hospodou prvého řádu. Nanejvýš snad výletní restaurací a pravou rozkoší pro milovníky starožitností.

Starý čert, protáhnuv se do tmavé předsíňky, poslepu nahmátl kliku dveří, stiskl ji a vklopýtal se do šenkovny. Tu sebou zatřásl, až to zarachotilo, jako by vysejpal pytel ořechů. Vyklepával tak ze sebe venkovskou sychravinu, a hned se zas ošil studeným a zatuchlým ovzduším jizby. Rozhlédl se a zavrčel mrzutě:

„Komfortní podnik, jen co je pravda! Nic lepšího nebylo na vybranou?“

Ještě jednou se rozhlédl a zařičel:

„Kde je personál? Hej hola, hospodo!“

Dveře přístěnku se rázem otevřely a do šenkovny jak na kolečkách vsunul se vysoký muž, oděný ošumělým kaftanem či snad županem, až po paty sahajícím. Dlouhé jeho šedivé vlasy pokrývala korálková čepice, na baňatém nose seděly

veliké modré okuláry, tak že mu nebylo viděti do očí. Ale tyto oči pronikavě měřily hosta.

„Ráčíte poroučet, vašnosti?" otázal se.

Taky čert se díval na muže zkoumavě, zpytavě, a pronesl otázku:

„Sám krčmář?"

„Zatím jenom na zkoušku, vašnosti. Poslední krčmář se tu před časem pro špatnou obživu oběsil. Až uvidím, jak to půjde, zadám si snad o vlastní koncesi. Posud se to neukazuje. Je to čertova končina."

Čert sebou škubl, ale hned se vzpamatoval.

„Nesháněl se tu po mně kdosi?" zasyčel.

„Po kom, smím-li se ptát?"

„Po m n ě, povídám, všetečko zvědavý!"

„Tedy nesháněl. Snad přijde. Zatím se račte posadit. Čím mohu posloužit?"

„Pohár vína přines! A pak udělej oheň. Je tu zima."

Než čert dosedl ke stolu nejblíž ohniště, stála před ním číše vína. Potom hospodář přistoupil k ohništi, sáhl do kapsy kaftanu, hodil do studeného popela hrst nějakého bejlí a pod komínem zasyčel, zapraskal a vysoko vyšlehl mocný plamen. Ve mžiku se jizba naplnila hřejivým teplem.

Čert střihl špičatýma ušima.

„Cos to udělal?" vykřikl.

„Zatopil jsem. Poroučel jste. Outraty se nebojte. Ohřeju se s vámi."

Přimhuřuje zraky díval se čert pronikavě a

podezíravě po krčmáři. Ušklíbl se, vyplázl za jeho zády dlouhý jazyk a velel:

„Sobě taky přines vína — a sedni ke mně.“

Dočasný krčmář vyšel do přístěnku, jen se tam na patě otočil a již přinášel druhou číši vína. Při tom pod okuláry nespustil oka s levé nohavice čertovy, která se byla poněkud odhrnula. Pod ní se okázalo kopyto. Nemohl utajiti zasmání, kterého však čert nepostihl. Rozlilo se do vousů mužových, kterými byl hustě, skoro až pod oči zarostlý.

Čert omočil dlouhý jazyk v číši a hned vyprskl.

„Jakýs mi to dal šťovík, pleticho!“ zařičel. „Chtěl jsem ohnivého červeného!“

„Tak tedy červeného, vašnosti,“ zahuhlal kaftan.

Vztáhl ruku, vyrýsoval ve vzduchu nad číší znamení muří nohy — a v číši se rdělo a perlilo víno červené.

Čert popadl tu ruku svým pařátem a vzkřikl:

„Tys Ametyst! Myslil jsem si to hned, starý komediante!“

„Tak tedy dobře,“ usmál se dočasný krčmář. „Pravda, starý Ametyst, úředně oprávněný obvodní kouzelník. Chtěl jsem vašnost jen tak trochu poškádlit. — Jenže na všechny titule dávno kašlu. Ouředně už mne k ničemu nevolají, a privátní praxe nestojí za troník. Je to teď samý amatér.“

Ametyst posunul okuláry na čelo, podíval se taškářsky na hosta a dodal:

„Ale ty, kmotříčku Rohatý, shrň si levou nohavici. Sice jsi pěkně vymóděn, ale čouhá ti kopyto. Nemůžeš ho nějak maskovat?"

„Snad se k vůli tobě nedám amputovat!" utrhl se čert.

„O mne tu nejde, kmotříčku. Ale běží o lidské řeči. Je na světě mnoho šťouralů."

Čert upíjel z číše prudkými doušky, ale vína v ní neubývalo. Pomalu se rozpaloval. A pojednou, zbrousiv pichlavými zraky celou krčmu, mrzutě pronesl:

„Dva tedy tu jsme. A kde nosí všichni čerti tu jedubabu?"

„Ještě není její chvíle, ale doufám, že zde bude co nevidět. Heleď, jak se kalupem tmí."

Skutečně čas utíkal. V krčmě víc a více se smrákalo, setmělo se, krajinu vůkol zalehla hluboká noc. Ametyst sáhl do kapsy, položil na špinavý stůl broušený kámen, a v tu chvíli se rozsvětlilo, jako by hořela elektrika. A v tu chvíli taky se venku zdvihla učiněná vichřice, až kalnými okénky zalomcovala, zdaleka se ozvalo cosi jak mocné práskání bičem, křivá, napolo propadlá střecha nad hlavami besedníků zaskřípěla, oheň na ohništi zapraskal, jako by jej byl z konve pokropil, nad barákem zazněl divoký skřek a komínem vletělo do krčmy dlouhé koště. Na koštěti seděla baba čarodenice, třímající otěže z lýčí a ječela:

„Koc plic do jitrnic! Která potvora mi rozdě-

lala oheň zrovna pod komínem! Popálím si celou frizúru!“

Obletěla ještě několika kruhy krčmu, strhávajíc hlavou dlouhé černé pavučiny se stropu a vymetajíc je lokty ze všech koutů.

„Tak už se ukroť, tetičko Megero!“ volal kouzelník Ametyst. „Nasypeš nám všechny pavouky do vína. Nějak nemírně ses dneska podmazala.“

„Jako vždycky, jako vždycky!“ ječela čarodenice. „A dneska radiem, radiem — to je nejnovější! Ale už sedím. Vida, vida, strýček Rohatý, kmotříček Ametyst — jsme tu tři — přijde ještě někdo? A proč pak jste mě sem vycitýrovali, pánové? Právě jsem si chtěla pospravit svou garderobu, a tu přijde pozvání do schůze. Cito, cito, jako by hořelo. Kam vás to rarach zavál do Ztracené krčmy! Je sem kus světa. Obyčejná mast by to nebyla vydržela, ale radio, radio! To je mastička do žlábku, chichichi! Hračkou jsem přeletěla tři šibeniční vrchy — málem by mě to bylo převezlo.“

A babice hopsala na svém koštěti, jako by se jí plašilo.

„Zadrž, stará čarodenice,“ dopálil se čert. „Utři se pěkně — ale to jdi tamhle za dveře — a tiše se posaď, ať nám všechen prach nezvíříš. Tak. A poslouchej. Jsme tu všichni a jsme kompetentní k rokování. Svolali jsme se, abychom pojednali, jak s námi bude dále. Ujímám se předsednictví. Abyste věděli, proč jsme se sešli. Jsme všichni tři facíry. Naše živnost upadá. Pozemská

havěť se nám do všeho plete. Mne dali na trvalý odpočinek — ale bez pense! Tuhle kmotr Ametyst už jen tyje ze zbytku svého sádla a brzy vyschne na došek. A ty, stará čarodenice, vypadáš jak hadr na holi, až je to škandál. Jsi pro smích už i malým dětem — —"

„Však já jim nasekám!" zaječela čarodenice.

„Mlč, babo, a poslouchej! Smíš už lítat jen posledního aprile — —"

„A to nejsem já!" ječela babizna vztekle. „To jsou bídné náhražky. Za všemi vraty zkradená stará košťata, hadry a cucky. V tu noc bývám ze všeho toho nemocná, píchá mě ve všech kostech, dostávám své suché loupání."

„Tak vidíš, babo jedu. A myslíš, že mně je líp? Dnes ráno jsem snídal syrového krtka, a ještě mu jedna noha chyběla."

„Jen když je krtek!" vyprskla čarodenice jak řehtačka. „Vždyť se říká, že čert z nouze mouchy žere..."

„Nebudeš-li zticha, jedubabo, vyloučím tě ze schůze. — O to teď běží: máme se dát vymazat z rejstříku? Máme složit nádobíčko? — Kmotr Ametyst se hlásí."

„Já taky, já taky," škvikla čarodenice. „Co se toho nádobíčka týká, povídám vám — —"

Nedomluvila. Starý čert měl její prostořekosti právě dost, napřahl proti Megeře pařát, zatřepal jím, a již babizna nemohla slova promluvit. Sanice jí zůstaly dokořán otevřeny.

3.

Čert se na babu čarodenici škodolibě podíval, zašklebil se jízlivě a pokynul Ametystovi:

„Můžeš mluvit. Babizně jsem odňal slovo. S tou hubou jedovatou bychom se nedostali ke konci. Na chvíli bude od její řehtačky pokoj. Tedy povídej."

Ametyst odkašlal a právě chtěl spustit, když na venkovská vrata krčmy bylo zabušeno.

Ametyst se zarazil a zahuhlal:

„Koho to sem čert nese? Dávno o krčmu ani myš nezavadila."

Kvapně hrábl po kameni na stole, vstrčil jej do kapsy, v krčmě se zatmělo.

Ale na vrata bylo poznovu zabušeno a pod okénkem se ozval huhňavý, doléhavý hlas:

„Otevžete, majne heršaften! Svítili jste tam, vím, že nespíte. Od čeho pak je tu hospoda!"

„Vidíš, vidíš, Ametyste," broukal čert káravě. „Vzkázal jsem ti, abys opatřil nějaký šambr separé. Teď nám kdosi vleze na krk..."

Na vrata bylo po třetí zabušeno a huhňavý hlas žadonil:

„Pánové, mějte slitování s poctivým kšeftsmanem. Leje se jak z konve, vždyť se v tom utopím."

„Rozsvěť, Ametyste," radil čert mrzutě, „ať nikdo nemyslí, že zde děláme falešné peníze."

Ametyst vyškrábl odkudsi svícen s nedopal-

kem lojovice, rozžal svíčku na ohništi a postavil na stůl.

„Tohle není obyčejný vandrovník," povídá, „to je..."

Nedořekl. Na vrata bylo teď nepřetržitě bubnováno. Ametyst vyšel, odsunul závoru, a hned potom se v síňce ozývalo prskání, supání a dupání. Kdosi tam setřásal vodu. Do jizby vstoupil Ametyst a hned za ním se vplížila shrbená postava v ošumělém hábitě až po paty, ve šmatlavých, žvachtavých botách, s cylindrem jak harmonika zvarhanělým. Crčkem s hosta tekla voda, oči byly deštěm zaplaveny, dlouhá brada jak slepena.

Ještě nemohl jasně prohlédnouti, jak byl deštěm sešlehán, ale zarepetil jako mlýnek:

„Kudnámt, majne heršaften! Že vás všechny pajmáma nezastudila! Je to nějaké svědomí, nechat starého Abrahama na dešti, nepustit ho do restaurace? Podám stížnost k vyšším inštancím, vezmou vám koncesi. — Prosil bych o nějaké sousto něčeho, pane hoteliére, ale nic trejfe, a pak o kousek noclehu. Do té sloty venku by nikdo ani psa nevyhnal — a vy byste tam byli nechali starého Abrahama! To jsou manýry!"

Abraham vytáhl z hábitu chatrný umolousaný šátek, vytíral zamoklé oči, a teď teprv se rozhlédl. Nejdřív popatřil na Ametysta, pak na čerta, konečně na babu Megeru.

Leknutím se skoro zapotácel, kolena pod ním se hlasitě roztřásla, brada se mu rozdrkotala.

„Gott ýbr de velt!“ zvolal. „Račte odpustit, pánové, že jsem vyrušil. Nichts fýr ungut, majne herren, nebudu zdržovat, myslil jsem, že je to obyčejný herberk, ale vidím, že bych překážel — majne hochachtung, pánové a milostpaní, šťastnou dobrou noc přeju — — “

Chtěl se otočit a odejít. Než nemohl se s místa hnout. Byl přimražen, a teď teprv se mu zdálo, že vlezl, kam neměl. Jeho tvář jevila nesmírnou úzkost.

Ametyst se poťouchle usmíval, a taky čert — jak se zdálo — byl strachem Abrahamovým uveden v dobrý rozmar. Jen čarodenice se svými sanicemi dokořán dívala se na příchozího jak bazilišek.

„Co se plašíš, Abrahame?“ hovořil zcela sousedsky Ametyst. Zdálo se, že mu Abraham není neznám. „Co tě postrašilo?“

Kouzelníkův dobromyslný tón Abrahama poněkud upokojil. Smekl cylindr, který se podobal spíše staré zpromačkané holínce než poctivému komínu, hluboko se ukláněl a odpovídal:

„Nevěděl jsem, ajr vólgebórn, že je zde soukromá společnost, jinak bych si byl netroufal. Nemejlím-li se, tuhle vašnostpán je pan Čert (Abraham se sklonil skoro až k podlaze), vašnost ráčí být náš pan obvodní cauberer (poklonil se Ametystovi), a ta milá panička je mi taky povědoma — jen se mi zdá, že nemůže dozívnout. Dovolíte-li, půjdu zas — —“

„Ne, Abrahame, ty tu zůstaneš,“ povelel Ametyst. „Bude nám veseleji. Sedni si.“

Těmi slovy Abrahama odmrazil, a nenadálý host obešel čerta obloukem co největším a usedl na konci stolu. Přes přátelské vyzvání kouzelníkovo nebylo mu v té společnosti pranic do smíchu.

Ametyst před něj postavil číši vína.

„Tu máš pro zahřátí, Abrahame. Až se na ohništi zas rozhoří, upeču ti, co sám budeš chtít.“

„Uctivě děkuju,“ řekl Abraham skromně. „Nějak mne apetýt přešel.“

Čert se tázavě podíval na Ametysta:

„A co bude s naším jednáním?“

„Můžeme hovořit bez okolků, strýčku Rohatý. Abraham umí držet za zuby, když je potřeba. Ostatně ho mohu trochu zhypnotisovat, aby zapomněl všechno, co uslyší.“

„Ne, ne, pánové!“ bránil se Abraham. „Kajn hypnotizírn! Abych pak zapomněl taky na své dlužníky. Ostatně, majne heršaftn, jsem silně nedoslýchavý, a krom toho mám v uších bavlnku, protože mám hlavu plnou gichtu. Takovéhle počasí je pro mne jed. Neračte se ani za nehet žinýrovat, pánové. Starý Abraham ještě nikomu nespískal mrzútost, starý Abraham je diskretní muž.“

„Tedy mluv, co jsi chtěl říci,“ pobídl Rohatý kouzelníka.

S politováním tu dlužno pověděti, že nebylo v památné schůzi tří facírů zapisovatele vůbec, a tak se o jednání nezachoval žádný protokol. V jádře Ametyst poukázal k tomu, že je na pováženou, aby se všichni vzdávali živnosti. Sice nic

snazšího než vrátit koncesi, ale zdali ji zas dostanou, kdyby po čase chtěli znova začít? Ouřady by třeba zavedly nějaké nové zkoušky způsobilosti, a kdo se má na stará kolena učit? Pravda, lidstvo je velmi drbané, stará zavedení jsou mu na smích, ale všechno se může změnit. Zatím tu bude konkurence, a oni tři aby si zadali do chudobince. Ale k tomu se Ametyst neodhodlá.

Rohatý se mračil jako čert a jen s pařátů seškraboval starou smolu pekelnou. Stará čarodenice, nemohouc polykat, lapala po vzduchu jako kapr na suchu. Abraham seděl jako pěna a bedlivě naslouchal. Ani slova mu neušlo. A když Ametyst domluvil, vztyčil hubenou pravici a ozval se:

„Smím si taky slovíčko dovolit?“

Ani však na dovolení nečekaje spustil:

„Souhlasím ouplně s naším panem obvodním kouzelníkem. Folkomen majne majnung, velectění pánové — pardon, drahá paničko taky! Moudré slovo to bylo, je vidět, že pan obvodní je zkušený, praktický muž. Pravda, konjunktura se v těchle vašich věcech zhoršila, vlastně už to ani konjunktura není, ale proč, pánové a dámo, proč? Svatá pravda, P. T. publikum je náramně drbané, jak pan mistr Ametyst řekl. Ale není tak drbané, aby nesedlo zas na nejhloupější vějičku. Vedete to náramně po starodávnu, ale to je už jen pro děti. A každý jen pro sebe, ale takový detajlgešeft stojí za starého čerta. (Abraham se vlastního slova

ulekl, vzchopil se, uklonil se k čertu: Račte odpustit, pane Rohatý, jen mi to tak z huby vyletělo!) Navrhuju spolek, vážené shromáždění, ajne gezelšaft, třeba na akcie, ale taky se musíte trochu zmodernisovat. Ať mi blahorodý pan Čert odpustí, ale s tímhle exteriérem se do moderní společnosti nehodí. Taky pan obvodní Ametyst musí se upravit podle požadavků doby...“

„A co máme dělat?“ vyhrkl čert.

„Gott ýbr de velt!“ vykřikl Abraham. „Tamhle pan obvodní by se mohl chytit špiritizmu, okultismu, citýrování duchů. Tímhle švindlem se dá ještě mnoho vyzejskat...“

„A já?“ zavrčel čert.

„Vašnosti, vy budete dělat medium! Vy jste na medium jako stvořen! Budete šikovnější než všechna jiná.“

Abraham přicházel do ohně, až se z jeho promáčeného kaftanu začalo kouřit.

„Učiněné medium, jakého zde ještě nebylo. Každou chvíli nějaké medium vyvede nějakou pitomost, dá se při tom švindlu polapit. Něco takového se vašnostem nemůže stát, od čeho pak jste — s odpuštěním — pan Čert? Ale musíte se trochu jináč kostymovat. Vaše maska je poněkud zastaralá. Zavedu vás do vyhlášeného modesalonu — to se zasmějete, až se podíváte do zrcadla. — Nejtěžší reparatura bude tuhle s milostpaničkou čarodenicí, ale i tu mě něco napadá. Nejdříve jí dáme přistřihnout mikado.“

Baba čarodenice škubala sebou na židli, třískala hlavou o stůl, aby jí sanice sklaply, a tu se nad ní čert smiloval. Zatřepal jí pařátem před očima, a Megera zaječela:

„Mikado! Mikado! Taky jsem už o tom slyšela. Já chci mikado!“

„Budeš je mít, a krásné, tetičko,“ sliboval Ametyst.

„A dále?“ broukl čert.

„Dále?“ hovořil Abraham. „Je-li to ve vaší moci, vašnosti, umódit jí trochu fasadu, aby vypadala líbezněji, mohli bychom jí zařídit ústav pro manikúru — — —“

„Maňukýru! Maňukýru!“ ječela čarodenice. „Co je to?“

„— — a pro pěstování tělesné krásy. Je to teď v módě, a myslím, že se do toho panička vpraví.“

„Až na tu jedovatou hubu,“ broukl čert.

„Taky jí nebude na škodu,“ poznamenal Abraham. „Co nespraví penzlíkem a všemi těmi nátěry, dodělá hubou.“

Ametyst vztáhl k čertu všech pět prstů pravice, a to znamenalo: „Tak vida, jak nás Abraham vytrhl.“

Ale potom se obrátil k Abrahamovi a řekl:

„No, dobrá, Abrahame, ale kdo to všechno bude financovat? Bude k tomu třeba nějakého závodního kapitálu.“

Abraham se chvíli díval s jednoho na druhého a řekl rozmyslně:

„Bude-li pánům vhod, založím to, aspoň pro první čas, a budu tichým společníkem. Bez nějakého sekretáře se vůbec neobejdete.“

„Dobře, Abrahame,“ přisvědčil Ametyst. „A když jsme tak vyřídili hlavní stránku, zavírám schůzi a nastává volná zábava.“

O chvíli později se nad Ztracenou krčmou a v široké krajině zdvihla divoká vichřice. V dalekém okolí se rozkokrhali všichni kohouti, všechen dobytek úzkostně bučel a mečel a řičel, psi vyli, sovy houkaly a vzduchem poletovala modrá, zelená a žlutá světýlka. Když se ráno rozednilo, nebylo po Ztracené krčmě ani památky, ale blátivými cestami polními, přes pole a luka, písčinou a bažinami, přes kamení a kořeny ujížděl do světa černý automobil. Šoférem byl sám Rohatý, uvnitř seděli ostatní účastníci včerejšího večera. Čert mačkal nepřetržitě houkačku a troubil, až se zděšené vrány již zdaleka rozlétaly a zajíci metali divoké kotrmelce. Baba čarodenice rozkoší jen kvičela a ječela:

„Tohle je skoro ještě hezčí než na koštěti! Nefouká pod sukně! Hasasa, hasasa!“

Starý Abraham však odříkával nějakou modlitbu a chvílemi polohlasem pronášel:

„Tuze hezké, náramně hezké, ausgecajchnet — ale budu ještě radši, až z toho vylezu. A dobře, že jsem včera už nic nevečeřel....“ (Nár. listy 1925.)

O TŘECH ZTRACENÝCH RYTÍŘÍCH

MASOPUSTNÍ PŘÍBĚH

Z KONCE DEVATENÁCTÉHO STOLETÍ

1.

Letí čas, letí, a nemohu se dopočítati, kolik již uběhlo masopustů oď onoho šibřinkového večera. Pětadvacet či třicet již? Marně si hlavu lámu a nevím, ke komu bych se ve své pochybnosti obrátil. Nějak mi všichni pamětníci tajemného toho příběhu s obzoru zmizeli. Nikoho z nich nepotkávám. A kdož ví, co by mi pověděli. Vždyť i mně se stará ta vzpomínka nějak v mlhách ztrácí, a nosil jsem ji v paměti dlouho dost.

Bylo to někdy v léta devadesátá. A zas tedy jedné soboty — poslední masopustní soboty jako vždy — vzplál oblouk plynových světel před pražskou sokolovnou a nepřetržitá, nekonečná řada drožek a fiakrů, omnibusů a stěhovacích vozů přivážela množství dychtivých, nedočkavých a tu i tam polozmrzlých maškar do šibřinek. Nepozastavujte se nad slovem „polozmrzlých“. Stávalť poslední vůz té nepřetržité řady někdy až na Karlově náměstí, ba ve Spálené ulici, ba až u Šlikova paláce, popojížděl zdlouhavě a vždy jen o koňskou délku, a trvávalo až hodinu i půl druhé, než mohl

vyklopiti bálečníky a bálečnice, z nichž mnohé za tu dobu byly vystydly do modra, třeba že je pečlivé maminky obkládaly vlněnými húněmi. Bývalo ono mnoho krásných plesů v Praze, ale šibřinky byly vždy vrcholem masopustu. Celá Praha chtěla v nich býti. Až někdy o deváté, o půl desáté večerní řídla řada povozů, a v tu dobu již v přízemní tělocvičně, v podzemních šatnách i na hořejších galeriích šuměl maškarní mumraj, radostný a bujný, jako bylo pod peruťěmi pražského Sokola vždy, již od let šedesátých.

Tak tedy tehda, bylo již po deváté, když se v sokolovně objevily tři nové, rázovité, sice nevysoké, zato rozložitější sporé postavy, které hned u vchodu vzbudily kromobyčejnou pozornost. Byli to tři statní pánové čeští, jako by je na ten večer živoucí byl vyslal zapadlý středověk. Bylo zřejmo, že maškarní jejich zakuklení nepochází z laciné půjčovny. Všechno jejich odění, od kožených bot s mohutnými ostruhami, kabátců i řasnatých plášťů až do čepic z vydroviny dýchalo pravostí. Každá spona, každá přezka, každý řetízek seděl na svém místě. Po boku jim visely pádné meče, ruce trčely v bytelných rukavicích. Kdo ten jejich úbor komponoval i kdo jej zhotovil, byl mistrem věci své. Neměli škrabošek na tvářích, ale byli vlásenkami a nepravými vousy tak zdařile maskováni, že jich nikdo nepoznával. Kráčeli řadami maškar, jako by si nebyli vědomi všeho toho ruchu, který je obklopoval a obtáčel, ponořeni ve

vážný hovor. Ovšem že hovořili česky, ale chvílemi z jejich úst zaznělo slovo nepovědomé, dávno z obvyklého jazyka vymizelé. A když se zasmáli, znělo to jadrně a hlaholivě, jako by se smál celý sbor.

Kdo byly čacké ty tři postavy? Kdosi jen žertem, jak mu to slina na jazyk přinesla, vyřkl slova „tři mušketýři". Ale nebyli to mušketýři z románu Dumasova. Byli to pánové domorodí. Vypadali jako z průvodu krále Václava. Ale taky to mohli býti hejtmané táborští. Mnoho zvědavých otázek k nim zaznělo, mnohá všetečná ručka odcláněla jejich krzna a nejedna malinová ústa zašveholila k nim obvyklé: „Znám tě, rytíři!" — ale ze všeho množství neuhádal nikdo nic. Časem některý z rytířů polaškoval se sličnou maškarou ženskou, která se jim příliš zvědavě v cestu postavila, plna dychtivosti, aby tajemství jejich zakuklení pronikla, a zas kráčeli vážně dále a konečně zapadli dolů k „Piaristům", aby tam na chvíli odpočinuli.

„Medoviny nemáš, číšníku?"

Ale medoviny na šibřinkách nebylo. Spokojili se tedy rytíři s plzeňským.

Všichni účastníci šibřinek se těšili na půlnoční průvod, v kterém dojista že těmto třem nejzdařilejším maskám bude vyhrazeno důstojné místo. Pak se na „tři mušketýry" z jisté vzdálenosti dosyta vynadívají. Ale žel! Když se půlnoční průvod řadil a kdekdo se sháněl po rytířích, nebylo po nich ani památky. Jak neočekávaně se byli objevili, tak náhle, nikým nepozorováni, beze stopy zmizeli.

V tu dobu sjížděl už ulicí Žitnou široký a pohodlný landauer níže na náměstí Karlovo, do Spálené, třídou k Nábřeží a dále k mostu Karlovu, dál a dále po mostě, ulicí Mosteckou, a mizel kdesi v ulici Ostruhové, vzhůru ke královskému hradu. Plynové plameny v drnčících lucernách zimomřivě se kmitaly, pozdní chodci vraceli se chvatně k domovům. Ale kdo by pod lucernou byl nahlédl do ujíždějícího povozu, byl by v něm na mžik postihl tři postavy ve středověkém odění.

2.

Z Vikárky pod chrámem svatovítským vytráceli se po půlnoci poslední hosté. Světla uvnitř pohasínala, otec Würfel přirazil dvířka kamen, aby všechno teplo komínem nevyletělo, potom zamkl sklep, a ještě prohlédnuv, nedoutná-li kdesi na podlaze šenkovny nějaký oharek, uzamkl i dveře venkovské, zhasil i poslední „motýlek" plynový v síňce před šenkovnou a se svícnem v ruce se ubíral na lůžko. Těšil se na odpočinek. Byl masopust, každý večer bylo na Vikárce živo, a zítra je masopustní neděle — bude živo zas. V ty dni byl mu spánek vzácný.

Vikárku zalehla tma.

Ale pojednou na schůdkách před vraty zadusaly několikeré kroky, na dveře zabušily údery, a hned potom bylo zaboucháno taky na okno:

„Hola hej, krčmáři, otevři! Ještě teď jsi svítil! Rychle, otevři!“

Tatík Würfel se ulekl. Ještě před minutou bylo v ulici Vikářské ticho, nikde šustu, a pojednou takový hluk. Měl arci všeliké zkušenosti, ale tohle to . . .

Klopýtá, klopýtá do předsíňky a táže se za dveřmi:

„Kdopak to, prosím? Už je neděle, už je zavřeno.“

„Právě proto — otevři. Jdeme se podívat, zbyla-li ti krůpěj ve sklepě! Zdali jsi všechno sám nevypil!“

„Kde bych vypil, Krinda pána! Ale kdopak jste, pánové?“

„Z družiny královské, krčmáři váhavý. Otevři, ať nezmrzneme! Leda máme-li otevřít sami.“

A na schůdkách zařinčely meče.

„Pánbůh s námi!“ zajektal pan Würfel ve strachu. „Račte posečkat, až rozžehnu.“

Tápal k trubce plynové, rozsvítil motýlek a třesoucíma se rukama odmykal pozdním hostům. A div nezavrávoral, když spatřil, kterak se do síně hrnou tři rytíři.

„Pěkně — vítám — pánové,“ drmolil; „už nám všichni páni odešli . . .“

Na ramena páně Würflova dopadly tři ruce v bytelných rukavicích jeleních.

„Zdráv stůj, krčmáři bohumilý! A přines, co

nejlepšího ve sklepě máš. A sousto-li nějaké ti zbylo? Či byl jsi vypleněn přepadem nepřátel?“

Pan Würfel ponenáhlu se vzpamatovával. Věděl, že se na hradčanské Vikárce dějí podivné věci. Ještě měl plnou hlavu pana Broučka, kterýž vraceje se kdysi od něho vyletěl rovnou cestou na měsíc a po druhé dokonce do nějakého náramně starodávného století — kdož ví, odkud tito pánové přicházejí?

Tápal do šenkovny, rozžehl i zde, a již chvátal do sklepa, aby nenadálým hostům přinesl po poháru plzeniny. Spánek jeho byl tímto vpádem nadobro zaplašen.

„A přilož, krčmáři bohumilý, ať je tepla dost. Jsme dalekým tažením vymrzlí.“

Zapraskalo, zahučelo v kamnech, a hned potom spěchal otec Würfel, aby pánům podnesl i co ve špižírně zbylo. A bylo toho dost.

Rytíři jedli, pili, rozpráběli,
dobrou vůli spolu měli,

a pan Würfel u stolu při dveřích s vypoulenýma očima naslouchal. Kde se tu vzali podivní ti hosté?

Když pak na věžích odbila druhá s půlnoci, tu zadusaly na schůdkách nové těžké kroky, dveře síňky se otevřely, otevřely se i dveře šenkovny a dovnitř vstoupili dva císařští královští policajti.

„Pane Würfel, zavírat, dvě ho —“

Ale nedořekli. Takových bohatýrů na Vikárce

ještě nikdy neviděli. Již taky se vzchopil nejmohutnější z rytířů, mávl pravicí k patrole a vážně i vlídně zároveň pronesl:

„Vítejte nám, stateční biřicové zákona, a nemějte obav. Krčma je námi bedlivě hlídána, vari všechno neštěstí! Je-li vám horko z obchůzky, osvěžte se chladným mokem. A je-li vám zima v útrobách, pojezte s námi ze všeho, co krčmářka ukmochtila. Hej, krčmáři, podej každému, co hrdlo ráčí!“

Policajti stáli chvilku jak vyjeveni, vystřídali vzájemný pohled, ale pak utřeli drobné rampouchy se zadýchaných knírů a povznesli poháry. Ani kusem dobré uzeniny nepohrdli a chutné bachořice. Strážcům bezpečnosti asi dávno bylo vytrávilo. Když se dokonale posilnili, osmělil se jeden z nich a dost ostýchavě pronesl:

„Pěkně děkujeme, vašnosti, ale neračte zapomenouti, policejní hodina je pryč, má být zavřeno... A kdyby sem tak náhodou zapadl pan inspektor...“

„Nevíme, dobrý muži, koho myslíš. Neznáme žádného inspektora. Ale přijde-li, koho tak divně nazýváš, a je-li to čacký rytíř, popije s námi.“

Udivení policajti zírali na šenkýře Würfla, a milý pan Würfel jen krčil rameny. U stolu rytířů zaharašily o podlahu tři meče.

Tu se ozval druhý člen patroly:

„Pan Würfel by si mohl vzít paletu přes čas.“

„Kterak to myslíš, rameno spravedlnosti?“

„Zaplatil by zlatý padesát krejcarů a mohl by mít otevřeno do tří — ba i do čtyř, když už se tu jednou svítí.“

Jen to dořekl, náčelník rytířů vyhodil z měšce na stůl dva stříbrňáky. A zahlaholil:

„Když i čas je na prodej, koupíme si ho kus, a třeba do rána.“

Vyšší strážník shrábl peníze, zapsal cosi do své bachraté tobolky a již zdvíhal ruku ke klobouku, aby na odchod zasalutoval, když jeho zraky padly na smetanovou pěnu čerstvých sklenic před rytíři a na mísu s masem. V tom pohledu se zračil upřímný stesk, že se s tím se vším má rozloučit. Vzpomněl, že je masopustní sobota, a řekl:

„Ráčej-li se, vašnosti, zdržet, a kdyby ráčili dovolit, my bychom sem ještě na chvíli zaskočili, až budeme mít po štrajfunku — jen tak se podívat, je-li všechno v pořádku...“

„Přijďte, stateční biřicové, rádi na vás počkáme — a bude nám veseleji.“

Teď teprv oba strážníci vztyčili hlavy, vypjali prsa, švihli pravicemi k chocholatým kloboukům a vydali se chutě na další obchůzku, aby se co nejdřív mohli do tepla vrátit.

Rytíři zatím dále besedovali.

3.

Bylo v neděli ráno po šibřinkách. Splihlé, pomačkané, ba tu i tam natržené maškarní kostýmy visely v domácnostech přes židle a lenošky i na klikách oken, a v postelích po celé Praze vyspávali utancovaní bálečníci, mládenci i panny, znavení otcové i matky a zemdlelé gardedámy včerejší mumraj, z něhož se vrátili vlastně až dnes o páté, o šesté i sedmé hodině ranní. Šťastně se vrátili všichni ke svým krbům, toliko ve třech domácnostech ještě chyběli manželové a otcové rodin. Vlastně jen ve dvou. Třetí domácnost byla mládenecká, a tam svého pána očekával veliký hafan. Zatím však bylo příliš časně, všady spali, tak nikdo nebyl pohřešován. Ba ani o dvě hodiny později by nikdo nebyl měl obavy o hlavu rodiny. Na novoměstské porážce v Lazarské ulici vařívali ráno výbornou polévku dršťkovou, tam se leckterý účastník šibřinek zdržel do bílého dne. Sedávali jsme tak nejednou.

Avšak — dávno bylo odzvoněno poledne, a místa dvou předností domácnosti ještě při obědě byla osiřelá. Snesl se nedělní večer, a z včerejších rytířů ještě se domů žádný nevracel. Pečlivých dvou hospodyněk zmáhal se nepokoj čím dál větší. Přes den několikráte se byly navštívily, vždy doufajíce, že tu nebo tam se shledají s manželem — nadarmo. Do sokolovny poslaly, ale tam bylo jak po vymření. Ani spolkový kustos o ničem nevěděl.

A v pozdní večer, ba v samu noc rozběhlo se po Praze několik dobrých přátel, aby pátrali po zmizelých. Tři čeští výtvarníci, malíři A. a R. a sochař S. ztratili se včera v noci ze šibřinek beze stopy. Byli snad uneseni?

Minula i noc nedělní a ve dvou domácnostech vynikajících umělců českých oka nezamhouřili. Otcové ani do rána se neobjevili. A za dveřmi domácnosti třetí, studeného mládeneckého bytu malíře R., ozývalo se táhlé, žalostné vytí opuštěného bernardýna.

Zpráva o podivuhodném a nevysvětlitelném zmizení tří umělců donesla se i k sluchu starého, zkušeného spisovatele romanet A., a ten po chvíli přemítání propověděl:

„Kdyby se byl ztratil toliko jeden z nich, ať A., R. nebo S., řekl bych, že se mohl ztratit — ovšem i toho bychom dřív či později někde našli. Ale hnedle tři kumštýři najednou aby se ztratili, to je příliš mnoho. Doufám pevně, že se neztratili, že zcela bezpečně někde jsou.“

A když tak řekl, vydal se sám na výzvědy, načež ani on se dlouho nevracel.

Zatím však... Totiž takto: Tehda ještě dávno nebyla vynalezena bezdrátová telegrafie, nebylo Röntgenových paprsků, nebylo radia a nebylo aeroplanů ani Zeppelinů. A přece po polednách kalného, zasmušilého pondělí jakýmsi tajemným a nezbádaným způsobem táhla se přes Kamenný most a Staré město až do posledních výběžků města

Nového, ba až na okraj Královských Vinohrad tajemná fáma o podivné návštěvě nahoře na Královských Hradčanech, kdesi pod chrámem svatého Víta, ve starobylé hospůdce Vikárce. Odkud fáma vyšla, nikdo nevěděl. Ale vyprávěla čím dál tím určitěji, že na Vikárce besedují tři statní rytíři, a to již třetí den, ve dne v noci. Totiž dvě noci přespali na lůžkách, která jim pan Würfel v zadním pokojíčku narychlo upravil, snad jenom na podlaze, ale ve dne sněmují v první světnici a dokonce i střídavě hlídkují před Vikárkou, s mečem vytaseným v rukou na prsou zkřížených, aby nebyli překvapeni nepřítelem. A dnes prý ke třem těm rytířům přibyl čtvrtý společník, starší jakýs pán, ale prý jen civilista.

A když tato záhadná pověst pronikla i do dvou uměleckých domácností, kde od nedělního jitra byli pohřešováni manželové a otcové rodin, tu se plny blahého tušení vzchopily dvě paní a matky, vsedly společně do fiakru, zamířily na Hradčany, na Vikárku, a v podvečer pondělní, pod pláštěm zimní temnoty, radostně přivážely dětem ode dvou dní osiřelým milé tatíky, sobě milé chotě.

Třetího rytíře, pro něhož neměl kdo přijeti, odvážela něco dále za fiakrem poklusávající a pokulhávající kobylka drožkářská a doma jej hlasitým štěkotem uvítal hladový bernardýn.

Tak vypravuje temná pověst o dozvucích jedněch veselých šibřinek sokolských někdy snad před třiceti lety, a tak zaznamenává svědomitý

kronikář, jak sám tehdáž za tepla vyslechl a čeho bylo třeba, k tomu vymyslil. Zase šumí masopust a po Praze se rozvířil maškarní mumraj šibřinkový (jednoty mateřské nevyjímajíc), a tedy je tato věrná a pravdivá historie docela časová.

(Švanda dudák 1924.)

TŘI PRAŽSKÉ ČRTY

VOJENSKÁ KARIÉRA PÁNĚ SAHULOVA.

Dávná historka z minulého století.

Podle vyprávění starého přítele vojáka, pamětníka Sahulova.

1.

Za denního světla jste Františka Jeronyma Sahulu málokdy mohli viděti bez nějakých lejster. Ať jste ho potkali ráno, v poledne či po poledni, jeho levice v bílé, čistě vyprané jelení rukavici třímala vždy nějaké písemnosti. Obyčejně akta kancelářského formátu, podél složená a černožlutou šňůrkou převázaná, aby se nerozházela, aby z nich nic nevypadlo. A když nebylo takového svazku, pak nesl aspoň velkou obálku z režného, komisního papíru, s lívancovou zálepkou na rubu, a v té obálce nepochybně byla nějaká důležitá listina.

Kdo Františka Jeronyma Sahulu znal (a můžeme směle říci, že ho znala celá Malá strana), nepodivil se nikdy tomuto jeho papírovému příslušenství. Všichni malostranští občané, kteří ho denně potkávali, věděli o něm, že je císařským královským účetním šikovatelem. Ovšem se tenkráte neříkalo „účetní šikovatel“, ani u vojska ani mezi civilisty. Říkalo se prostě a krátce rech-

nungsfelbébl. A tak to pan Sahula měl i na svých visitkách: K. k. Rechnungsfeldwebel Franz Hieronymus Sahulla. V křestním listě měl jen jedno „l“, druhé mu přidali teprv na vojně. Z toho si Fr. J. Sahula nedělal docela nic. Vypadalo to tak vojenštěji a služebněji. Možná, že by ani proti třem „lll“ nebyl nic namítal.

Jeho nejvyšší představený, pan obršt Wilibald von Grünspann, měl pro účetní šikovatele ještě jiné označení. Říkal jim „Schreibknechte“, někdy dokonce „Schreibhunde“, ale tak říkal arci jen mezi svými, mezi důstojníky. Nebo když se účetní šikovatel vydaří, je to velmi důležitý člen vojenského aparátu a rozumí mnohdy vojně a jejím záležitostem desetkrát více než třeba sám „dědek“ u kumpanie, totiž hejtman. Ovšem lajtnant rozumíval ještě víc, a nejvíce všemu rozuměli aspiranti štellfrtrétři, jak říkal nebožtík Fr. Leopold Šmíd.

Ale když si Fr. J. Sahula po kancelářské službě vyšel naprázdno, když se sebe shodil všechnu denní kancelářskou robotu, pak nemíval v levici žádných lejster, nýbrž dlouhou a hodně černou viržinku, a pak si zašel třeba až na Staré město. Ale jenom na procházku. Na svůj večerní guláš a na pohár plzeniny se vracel zas na Malou stranu. Utrácet své peníze někde jinde, než kde je fasoval, byl by pokládal za hřích.

Po pravdě řkouc, byl pan Sahula švarný chlapík. Nevím, kolikátou kapitulaci vysluhoval, ale bylo mu snad kolem třicítky nebo něco málo přes

třicet. Nebyl habán ani malý, byl úměrné prostřední postavy, polštářky všité do jeho vafnroku krásně mu rozšiřovaly ramena, byl štíhlého pasu a šavlička po boku s hedvábným střapcem roztomile se mu houpala. Měl husté kaštanové vlasy, poněkud kadeřavé, a takové též kníry, které voskoval pravou uherskou pomádou a pěkně vzhůru vytáčel. A pod spodním rtem měl mušku, do které byly mnohé malostranské panny jako blázni. Salutovat uměl, že se mu v tom ani celý batalion — neřku-li kumpanie — nevyrovnal, a když vytáhl slámku z viržinky a vstrčil ji za pravé ucho, a když viržinku zažehl a první bafy vyfukoval, byl prostě k pomilování. Zatím však, zdálo se, na ženitbu nemyslil. Říkával, že má jedné supernace dost.

Avšak — ani účetní šikovatel není nezranitelný. A snad laškovný a mnohdy zlomyslný bůžek Amor uchystal právě na něj zvláštní nástrahu.

2.

Kterážto nástraha se zjevila jednoho dne, kdy se milý Sahula nejméně čehosi takového nadál. Vyřídiv, co měl vyříditi v kanceláři, dostal pokyn od pana hejtmana, aby tam a tam došel. Musil jíti Tomášskou ulicí, a tam na rohu, jak víme, bývala a posud je plzeňská pivnice u Šnellů. Bylo tak po desáté dopolední, kdosi od Šnellů vycházel, a jak dveře otevřel, vyrazila z předsíně šnellovské

líbezná vůně telecího s paprikou. Pravo v bok! povelel si milý Sahula (ovšem si to řekl po německu, aby nevyšel ze cviku) a již seděl v levém koutě u okna, za skleněnou přepážkou (račte rozuměti, za „šalováním“), kteréžto místo mu bylo nejmilejší, aby nemusil přes tu chvíli vstávati, poněvadž ke Šnellům chodili ponejvíc páni důstojníci. Člověk má náhodou plnou hubu chutné papriky, a v tom aby se vymrštil jako špontajbl. K čemu pak to!

Pan Sahula pojedl papričku, vypil pohár plzeniny, pro všechno nalil navrch ještě maličkou, a jako znovuzrozený odcházel. Račíte věděti, jak po takové papričce a po poháru člověku jest? A můžete-li se tedy diviti, že se stalo, co se stalo?

Totiž takto: Když pan Sahula vyšel od Šnellů a hodlal nejkratší cestou zamířit k svému cíli, událo se mu pohleděti do protějšího loubí, do prvého oblouku, a co tam nespatřil? Spatřil tam neveliký krámek, stánek plný květin, rozkošných květin v kořenáčích i hotových kytic — bylo to na počátku června — u těch květin pak spatřil něco, co sice květinou nebylo, ale co se mu v tu chvíli a v tom šnellovském rozjaření zdálo květinou nejrozvitější. Byla to květinářka sama. Ale jak teprv se rozjiskřily jeho zraky, když pohlédl ještě jednou a bystřeji! Pravice vyletěla vzhůru k čapce, účetní šikovatel vysekl nejdvornější poklonu, udělal čtyři, pět kroků, salutoval ještě jednou, dokročil zbývající tři kroky a zvolal — ale skoro šeptem a

nesmírně šetrně, jak jen překvapený účetní šikovatel dovede zvolati — s veškerou něhou, co jen jí do svého zvolání mohl vložiti:

„Frajln Amalie — jaké to překvapení! Jste to vy? Jste to skutečně vy?“

Slečna Amalie ohnula kolena — což pan Sahula arci nemohl viděti, nýbrž jen tušiti — udělala krásné pukrle a s lahodným úsměvem odpověděla:

„Jak vidíte, pane účetní šikovateli. A v životní velikosti!“

Byla to opravdu živoucí slečna Amálie čili Máli, jak se mu představila, když ji byl spatřil ponejprv. A to první setkání se událo právě v masopustě před tím, v tanečním věnečku, který byli uspořádali šaržanti pražské posádky — či snad jen šaržanti pluku páně Sahulova? — v Lázeňském sále (vlastně v Bádsále, aby mi všichni čtenáři a hlavně malostranští rozuměli), v onom bádsále, který toho minulého masopustu zazpíval a zahudl svou labutí píseň. Řečeného masopustu posledně se tam tančilo, posledně se tam vnášely růžové naděje dívek, posledně tam čačtí vojáci slavili dobyvatelské triumfy, posledně tamodtud odcházely dívky s raněnými srdci. Byl to poslední masopust Lázeňského sálu, který byl pak získán a najat k účelům jiným, a již nikdy v něm neměly zaznívati melodie zádumčivých valčíků, laškovných mazurek a kolébavých sousedských. A tomu, jak dobře víte, je již hezká řádka let.

Tam tedy milý pan Sahula poprvé byl spatřil

slečnu Amálii, bohužel však až po půlnoci — sám nechápal, kde měl před půlnocí oči, a když tedy pak po půlnoci pro ni přišel a za taneček požádal, udělala před ním taky rozkošné pukrle a řekla:

„Vlastně bych vám měla dát košíček, nebo kdo si mne nevšiml před půlnocí, nemusí o mně vědět po půlnoci . . .“

To byl jakýsi nepsaný zákon pro věnečky a plesy.

Slečna Máli však přece nebyla tak zlá. Když pronesla tuto svou výčitku, která panu Sahulovi vehnala všechnu krev do tváře — ježto v duchu již viděl škodolibé úsměvy kamarádů, až odtud se svou první blamáží potáhne — když tedy pronesla tuto svou výčitku, téměř omamně se usmála a dodala:

„Jsem sice na všechno zadána, ale kousek tedy svému tanečníku uškubnu . . .“

Načež nalomila levý loket, opřela se o pravé rámě šikovatelovo, Sahula ji cudně přivinul ke hrudi — a tančil.

Od těch dob ji nespatřil, ač bystře po celé Malé straně očima střílel. Slečna Máli byla nezvěstná a neviditelná.

A dnes ji tu vidí.

Povězme hned, že slečna Máli nebyla žádné nerozumné dítě. Byla to dívka vyzrálejší, dívka v letech, kdy již se dvorný společník nepídí po datu narozenin, tak mezi dvacíti a třicíti, dívka v plném vybujení ženských tvarů a s takovou

dávkou rozumu, že neomešká vhodné příležitosti, aby vyhověla vyzvání přiměřeného mladého muže, když se otáže, chce-li ho životem provázeti.

„Co tu děláte, frajln Amalie?“ zeptal se František Jeronym Sahula v nesmírném podivení.

„Jak vidíte, pane šikovateli, prodávám květiny.“

„Jděte pryč — pardon, chci říci, kterak to? Nikdy jsem vás tu neviděl. Pravda, nepřicházím v tuto končinu denně.“

„Vždyť jsem tu teprv týden,“ usmála se dívka. „Stálo to kus práce, než mi povolili stánek. Prý by zde překážel — nevím, komu a čemu!“

„Kterak vy byste mohla někomu překážeti, frajln Amalie,“ řekl vroucně Sahula, tak vroucně, jak dovede jen zanícený účetní šikovatel. „Naopak, vás měli s radostí uvítat, vy jste a budete ozdobou této končiny!“

„Myslíte?“ zapýřila se dívka plna ostychu dobře vynaloženého, a ruměnec na její tváři podložil se zarděním ještě hlubším.

„Ale ovšem že! Teď, když vás tu vidím, nemohu si ani pomysliti, jak by ta podsíň bez vás vypadala.“

„Ale vy mě tak jen plaušujete, pane šikovateli,“ ostýchala se víc a více prodavačka květin.

„Na mou čest!“ vypjal František Jeronym Sahula prsa.

Řekl-li účetní šikovatel vůbec „na mou čest“, byla každá dívka přesvědčena, že mluví vážně.

Ale když to nyní vyřkl Sahula, znělo to tak slavnostně, že nechybělo nic jiného, než aby k tomu zahráli císařskou hymnu. V tu chvíli však nebylo nablízku žádné kapely.

A potom se Sahula otázal:

„A jde vám to přece? Kouká z toho živobytí? Dovedou si toho Malostraňáci vážit?“

„Chvála Pánubohu, jde to,“ přisvědčila dívka. „Někdy už v poledne mám vyprodáno, a pak jdu domů, k mamince.“

„A kterak vám to připadlo?“

„Nu, něco člověk musí dělat, pane šikovateli. Vlastně mám babičce co děkovat. Babička měla také takový obchůdek, za vodou, na Starém městě, ale už je stará a privatisuje. Ta mi nedala pokoj, stále radila, abych si něco takového zařídila, k zahradníkům mě zavedla, kytice vázat naučila, konečně i hotovými pomohla — tak vidíte.“

Hned na počátku rozmluvy dívka trhala stonky s květy, tu z toho, tu z jiného kořenáče, kousek fialy, kousek pelargonie, kousek resedy — co kde bylo — a svíjela květy v malou kytičku, tenkým lýkem povazovala, svěží lupeny zeleně přidávala, až byla kytička upletena. Pak silnými nůžkami přistřihla spodek, ovinula jej hedvábným papírem jako manžetou a celou kytičku koketně prohlížela, zdařila-li se. A když pan šikovatel konečně pronesl, že nesmí a nemůže déle zdržovati, aby nepřekážel kupcům, podala mu náhle urobený pugýtek a řekla tiše a s neodolatelným úsměvem:

„Nechce si pan šikovatel odnést malou kytičku?“

František Jeronym Sahula skoro zakolísal a pln rozpaků se otázal:

„Co stojí, frajln Amalie?“

„Ta není na prodej, pane šikovateli,“ pýřila se dívka. „Ta je na památku.“

„Frajln Amalie!“

Skoro se mu hlava zatočila. Ale ve věku páně Sahulově ještě žádný účetní šikovatel netrpěl závratí, neřku-li on sám, náš pan Sahula. Již zase byl svůj, sáhl po kytičce a s úsměvem poděkoval:

„Frajln Amalie, přijímám tedy milou tu kytičku, ale jenom na oplátku. Jsem vaším dlužníkem. Doufám, že se nevidíme naposled.“

Zasalutoval, poklonil se, a v podivném rozpoložení duševním odcházel. V takovém rozpoložení, jakého do dneška nepocítil. Čertova holka!

Zamířil napříč přes náměstí Radeckého a netušil, že slečna Amálie popošla z loubí a dívala se za ním, až jí zmizel za dalekým rohem.

3.

Setkání se slečnou Amálií uvázlo Františku Jeronymu Sahulovi v hlavě jako trn. Snad není toto podobenství zcela přiléhavé. Trn píchá, bolí — Sahulu to spíše dloubalo. Ordonanční voják v úřadovně Sahulově — třebaže to nebyl člověk velmi

prozíravý — zpozoroval dost brzy, že se s panem rechnungsfélem udála jistá změna. Sahula sedával sice nad svými lejstry jako dříve, ale bývaly teď chvíle, že třeba celou hodinu ani pérem neškrtl. Nenamáčel, neodstřikoval inkoust na podlahu, netřískal pravítkem o stůl, neklel, a dokonce zapomínal kouřit. Viržinka mu vyhasínala, Sahula ji dumlal jenom na studeno, nezapaloval. Krabička sirek vydržela mu nyní třeba až tři dni, a to jest u viržinkářů vzácná věc.

Ordonanc vyzkoumala, abychom to slovem pověděli, že pan šikovatel bývá zamyšlen. A to byla věc neobyčejná. Zamyšlený účetní šikovatel nebýval nikdy všedním zjevem.

Ovšem, František Jeronym Sahula měl od setkání s Amálií dosti příčin k občasnému zamyšlení. Zamýšlel se nad nezvratnou skutečností, že je mu již přes třicet let, že dosluhuje ponenáhlu čtvrtou kapitulaci, že je pořád sám, a kam že to takhle povede? Až tu čtvrtou kapitulaci vyslouží, postará se o certifikát pro nějakou službu civilní a flekne vojančinou. Ale zas bude sám. Tu již jeho myšlenky se nezdržely déle jen v té černé kasární cimře, nýbrž unikaly skrze mohutné mříže oken a zalétaly pod věkovité loubí Tomášské ulice, ke květinářskému krámku a jeho majetnici. A s počátku omezený kruh jeho myšlenek se stále šířil na osoby i věci vzdálenější. Jak že to řekla „frajln Amalie“? Že její babička mívala taky květinářství. Že pomohla vnučce, aby si mohla zařídit obchod

podobný. A že babička teď už jen privatisuje — a to bylo ze všeho nejdůležitější. Kdo privatisuje, sedí na bezpečném fundamentě. To jsou prachy čili peníze. Věčně taková babička žít nemůže. A pomáhá-li své vnučce již za živa, dojista že na ni bude pamatovati taky po smrti. Co má, do hrobu s sebou nevezme.

A výsledek všeho toho přemýšlení: slečna Máli by nikterak nebyla partií k zahození. Obchůdek má, k světu podobná jest, a uchytí-li se on — pan Sahula — někde u berního úřadu, u hejtmanství neb u pošty, a přibude-li k jeho gáži výdělek manželčin — nebyla-li by to pěkná, snesitel-telná existence?

Když pan šikovatel Sahula dospěl k tomuto závěru — a budiž pověděno, že k tomuto závěru dospíval skoro denně — tu se vzchopil s židle, shodil svou komisní kancelářskou a silně odřenou bluzu, oblékl bezvadný vafnrok, opásal se šavlí, dal se ordonancí okartáčovat, přetáhl si uherskou voskovou pomádou kníry, ještě se podíval do kancelářského zrcadélka a vyrazil z kasární klenby, aby se tak docela „náhodou“ zastavil u slečny Amálie. Teď už nečekal, až mu Amálie z vlastního popudu uvije kytičku, ale aby prokázal své kavalírství, požádal o pugýtek sám a při tom již vytahoval tobolku. Slečna Máli však byla stejně kavalírská, a když mu kytičku podávala, pronášela s významným úsměvem:

„Ne, pane účetní šikovateli, tahle není na

prodej. Buď ji přijmete za ten tehdejší popůlnoční taneček, nebo si ji nechám sama..."

Tomu pan Sahula nemohl nerozuměti. A když jeho zastávky u krámku slečny Máli trvaly několik měsíců a když o jejích domácích a rodinných poměrech vyzvěděl vše, čeho bylo třeba, když se přesvědčil, že ten květinový obchůdek prospívá, a když dokonce uslyšel, že slečna Máli dodává květiny i do některých šlechtických domů, podlehl nadobro hlasu srdce svého a nabídl Amálii ruku. Toho dne pak nejen jeho mužná pravice, ale i levice vězela v jelenici zbrusu nové. Slečna Amálie po přiměřeném upejpání svolila, Sahula si vymohl příslušně svolení k ženitbě, „dědek" mu ženitbu nejen schválil, ale i zcela otcovsky mu k ní blahopřál, Sahula i nevěsta šli k svatému Tomáši na katechismus, a zbývalo ještě několik neděl do adventu, když mladý manžel následoval svou choť do jejího posavadního, útulně zařízeneho bytu v starobylé ulici malostranské. Že tam byla taky její maminka, nic mu nepřekáželo. Maminčin pokojík byl od pokoje manželů oddělen dlouhou, úzkou chodbičkou, takže Sahula, když nechtěl, nemusil maminku třeba celý den vidět. Maminka však tak jako tak měla z vojenského zetě veliký respekt a dětem v ničem, ale praničem nepřekážela.

Když se před svatbou taky slečna Amálie vytasila se svými listinami, objevilo se, že jí minul třicátý rok, kdežto milý Sahula jí odhadoval pětadvacet, nanejvíc šestadvacet. Tak aspoň mu vy-

padala. Někomu jinému na jeho místě snad by z toho poznání byla do mladého štěstí manželského zkanula krůpěj čehosi přihořklého. Sahula však si jen zcela chladnokrevně přečetl, že tedy nevěstě je skoro právě tolik let jako jemu, a křestní list zase pečlivě složil. Pomyslil při tom na slibné květinářství nastávající manželky — a krom toho babička nevěstina přispěla do mladého hospodářství dvěma tisícovkami. Sahula byl karakter. Dvě tisícovky nejsou k zahození ani v horších případech.

4.

O rok později šikovateli Sahulovi vypršela čtvrtá kapitulace, dvanáct let služby. Sahula se přihlásil do šestiměsíčního kursu pro čekatele civilní služby. Že z něho nebude žádný rada, věděl dobře. Ale taky oficiál je pěkným pánem, neřku-li vrchní oficiál. Figuru na to Sahula měl. U regimentu ho po těch šest měsíců povedou jako „ýbrkomplet“, bude dostávat i „wartegebýr,“ nemůže tedy o nic přijít. A pak pověsí vojančinu na hřebík.

Snadno se to řekne, ale zvyk je velká věc. Vstrčili milého Sahulu do nejzastrčenějšího kumbálu jednoho berního úřadu, kde se mu brzy po kasárnách zastesklo. Taky však „dědkovi“ se zastesklo po šikovném účetním šikovateli, který býval jeho pravou rukou, a když se Sahula na sklonku své šestiměsíční praxe civilní podíval zas

jednou do kasáren, řekl k němu hejtman znenadání:

„Poslouchaj', Sahula, musej voni do toho civilu mocí mermo? Nechtěli by zůstat u nás?“

Sahula se na půl minuty zamyslil a odpověděl:

„Poslušně hlásím, pane hejtman, ono by nebylo o chtění. Ale jaká pak mě tu čeká kariéra?“

Tu se hejtman k němu naklonil a řekl:

„Poslouchaj, Sahula, vědí voni, že by mohli bejt befedrovanej na rechnungslajtnanta? Zmínil se o tom sám pan obršt onehda, když jsem mu vyložil, jaké tu máme těžkosti v kanceláři... Povídám, Sahula, rozmyslej' si to...“

Sahula div že nezakolísal. Rechnungs l a j t n a n t e m ! Ani v nejsmělejších snech se neodvážil pomysliti na něco takového.

A bylo rozhodnuto. Jaké pak rozmýšlení! Sahula se vrátil do kasáren, místo krátké šavle dostal dlouhou, k ní zlatý střapec, na límec zlatou hvězdičku, a teď směl docela bez ostychu do pivnice Šnellovy a ke stolu mezi pány oficíry. Vděčně vzpomínal, kterak mu před nějakými dvanácti lety prorokovala jedna cikánka, že udělá na vojně veliké štěstí. Tady je! —

Arci jeho povýšení mělo ten dalekosáhlý důsledek, že se jeho panička musila vzdáti svého květinářství. Paní šikovatelová byla by směla dále provozovati obchod — paní lajtnantka nikoliv. A právě teď, když byl v nejlepším rozkvětu. Bolestně se loučila se svým stánkem. Ani ona, ani

její choť, pan účetní poručík se nenadál, jaké to bude míti pro ni zhoubné následky. Tak se jí po milém zaměstnání zastesklo, že schla a schla. Všechny půvaby, kterými kvetla a kynula tam pod loubím, oprchávaly s ní, vadly, usychaly, až byla k nepoznání. Rodinka nepřicházela, panička si opatřila psíčka, a když pan lajtnant meškal ve službě, procházela se zádumčivě se svým čtvernohým průvodcem po Malé straně.

Ale to nebylo vše. Po několikaletém manželství jednoho zimního dne pan účetní poručík Sahula ulehl. Prahu přepadla jakási zákeřná epidemie, vnikla přes všechny stráže i do kasáren, špitál na Hradčanech se naplnil, a mezi těmi, kdož se ke svým povinnostem a ke svým krbům nevrátili, byl i pan Sahula. O něco dříve se byla se světem rozžehnala i jeho tchyně, její skon ukrátil život i babičce, paní Sahulová zůstala sama. Za několik dní po pohřbu Sahulově objevila se na dveřích opuštěné paničky navštívenka:

Amalia Sahulla,
k. k. Rechnungsleutnants-Witwe.

5.

Uvadlá, osamělá paní Amálie Sahulová procházela nyní malostranskými ulicemi v hlubokém smutku a jediným jejím průvodcem byl přítulný

pejsek, kterého si od jeho nejútlejšího mládí vychovala. Vyhýbala se ulicím živějším, až přece jednoho dne zabloudila do ulice Mostecké a pozdvihla zraky své až před výkladní skříní knihkupeckou. Ze skříně hleděla na ni podobizna neznámého pána v životní velikosti, vedle obrazu byla visitková podobizna téhož pána, a pod obrazy hlásal nápis:

„Portrety v oleji podle fotografií, i vybledlých, v životní velikosti a se zárukou podoby a trvanlivosti zhotovuje za levné ceny a v době nejkratší akademický malíř. Adresa zde k doptání."

Paní Sahulová čtla a čtla, srovnávala obě podobizny, a čím dál určitěji v ní uzrával ušlechtilý záměr. V jejím bytě nad pohovkou je prázdná stěna. Na této pohovce sedávala se svým zesnulým chotěm, na ní sedává teď sama, toliko se svým psíčkem. Jak by se její vdovská komnata oživila, kdyby tam nad pohovkou — — —

Paní Sahulová vstoupila do krámu, omšelý knihkupec jí napsal na lístek adresu, panička spěchala domů, vyňala z alba poslední fotografii drahého nebožtíka v parádní uniformě lajtnantské, zkropila ji slzami, utřela ji zas a vydala se k malíři.

Neuplynuly ani tři neděle, a nad pohovkou v pozlaceném rámci visel portret nebožtíka Františka Jeronyma Sahuly v pravém, trvanlivém oleji, se zářící, jako zlatou hvězdičkou na límci.

Na tomto obraze utkvívaly pak denně její zraky, denně jej oprašovala chocholem ze slepičího peří, a již jí nebylo tak smutno jako dříve. Taky proto jí nebylo smutno, že k prvému pejsku po čase přibyl druhý, a paní Amálie se mezi oběma cítila jako v rodině.

Několik let uběhlo, když se paní Sahulová, která zatím byla již čtyřicítku překročila, setkala na své pouti Malou stranou s důvěrným kamarádem nebožtíka muže. Před lety oběma skoro v týž den se dostalo zlaté hvězdičky na límec — a dnes paní Sahulová spatřila na límci důstojníkově hvězdičky dvě.

„Pane obrlajtnante," zvolala překvapena, „povýšení! Ze srdce gratuluji."

„Uctivě děkuji, milostpaní. Nu ano, trvalo to dlouho dost. A kdyby žil váš nebožtík pán, taky snad by dnes nosil dvě hvězdičky. Byl by býval se mnou na řadě. Škoda ho, škoda, že odešel. Byl by si toho zasloužil."

V hlubokém zamyšlení vracela se panička domů. Chudák Sahula! Proč se toho nedožil! Jakou by byl měl radost!

Tesklivě pohlížela na podobiznu manželovu, tesklivě se ukládala ke spánku. A když se druhý den probudila, oblékla se pečlivě, sňala obraz nad pohovkou, zastřela jej černým hedvábným šátkem a vydala se k akademickému malíři, od něhož zvětšená podobizna pocházela. Od malíře zamířila do tiskárny. A v týž den, kdy jí tiskárna poslala ba-

líček visitek, a skoro v stejnou hodinu přišla i poslice malířova, přinášející Sahulův portret. Na límci nebožtíkově teď místo jediné zlaté hvězdičky skvěly se dvě. Byl nadporučíkem. A když panička zavěsila obraz povýšeného chotě nad pohovku, hned potom sňala s dveří starou navštívenku a zatkla tam novou, na které nyní stálo:

Amalia Sahulla,
k. k. Rechnungs-Oberleutnants-Witwe.

Nemohloť býti pochyby o tom, že když postoupil její nebožtík muž, postoupila taky ona s ním.

Léta plynula, vlasy paní Sahulové prokvétaly, její psíčkové zahynuli věkem i předobrým bydlem a byli vystřídáni jinými, stejně věrnými. Jenom František Jeronym Sahula na své podobizně nestárl a jaře shlížel do ztichlé domácnosti, časem i mlčelivě naslouchával sdílným hovorům, to když si panička pozvala na kávu nějakou přítelkyni nebo dvě. A tu vždy, vzhlížejíc k obrazu, říkávala smířena s osudem:

„Jakáž pomoc, osudu svému nikdo neujde. Ach, můj muž obrlajtnant mne neměl tak brzy opustit. Myslím, že by se byl dočkal větší slávy na světě."

Nebylo mu toho dopřáno za živa, ale přičiněním své milé vdovy dočkal se po smrti. Nevyzpytné jsou cesty osudu i náhody. Paní Sahulová

koupila si jednoho dne noviny, a náhodou v ten den v nich byla uveřejněna listopadová povýšení v armádě. A mezi jmény povýšených na setníky bylo i jméno onoho nadporučíka, který započal svou skvělou kariéru s jejím nebožtíkem.

Paní Sahulová věděla, co udělat. Jako před lety, donesla i tentokráte obraz k malíři a požádala, aby přimaloval třetí hvězdičku.

„Zase povýšení, milostpaní?“ otázal se překvapený malíř.

„Ano,“ vydechla vdova.

„Neměli bychom namalovat novou podobiznu, milostpaní? Asi jak teď vypadá?“

„Nemám jiné — tahle byla jeho poslední,“ odpovídala panička. „Ovšem, kdyby žil . . .“

„Ah tak . . .!“ řekl malíř, jako by chápal, ale docela jasně přece nechápal. Nu arci, byl už taky o dvacet let starší. —

Na dveřích paní Sahulové objevila se pak třetí visitka:

Amalia Sahulla,
k. k. Hauptmanns-Witwe.

Ale ta už tam zůstala až do její smrti. Když se pídila po dalším povyšování, vysvětlil jí kdosi, že major již je štábní důstojník a na takového že musí hejtman podstoupiti zkoušku dost přísnou. Zdá se, že paní Amálie Sahulová nechtěla svého drahého nebožtíka vydati v nebezpečí propadnutí, i spokojila se s hodností setnickou, pro zesnulého

i pro sebe. Ale taky zesnulý Sahula mohl býti spokojen. Postoupiti od účetního šikovatele až na hejtmana není žádná maličkost. Možná, že ani zaživa by se takové kariéry byl nedočkal. Jen s těmi třemi hvězdičkami trochu příliš mladě vypadal.

Nár. l. 1924.

O PSU, KTERÝ ZTRATIL PÁNA.

1.

Byl kalný, pochmurný den zimní na rozhraní masopustu a postu. Sice nemrzlo, ale bylo hůře než za tuhého, suchého mrazu. Kousavá, pronikavá sychravina vlézala až na kůži, ba pod kůži, do kostí, a poháněla chodce ke spěchu, aby se co nejdříve dostali pod bezpečnou střechu. Ne-li domů, aspoň zastávkou někam do krámu nebo do trafiky. Kamkoli. Na chvíli oddechu, zahřátí. Nebo co naplňovalo ulice, pálilo čpavě v nozdry a vnikalo dusivě do plic.

Obloha jak olověná nížila se nad ulicemi víc a více. Bylo dopoledne, ale bylo tměji než zrána. Zdálo se, že hned po ránu nastává večer. Světel ve veřejných místnostech přibývalo, ale všechna hořela kalně, jako by malomocně zápasila s hnědou mlhou, která i do vnitřků vnikala.

Ponenáhlu však začalo řídce sněžiti, a tím popraškem se poněkud jasnilo.

Na hladkém, slizkém chodníku na nároží Perštýna chvíli již pobíhal pes, čenichající po stopě.

Bylo zřejmo, že je plný neklidu. Ale kdo by dovedl čísti ve psí tváři, byl by na ní postihl výraz úzkosti. Neztratil se pes, ale ztratil se pán. Až na roh Perštýna vedla stopa, a tu se ztrácela. Na dvacet, na třicet kroků se vracel pes, a tudy neomylně kráčel před chvílí jeho pán. Psova tlama skoro se dotýkala dlažby, nozdry sbíraly známý pach. Tedy zpět! Není pochyby, že bystrý čenich polapí další šlépěje. Ale teď už ani na nároží stopa nevedla. Sněžilo hustěji, sníh se rozplýval, dlažbu pokrývala hustá kaše, zastírala každou známku pánovu. Pes občas zdvíhal slechy, napínal pozornost, zazní-li odněkud známý hlas či zahvízdnutí. Ale pro tento psí sluch bylo kolkolem hlucho. Jen cizí lidé kráčeli mimo, cizí pachy mnohonásobně zkřižovaly a zahlazovaly poslední známky na dlažbě. Krom toho všeliké podivné vůně — psímu čichu tak nemilé, otupující — vanuly z ženských toalet. Čtvernožec arci nevěděl, že je masopust a že tohle jsou všeliké vůně bálové.

Tu pes dutě vyštěkl, po chvilce táhle, ale tlumeně zavyl, jako by se za svou nesnáz hanbil. Ztratil pána, on, který ho vždy na sta kroků doběhl!

Jízdní drahou duněly těžké vozy tramky, supala auta, časem zadusala koňská kopyta a zahrčel kočár. Ale všechny tyto pohyblivé, přibližující se a zas v dálku unikající věci dnes psa nedráždily. Silnější než jeho přirozený pud, který ho jindy štval za vším, co běželo, ujíždělo, unikalo,

byly v tu chvíli jeho úzkosti, kam že se poděl pán a kterak najde cestu k domovu. Ani karabáče se nestrachoval, kterým dojista bude za svůj nepozor potrestán. Připlazí se k nohám svého živitele a bez hlesu vytrpí několik palčivých šlehů, pln radosti, že jsou zas pohromadě. Ale kde je pán, kde je pán?

Zdvíhal hlavu k mimojdoucím, upínal na ně hnědé oči, jako by se prosebně tázal: „Nevíte, kde mám pána?“ Ale všichni ti cizí lidé ho míjeli beze všeho zájmu a soucitu. A nikdo by mu nic nebyl mohl pověděti. Nu, hloupý pes, který se zaběhl. Divadlo, které se denně opakuje.

Přece však jedny zraky již hodnou chvíli nešťastného psa pozorovaly. Na protějším chodníku stál muž, který se zvířete oka nespouštěl. Ten muž uhádal, co psa potkalo, sledoval každé jeho hnutí s rostoucí netrpělivostí, a v jeho hlavě vyzrával určitý záměr. Taky tento muž sledoval zkoumavým pohledem všechny mimojdoucí, zastaví-li se některý u psa, zavolá-li naň, luskne-li jazykem, ohlédne-li se po něm. A když usoudil, že ztracený pán zmizel s obzoru, že chodí kdoví kudy, přešel muž pomalu jízdní dráhu, přiblížil se ke psu a lichotivě nad ním zaluskal prsty pravice, zatím co levice sahala do kapsy krátkého huňatého kalmuku.

Pes krátce vyštěkl, jako by říkal: „Vari, ty nejsi můj!“ Ale muž opakoval své lichocení, těsně přikročil, a tu pes počal očichávati boty cizincovy.

Ty boty šířily zvláštní zápach, povědomý jen psu. Zmaten a sveden tímto lákavým zápachem, nevyštěkl již, neodskočil, nedal se na útěk před člověkem, který se ho tak ochotně ujímal.

Neznámý muž zatím se obezřele rozhlédl, a vida, že ho nikdo nedbá, vyňal z kapsy pletenou koženou šňůru, navlékl její karabinku na kroužek psova obojku a řekl mazlivě:

„Tak jen pojď, starý, a nic se neboj."

Teď teprv se pozorněji podíval na obojek z krásné hnědé kůže, s mosazným, lesklým štítkem, na němž byl jakýsi monogram, a poliboval si:

„Ty jsi z nějaké dobré rodiny, chlapíku. Po tobě se jim bude stýskat. Ale tak jen pojď — tady je mnoho lidí..."

Již se pes nevzpíral. Jak omámen běžel podle svého nálezce, který se kvapně vzdaloval z Třídy, aby se nemilou náhodou nesetkal s pravým majetníkem. Zabočil na Perštýn, rychle jím proběhl, a potom kličmo jako zajíc přetínal úzké, zapadlé ulice a uličky staroměstské, křížem krážem, aby za sebou nezůstavil stopy. A při tom hovořil ke psu a snad ještě spíše sám k sobě:

„Vidíš, ty bestie pitomá! Takhle se ztratíš svému pánu — kdoví, kde tě hledá. Ještě štěstí, že jsem tě našel já. Holenku, já najdu každého ztraceného psa. Najdu ho, třeba se ani neztratil. Mlč, mlč a běž. Takový pěkný ovčák má dávat

pozor, aby se neztratil, holenku. Kam by ses v tom zmatku poděl! Studí tě v tlapky? Počkej, hned budeme doma.“

Muž řekl „doma“, a tomu slovu snad pes rozuměl. Když je zaslechl, bystřeji poskočil. Po tu chvíli nevěděl, kam ho cizí muž vede. Teď to věděl. Ovšem se mu zdálo, že touhle cestou ještě nikdy nešel. Kudy se svým pánem chodíval, všady bývalo jasněji a veseleji. Široké ulice, veliká náměstí, časem i mnoho stromoví. Jaký to je hodný člověk, který ho vede domů. Arci tam na něj čeká karabáč. Ale každá bolest přebolí — jen když bude doma.

Dlouhá byla cesta, stále užší a nevlídnější byly ulice, a v těch ulicích bídnější a nižší domy, ohavná dlažba, místy vytrhaná. Pak tu místo dlažby byly široké kaluže, močály, v nichž se sníh rozpouštěl, sotva že dopadl. Tady již nejezdily žádné automobily, nebyly by se propletly a byly by uvázly kdesi v slepé uličce. Do takové končiny psův pán nikdy nezabloudil. Pes čichal blízkost vody — a bylo tu skutečně nedaleko Vltavy. Ale nikde tu nebylo památky po krásném podbřeží, na které s ním pán taky někdy zašel, aby psa vyplavil. Aspoň náš ztracenec nic takového neviděl. Neviděl teď vůbec do dálky, nebo muž právě zahnul do uzoučké, zchátralé ulice, jejíž domky byly jak na spadnutí, a mnohde trčela jen pouhá zbořenina. Konečně se psůmilovný muž zastavil před nízkým domkem, z jehož ohavného, tmavého vchodu

vycházela směsice odporných a znepokojujících zápachů.

Teď se zdálo, že pes chápe, kterak je zaveden. Zde nikdy nebyl! To není doma! Pamatoval dobře, že za svým pánem vbíhal vždy jen do širokého průjezdu o krásných vratech, dřevěnými kostkami vydlážděného, potom na široké kamenné schodiště po koberci, do jasné předsíně, do teplého pokoje.

A když to poznal, vzepřel se pes průvodci všemi čtyřmi, málem že se mu nevyškubl. Ne, do těchto vrátek nevleze, do té smrduté chodby nevstoupí.

Psovým vzepřením a škubnutím se muž zapotácel, div že neupadl, a tím rozezlen smýkl psem a popohnal jej kopnutím do kýty, až pes zaječel. Tu se vrhl na svého průvodce, vycenil naň ostré tesáky — ale jeho tlama byla spoutána pevným drátěným náhubkem. Byl bezmocný, bezbranný. Muž ucítil jen prudký úder náhubku a škrábnutí drátu na hřbetě ruky.

„Kujone!“ vykřikl chraptivě a zuřivě. „To by mě jich už bylo pokousalo, kdyby nebylo náhubků! — Proto se s tebou neplahočím celou Prahou, abys mi nakonec utekl. Viď, neviděl jsi, že mám oko šňůry na ruce, a šňůra nepovolí. Ta jich už přivedla.“

Mocným trhnutím šňůry vtáhl psa do domku, kopnutím do vrátek je přirazil, zavřel, až se chatrný barák zatřásl, a těsnou, tmavou chodbičkou dovlékl zajatce na špinavý dvorek.

Že ztratil pána, věděl pes. Ale kdypak si ten pán pro něj přijde? Není možno, aby ho zde nechal! Pán jistě přijde.

2.

Neznámý muž jen s největším úsilím dovlékl zajatého psa ponurou chodbičkou na dvorek. Vzpíral se zajatec vší mocí, všemi čtyřmi, a teprve když se šňůra lupičova napjala jak struna, když jej obojek hrozil uškrtit, když už dechu pozbýval a jazyk vyplazoval, teprve pak všemu tomu násilí povolil a dal se potáhnouti o krok dále. V tomto zápase na život a na smrt jasněji přemýšlel o svém osudném dobrodružství, nebo i pes dojista má své myšlení, třebaže ne lidské. A teď teprve chápal, jaký je rozdíl v počínání neznámého, který k němu nedávno tak lichotivě mluvil, dokud ho nespoutal, a nyní s ním tak surově nakládá. Teď jasně pocítil, že byl tím dřívějším lichocením oklamán jako ještě nikdy předtím. Že byl zaveden a že snad svého milého pána již nespatří.

Neznámý člověk se až potil, když mocnými smyky posledními dostal psa na dvorek, a utíral si hřbetem ruky pot na čele.

Znal sice pes obšírný dvůr svého domova, na nějž býval časem pouštěn, obyčejně na noc a časně zrána, někdy však i za dne, aby se na něm proběhl a proskákal. Nebo i psu dobře chovanému je třeba kusa tělocviku, aby neztloustl do netvárnosti a le-

nivosti. Ba, znal i jiné dvory, na které časem přicházel, a zvláště si pamatoval jeden veliký dvůr kdesi v daleké končině, kam si jej pán odvážel na léto v jakémsi podivném a rychlém voze bez koní. Tam nebylo tolik lidí jako v ulicích, tam nejezdily hřmotné vozy po železných žlábcích, stále zvonci řinčící, a nebylo tam tolik domů, do nekonečna se rozbíhajících. Naopak, tam kdesi daleko bylo všady plno stromoví, které se vypínalo hned za dvorem, a dvůr sám byl učiněným rejdištěm pro psa. Však tam taky chutě a vesele proháněl všelikou drůbež a hlavně jakási štětinatá zvířata, která před ním s chrochtáním prchala. Ale to vše dělal z pouhé bujnosti, žertem — nikdy nic nezakousl. Tak vycvikován byl. Posledně to bylo včera, jak jeho psí mozek usuzoval, nebo pes neumí počítati na předvčerejšek, na týdny, měsíce a na loňsko. Vše, co minulo, je psu včerejškem.

Naproti tomu tento bídný dvorek, několik jen kroků dlouhý a s polovici tak široký, byl učiněným vězením pro psa. Stálo tu při zdi několik šeredných přístavků, všelijak z trámců a latí sbitých, na uhlí, na dříví a na všeliké rámotí.

Muž vlekl psa dále, do nádvorního domku přízemního, proti těm ošklivým přístavkům, stiskl kliku dveří, vstoupil dovnitř a vtáhl tam i psa.

„Tak, ty potvoro psí, teď jsme doma, vidíš?“

A zasmál se odporně.

„Lžeš!“ pomyslil si pes, ač mohl-li pochopiti, co jest lháti. „To není doma — můj domov vy-

padá docela jinak. Doma jsem jen u svého pána, a tam vše vypadá jinak, a taky můj pán tu není."

Arciť tam, kde býval a kam jej z procházek přiváděl jeho pán, lesklo se všechno pořádkem a čistotou, do čeho však teď jej neznámý vtáhl, byl spíše brloh, plný neúklidu a špíny. Bylo tu odporně nevlídno a zimavo, ačkoli v koutě jizby stála kachlová plotna a pod ní na podlaze hromada polének, štěpin a třísek. Ale v peci dávno ranní oheň byl vyhasl a popel vystydl.

Ještě se pes vzpouzel, chtěje zpátkem uniknouti raděj na nevlídný dvorek než setrvati v tomto pelešném prostoru, ale již za ním člověk dveře přibouchl. A teď, když pes vydechl poslední zbytek venkovského povětří a nabral čenichem zamořeného vzduchu ponuré jizby, zachvěl se a všechna srst po těle se mu zježila.

Neznámý člověk řekl posupně:

„Snad ti není zima v tom huňatém kožiše? No počkej, zejtra nebo pozejtří ti bude teplo dost, až se budeš potit. Ale o tom už nebudeš vědět."

A chraplavě se zasmál.

Nerozuměl pes, co mu tu muž slibuje, jen ze zvuku vycítil, že to není nic vlídného. Nechvěl se zimou. Jeho srst se zježila něčím jiným, čeho ještě nikdy nepocítil — neskonalou, strašlivou hrůzou, která jej při prvním začichání ze všech koutů tohoto brlohu ovanula. A to byla hrůza psí, děs a hrůza jeho příbuzných, ať byli z jakéhokoli plemene, ať byli malí nebo velcí, dobří nebo zlí. Vše-

chen ten prostor, v němž se tak nenadále octl, do něhož byl zavlečen, od černé, prošlapané podlahy až po strop, dýchal smrtelnou úzkostí, které může porozuměti jen psí pud, psí duše, psí pochop. Polapený pes nabíral té hrůzy plnými nozdrami, náhle vycenil zuby, vzepial se na zadní nohy, ale po muži již neskočil. Pamatoval si, že mu náhubek brání v každém útoku, jímž by svého nálezce poranil a snad na svobodu si pomohl. I sklesl zase na všechny čtyři a táhle, skučivě zavyl, jako by o pomoc volal. Snad ho pán kdesi uslyší.

„Neječ mi tu, obludo!" vzkřikl muž, a skočiv pozpátku do kouta, chopil se tam černého býkovce. Rozmáchl se, vzduchem to zasvištělo, ale rána selhala. Pes uskočil, pokud šňůra dopouštěla, a přikrčil se na břich, jako dělával vždy, když nad ním jeho pán zamával karabáčem. To však se stávalo zřídka kdy, nebo tento pes nebyl tak nezbedný, aby zasluhoval trestu. Nejčastěji to bývala jen pohrůžka, a spíše napomenutí. Chtělť jeho pán míti psa vychovaného, slušného, a pes rád se podroboval. Byl to pes ctižádostivý a nechtěl být nemravou jako mnozí psi jiní, které znal z ulice. Rozštěkávali se na něj takoví čtyrnozí pobudové beze vší příčiny. Ale pak — třebaže míval chuti dost, aby jim dal na pamětnou — stačilo jen hvízdnutí pánovo, a běžel tiše dále, nevšímaje si nekáraných těch dobrodruhů. Málokdy si s některým zadal, když bylo dráždění příliš nezpůsobné.

Přikrčil se tedy taky teď, a jeho vytí ztichlo.

„Tak si to pamatuj, dobytku,“ zachraptěl muž. „Budeš-li mi tu rámusit, přetáhnu tě touhle špacírkou, že ti všechny roupy vyženu. Zkrotil jsem horší maňasy.“

Hrozivý mužův hlas, stejně hrozivý jeho posunek a divoký výraz očí jeho, vše to ukazovalo psovi, že má před sebou kohosi nesmiřitelného. S tímto člověkem po dobrém nevyjde. A proč tedy se ho ujal? Proč ho nenechal, kde ho našel? Snad by se pán přece byl vrátil.

V tuto chvíli pes arci nechápal, že byl odveden řemeslným krádcem psů. A ještě méně mohl pochopiti, že to jest pojídač psů. O ničem takovém se jeho psí duši nezdálo. Ale bylo tomu tak. Kdyby to byl věděl, pak by také byl pochopil, odkud je ta hrůza, která dýše z tohoto brlohu a která všechnu jeho zvířecí bytost naplnila. Jsou to úzkosti mnoha schytaných a utracených psů, kteří ho do této mučírny předešli. Jsou to poslední jejich výdechy ve strašlivém zápase smrtelném, výrazy psího zoufalství nad ztracenou svobodou a ztraceným životem. Ach, kde je jeho pán, kde je pán, z něhož nikdy, ani v největším jeho hněvu, nezavanul stín takové hrůzy!

Muž vida, že se pes utišil, shýbl se k němu a chopil se obojku.

„Počkej, klazane, musím se přece podívat, máš-li taky pořádnou známku. No pravda, že máš. Bodejť by takový milostpán běhal beze známky. Možná, že podle té tě budou hledat zejtra v no-

vinách. Za odměnu, toť se ví. Pak bych tě mohl vrátit, víš, třeba za padesát korun, ale mohl bych taky mít opletačku, víš, bestie, jako jsem už měl. Takového psa najít — to je hlavounům vždycky podezřelé."

Muž otáčel obojek.

„Krásný obojek, jen co pravda. Skoro je škoda spálit ho, je to sedlová kůže. Jen ten mohl stát padesát korun. A copak na něm všechno je? Monogram jsem už viděl — a hle-hle, tuhle je ještě jeden štítek, a na tom je — i koukej, psisko zatrápené, to je tvé jméno? P l u t o?"

Jen to vyřkl, stříhl pes ušima, vztyčil hlavu, vzhlédl hnědýma očima k muži a vyštěkl. Nu ano, tak jej pán vždycky volal. Arci, Pluto, to je jeho jméno. Kterak to, že tento divný a nevlídný muž — —? Snad je to přece nějaký známý jeho pána — ačkoliv žádný pánův známý takhle nevypadal.

Muž se odvážil pohladit psa po hlavě.

„Hlele, pacholku, tedy ty jsi Pluto! Vidíš, jak je dobře, když to páni dají vygravírovat. Dohodneme se, kamaráde, nebude s tebou taková obtíž jako se vší ostatní psinou. Pojď, pojď, tuhle si lehni k oknu, Pluto, na ten hadr, Pluto, a hezky se upokoj, Pluto. Máš asi zpěněnou krev, a to nedělá dobře. Tak, tak, tuhle dneska přespíš, Pluto, a zejtra budeš jak beránek. Máme ostatky, kamaráde, však už jsem si myslil, že budu sušit hubu. Zatím se tvůj pán rozběhl za nějakou šlundrou

a tebe tam zapomněl. Tak, tak, dobytku, lehni si . . .“

Pes uslyšev tolikráte své jméno, dal se dovléci na hadr, lehl tam, schoulil se . . . A když tak zkrotl, sehnul se muž, odepínal mu šňůru.

„Obojek ti zatím nechám, ale šňůru teď nepotřebuješ, darmožroute. Možná, že já — potkám-li někde zas takového pitomce.“

Nohou přisunul muž ke psu škopík s vodou.

„Tuhle máš nápoj, a můžeš pít do důchodu. Pamatuj si, dokud pes pije, nic mu nechybí. Je dobrá, pravá káranská — já si na ni arci nepotrpím, mně je tuze mokrá. A nehněvej se, že máš pít ze škopku. Všechen porculán mně tvoji kamarádi potřískali. Šlapali mi do toho, blbouni! — Dostaneš taky žrát, ale až k večeři, víš, až uvařím. Nesmíš se mi tuze přepadnout, víš, já hubenou pečeni nerad.“

Pes chlemtal ze škopku, a když se napil, svinul se zas na hadru a zakryl čenich předními tlapkami, snad aby se poněkud ubránil tomu zlověstnému zápachu, kterýž brloh naplňoval. A pokud na sobě cítil pohled mužův, ba pokud cítil jeho přítomnost, neodvážil se vzhůru. Ale když muž za nějaký čas odešel a když kolem vše ztichlo, vzchopil se pes a rovnou zamířil ke dveřím. Vzpomněl si, že ho pán něčemu naučil, a to by jej teď mohlo zachránit. Postavil se na zadní nohy a předními hrabal po klice. Desetkráte se mu ťapka smekla — tu pravá, tu levá — a jen drápy se zarývaly do

dřeva, až se třísky odlupovaly. Byla to jiná klika než doma u pána, ne tak poddajná a zlehka zapadající, zlehka povolující, a taky nebyla žlutá a lesklá, nýbrž černá železná a podivně ohnutá, s nějakou deštičkou na konci.

Pes neuměl počítat, aby byl věděl, že marný ten pokus opakoval padesátkrát, stokrát, vždy rozčileněji, náruživěji — i tlamou chňapal po klice — ale bil do ní jenom osudným náhubkem, nemohl ji popadnouti zuby. I začal zase tlapami.

Tu pojednou — šťastný hmat — cosi cvaklo — dveřej se odchlipla, úzkou škvírou počil pes vzduch ze dvorku — — Vrazil packu do škvíry, dveře se otevřely, pes vyrazil, několika skoky přeletěl dvorek, chodbičku, vyletěl z otevřených domovních vrat — a byl na ulici. Nerozhlížel se, odkud byl přišel, ale jako štván pádil vpřed, vpřed, vpřed! A šťastně právě tím směrem, odkud byl přiveden. Byla to pouhá náhoda či uhodl dřívější svou cestu? Nevěděl nic a neobíral se tou záhadou. Jen pryč z té končiny, kde hrozí psům snad záhuba.

Konečně poznal, že má úzké a křivolaké ulice za sebou. Tu se rozšiřovaly, domy byly vyšší a vyšší, nádhernější, na ulicích zas plno lidí, a zase tu byly železné žlábky, po nichž sklouzaly dunivé vozy s řinčivými zvonci. Tisíceré stopy a pachy čichal pes na dlažbě, ale žádný povědomý pach nevedl na stopu pánovu.

Ulicemi vál teď ostrý, ledový vítr, dlažba byla suchá. Pes však zimy necítil. Rozkolotaná krev

jej hřála a psí jeho mysl byla naplněná jedinou otázkou: Kde najde pána?

Pes nevěděl, kolik hodin tak těkal ulicemi a náměstími, kolikrát se octl na místě, na kterém už marně hledal. Den se ponenáhlu schyloval, když se úzkou ulicí a hustým tlumem chodců dostal na povědomé, dlouhé a široké náměstí. Nevšímal si tramky, nevšímal si vozů bez koní, běžel jen středem a čichal, čichal.

Pojednou zaznělo odkudsi s chodníku známé zahvízdnutí a hned potom zvolání:

„Pluto! — Pluto!"

Pes stanul, zdvihl slechy, větřil do vzduchu. Toť pánův hlas!

A když se jeho jméno ozvalo po třetí, již věděl, odkud přichází. Divokými skoky doběhl chodníku, a tu stál jeho drahý, ztracený pán.

„Kde jsi běhal, tuláku?" zvolal na psa.

Ale pes poznal, že to neřekl hněvivě. Šílenou radostí vyskakoval na pána a kňučel, jako by pánovi vyprávěl, co ho potkalo, jak byl zaveden a jak šťastně uprchl. A pak se mu svíjel u nohou a poníženě se plazil, jako by říkal:

„Práskej, práskej mě — jen když tě zase mám!"

Ale když pán nepráskal — nemělť karabáče a sám se těšil z toho shledání — opět vyskakoval, div pána neporazil, kňučel a štěkal, až ten výjev zástup diváků přilákal. Ale pes neviděl nikoho než pána, a bude-li bit až doma, všechno radostně

snese, jen když má jej, drahého pána, a když unikl onomu podivnému, neznámému a necitelnému muži, který jej uvedl do takového nevlídného doupěte. Ale proč jej zavedl, když ho neměl rád?

Pes arci nemohl věděti, že by se byl zítra či pozejtří se světem rozloučil, aby člověku, který se ho ujal, posloužil za pečeni.

A to jest historie o nešťastném a zase šťastném psu, který ztratil pána. Již nikdy ho neztratí.

(N. l. 1926.)

DVA SOUSEDÉ.

(O dvou starých domech.)

Starou, dlouhou a klikatou ulicí ozvalo se zdaleka temné hřmění a dunění. Vypadalo to, jako by se kdesi bylo utrhlo kus bouřky a nějakým nedopatřením v tuto končinu zaletělo. Čirým nedopatřením, povídáme, ježto nebe široko daleko bylo bez mráčku. Ale tak by se byl mohl domnívati jenom nezkušenec, a takových nezkušenců v té ulici dávno nebylo. Hřmělo tak denně a za den bezpočtukráte.

Rachot se rozmáhal. Po hrbolaté dlažbě blížila se jakási nestvůra, jejíž ohromná, široká kola řinčivě poskakovala po žulových kostkách, tu propadlých, onde vystouplých. Nestvůra odfukovala páru a dým a táhla za sebou dva jiné vozy, plné železných beček, zakrytých puklicemi.

V místech, kde se ulice oužila, zesilovalo se řinčení a tříštilo se o všechna okna po obou stranách až k ohlušení. Kdo v tu chvíli kráčel po chodníku, cítil pod nohama chvění půdy. Než chvění letělo i dále, do průjezdů a chodeb domovních. A za okny domů i domků, ve všech patrech

třásly se podlahy a stropy, chvěla se zrcadla na stěnách, sklenice a porculánové hrnečky v almárkách poskakovaly, s cinkotem do sebe vrážely, spirální péra v hodinách na zdi se bezděčně rozezvučela. Bylo to jako malé zemětřesení. Ale v těchto končinách nebylo pamětníka, že by se země sama od sebe byla třásla. Ani v letopisech o tom nebylo žádné zmínky.

Kdesi na samém rohu příčné uličky postranní, přetínající dlouhou ulici klikatou, krčil se věkovitý, šedivý dům, mnohem nižší všech domů ostatních. Levým, volným bokem ztrácel se do šera té příčné ulice, pravým bokem hleděl do ulice dlouhé, a tím se opíral o souseda jen o nemnoho vyššího. A kdykoli po dlažbě hrčela a hřměla ta supající nestvůra s dlouhým ohonem a kdykoli po lesklých, hadovitých pásech železných, zapuštěných v dlažbu, duněla vozidla jiná, nepřetržitě od časného jitra do pozdní noci, zachvívalo se staré stavení snad až do základů. A tím chvěním jako by se vzhůru nesl šepot ke stavení vyššímu po pravém boku:

„Bratře dome, je ti taky jako mně?“

Chvíli bylo ticho. Snad že se soused pracně probíral z dřímoty. A potom se ozvala otázka:

„Jak ti to jest?“

„Mdlo, nesmírně mdlo. A velmi tesklivo, bratře dome. Cítím se velmi churavý. Všechno se pode mnou a ve mně třese. A jde mi to zdola nahoru. Tak rád bych si odpočinul. — V celém těle mám nějaké trnutí a chvílemi mně ve všech

kloubech praská. Zaslechl jsem kdysi — povídali si to dva lidé pode mnou, kteří se nad mým starodávným vzezřením zastavili — že dům je v nejkrásnějším věku, když stojí tři sta let. Měl jsem tehda neskonalou radost, že budu dlouho a šťastně na světě. Nebo ještě mi není tři sta let. Zdá se mi, že jsme na svém místě vyrůstali spolu, rozpomínáš se? Tři sta let! Vždy jsem toužil po hodném zestárnutí. Vždy se mi zdálo, že jsem s tou půdou pod sebou srostl. — Ale již tomu nevěřím, co ti dva lidé povídali. Od těch časů, co tu kolem nás všichni čerti jezdí, kormoutí se mi nějak všechny útroby. A od nedávna, kdy k tomu ke všemu hřmí kolem nás ta strašlivá kouřivá nemehla, trpím podivnými závratěmi. Věř mi, bratře dome, kdybys vedle mne nestál ty, kdybych v tobě neměl kus opory, myslím, že bych se dávno byl položil.“

„Nedělej to, bratře dome,“ ozval se soused. „Pak — myslím — ani já bych to nevydržel. Mívám taky jakési suché loupání, a v mém přízemku prý se trhla nějaká klenba. Povídali si to pode mnou — bylo mi ouzko poslouchat. Ostatně již trochu nedoslýchám, a byl bych šťasten, kdybych vůbec nic neslyšel. Rozčiluje mě to.“

Teď soused všemi vikýři zamžoural a nějak těsněji se k churavému rohu přimkl.

„Ale chyba není v nás, kamaráde milý. Ještě ledacos a mnoho bychom vydrželi, víš? Nechali nás hříšně zchátrati. Pořád z nás jenom vybírali. Dávno bychom byli potřebovali tu nějaký kvádr,

tu nějakou cihlu, tu železné kleště — ale povídám ti: místo co nás měli tu a tam podepřít, vyspravit, ještě nám ujímali. Tu jim překážela nějaká opěrná zeď, tu jim byl pilíř příliš tlustý, kousek po kousku nás odbourávali. Prý aby v nás bylo víc místa. Kdyby byli mohli, byli by nás nafoukli jako balón, aby se v nás ještě více mohli roztáhnout. Děje prý se tak mnohým kamarádům po městě. Slýchám to jen tak přes střechy, povídají si o tom ti zpanštělí noví, čtyřpatroví a pětipatroví. Zavane mi to někdy větrem kolem uší. Dívají se na nás menší s patra, pohrdavě. Chlubívají se, že kolik poschodí mají nad zemí, skoro tolik prý mají i pod zemí. Však tam do těch sklepení po čertech zatéká, když se mračna strhnou nebo když popraská vodovod. Kdežto my máme pořádný sklep a nic víc."

Nižší rohák chtěl něco promluviti, ale v tu chvíli hřměla zas ulicí široká kolesa tak zuřivě, jako by chtěla dlažbu pod sebou rozmačkat, až se ve starém domě všechen dech zatajil. Trvalo několik minut, než se vzpamatoval, a potom pronesl k vyššímu sousedu:

„Ouzko je mi, bratře dome, nesmírně ouzko. Nic dobrého ze všeho toho pro nás nekouká. Snad se taky rozpomínáš, je tomu nejmíň sto let, a snad už stopadesát nebo ještě déle, tenkráte na naše město stříleli z nějakých velikých boucharonů. Nemělo to konce, rána na ránu padala, povětřím lítaly náramné koule, rozbíjely střechy, i na kostelní

věže prý padaly — ale věř mi, to byla učiněná hračka proti tomuhle dopuštění. Všechno přicházelo shora, naše základy všemu tomu vzdorovaly — skoro jsme se tomu my menší smáli. Ale teď to jde zdola, letí to po všem zdivu vzhůru až po střechu. Slyšel jsi taky cosi o nějaké komisi? Přišli se na nás pánové dívat a povídali jeden druhému: No, tu a tam trochu podchytit a zas to bude držet. Dům je jinak zdravý, a jeho soused rovněž. — A pak přišli jiní lidé a vlezli do sklepů a do přízemků a něco tam přes tu chvíli bouchalo. Již jsem se radoval, že nás podchycují a že to věčné třesení přestane. Ale bratře dome, hrůza mě pojala, když jsem jednoho tichého večera zaslechl, kterak si lidé na chodníku pode mnou vykládají: Byla tu komise, ohledávala základy, povídala, že se tomu musí nějak pomoci. — A druhý hlas odpovídal: Ano, ano, dlouho jim to nepadá — však ono se tomu pomůže! — Znělo to tak posměšně, až jsem se všecek hrůzou otřásl, třebaže jsem tomu jasně nerozuměl. Ale když jsem naklonil ucho do hloubky, zaslechl jsem jiné hlasy, a ty si povídaly: My ti dáme komis, barabino! Vydrobíme tuhle kousek, tamhle kousek, a hned budou mít páni trhliny, po kterých se marně pídili. A pak jim to zhrkne — ale jen abychom včas byli venku. — A když ti lidé odešli, cítil jsem dole něco jako otevřené rány. Věř mi, bratře dome, od té chvíle ani v noci pořádně neusnu. Stále čekám, že se stane něco hrozného. Onehda jsem dokonce zpozoroval,

že v patře již nemohli okna dovřít, jak se zpříčila. To je zlé znamení.“

Bylo zřejmo, jak se vyšší soused po tom vyprávění zasmušil. Dlouho mlčel, jako by o všem přemítal, až konečně řekl:

„Bratře dome, držme se! Přečkali jsme sto let, dvě stě let — ovšem jsme neměli tolik škůdců na všech stranách. Ani mně neunikly všeliké zlověstné příznaky, ale nechtěl jsem tě znepokojovat. Znám tě, jak jsi citlivý. Zastavují se časem na protějším chodníku takoví divní lidé, a když s té strany vane vítr, slýchám je rozprávět: „Herrgott,“ říkává jeden druhému, „tohle je místo! Tyhle staré barabizny shodit, srovnat se zemí, a mordié, tady bych postavil šestipatrák jako varhany a tři patra pod zemí. Biograf bych tam udělal, bar bych tam udělal a tančírnu, a možná, že taky zimní plovárnu nebo kluziště. A dvorem bych prorazil pasáž v pravém úhlu za roh, víte, a tam bych nasekal dvacet krámů — no ne tuze velikých, menších, jen tak po padesáti, šedesáti tisících ročně, pro tak zvané malé lidi, a do mezaninu bych dal kavárnu, něco nóbl — a byl by v tom čert, aby se to nevyplácelo. Nájemníky žádné, to je všivota. Kavárnu a kanceláře až nahoru, po půdu, po střechu. Žádnou půdu! Jakpak se tyhle staré chajdy mohou vyplácet? — Dál jsem už neslyšel, protože přihrčel vagon elektriky a hned za ním druhý, třetí, až s koleček a drátů nad nimi blesky litaly. Zavřel jsem nade vším tím oči a již jsem je neotevřel.“

Hrčí vozy, hrčí, duní a hřmí, pomalu se snáší soumrak. A stmívá se a nade všemi ulicemi se rozkládá noc. Bijí hodiny na nedaleké věži a odbíjejí půlnoc. Vozba ponenáhlu tichne, v delších a delších přestávkách se ozývá. Staré dva domy usínají, jen ještě chvílemi se ze sna vytrhují, až konečně usnou nadobro. Nechme je pokojně spáti. Snad jsou jejich dni spočítány a snad zanedlouho složí kosti své, aby udělaly místo šestipatrovým „varhanám" a kavárně, a biografu, a baru, a tančírně a — a — a — Poněvadž všeho toho máme pořád tuze málo. (N. l. 1928.)

DÁNSKÁ HISTORKA

VZPOMÍNKA Z NAHODILÉHO SETKÁNÍ VE VLAKU

(Psáno r. 1923 a otištěno ve „Zvonu“.)

1.

Přes dvacet je tomu let. Bylo to snad na sklonku jara nebo na počátku léta r. 1901, když jsem se vracel z Vídně do Prahy. Poněvadž jsem tamodtud odvážel churavou dceru, s kterou jsem po radě pražského lékaře navštívil vynikajícího specialistu vídeňského, koupil jsem lístky druhé třídy a vstoupil jsem do rychlíku na nádraží Frant. Josefa. Požádav o klidné a pohodlné místo, byl jsem vedoucím vlaku poukázán do kupé, v kterém seděly jen dvě dámy. Tehda ještě vlaky nebývaly tak nabity jako nyní. Přejížděl jsem často — nakloniv si průvodčího nějakou odměnou — třeba na veliké vzdálenosti v kupé sám a sám, a rád vzpomínám na tyto dávné jízdy, které mi bývaly otavou. Sledoval jsem krásné krajiny nebo jsem nevyrušován čítal, a zase jsem si do zápisníku poznamenával. Takové tiché, nerušené cestování dávno pominulo. Dnes jest jízda vlakem — zvláště v přeplněných rychlících — učiněnou trýzní. Zdvořilí, snášeliví a dokonce ochotní společníci ve vlaku byli vždy vzácní, dnes jich skoro vůbec není. V nabitých vozech setkáváme se často s projevy

nejhrubšího sobectví, s urážlivou bezohledností a neotesaností. A právě v těch stísněných koutech přeplněných vlaků, kde jsme často vydáni největšímu nepohodlí a bezmoci, ba mnohdy i nebezpečenství, měla by zavládati vzájemná snášelivost, která takové putování poněkud oslazuje.

Ale taky onoho dne jsem tušil, že můj vstup do kupé nebyl dvěma těm paním příliš vhod. Poznal jsem to na jejich tvářích. Doufalyť asi, že pojedou samy. Teprv když viděly, že přicházím v ženské společnosti, a snad uhodly, že přicházím jako průvodce churavé, zmírnily svou nevrlost.

Pozdravil jsem je zdvořile a dostalo se mi od nich rovněž vlídné odpovědi, což není tak zcela obvyklé. Dámy ve vlacích bývají obyčejně němy. Vstupují bez pozdravu a zas tak odcházejí. Mnohdy ani nepoděkují, když jim zdvihnete spadlou kabelku nebo vějíř, nebo když je vystupující upozorníte, že zapomněly nahoře v síti nějakou svou věc. Jako by se samo sebou rozumělo, že jste tu jen pro takové ochoty.

Byly to dvě dámy letité již. Odhadoval jsem jedné z nich bezmála padesátku, druhé snad ještě o několik let více.

Obě byly oděny v šaty ze stejné šedivé látky, stejného kroje, velmi praktického, určeného patrně na delší cestu, nikoli na pouhý výlet. Tomu také nasvědčovaly jejich tlumoky, uložené v síti nad sedadly, i některé drobnosti cestovní. Obě paní bývaly kdysi dojista dívkami štíhlými. Nyní mohly

být nazvány spíše suchými než oblými a vzbuzovaly dojem otužilých a zkušených cestovatelek. Tváře obou jevily ostré rysy, zároveň však značnou inteligenci, zvláště starší z nich zřejmě prozrazovala ducha.

Poděkovavše na můj pozdrav, odmlčely se na chvíli, starší upřela na přibylé společníky pátravý pohled, ale pak pokračovaly obě v hovoru, jejž jsem svým příchodem byl přerušil. Nemohl jsem rozeznati, jakou řečí hovoří. Nebyl to žádný jazyk románský, nebyla to ani šeplavá, šišlavá angličtina. Jen zdaleka jsem tušil, že je to nějaký jazyk severský.

Abych je co nejméně rušil, chopil jsem se knihy. Moje dcera vyhlížela oknem.

Byli jsme již hodně daleko za Vídní, blížili jsme se již k druhé — tuším — stanici rychlíkové, k Egenburku, když teprve vstoupil průvodčí vlaku, aby prohlédl jízdní lístky. Podal jsem mu své, načež on, protknuv je, obrátil se k cizinkám, kteréž mu podaly zelené sešitky lístků okružních.

Tedy jsem uhodl. Dámy cestovaly buď zdaleka nebo do daleka.

Nechtěje projeviti zvědavost, nevšímal jsem si jejich řízení s průvodčím. Brzy však jsem postihl, že mezi ním a paními vzniklo nějaké nedorozumění. Konduktor třepal sešitky a cosi dokazoval, paní s počátku nějak zaraženy odpovídaly, ale hovor s obou stran byl čím dále rozčilenější. Z úst konduktorových zaslechl jsem několikrát

opakované slovo „ungiltig", nakonec i slovo „falsche richtung". Tu jsem vzhlédl. Oč tu běží?

Vypozoroval jsem také, že dámy nerozumějí konduktorovi a konduktor jim. Vlastně mluvila z obou paní jen starší, mladší vůbec německy neuměla, anebo ne dokonale, jak jsem ze všeho usuzoval. Starší paní mluvila správnou, vzornou němčinou, jako kniha, naproti tomu konduktor Vídeňák — muž ještě mladý a nedosti zkušený, hovořil svou vídeňskou hatmatilkou, jakou se vyjadřuje tamní strizzi, a tomu nemohl rozuměti nikdo, kdo se učil jazyku z mluvnice a déle ve Vídni nepobyl, sluchem tamní žargon nepochytil.

Tu starší paní, poznávajíc, že se s Vídeňákem naprosto nedomluví, upřela úzkostlivý pohled na mne, jako by mne volala na pomoc. I vzchopil jsem se a tázal se konduktora, oč běží?

A tu milý Vídeňák spustil na mne totéž, co se paničkám snažil marně vysvětliti.

„Dámy mají nepravé lístky — totiž jedou v nepravém vlaku. Mají okružní lístky na státní dráhu a jedou po dráze Františka Josefa!"

A již také hovořila starší paní všecka rozčilena:

„Ten muž tvrdí, že jedeme s nepravými lístky! Ale vždyť jsou to lístky státní dráhy a my přece jedeme po státní dráze, pravda-li?"

Podíval jsem se na sešitek a pochopil jsem. Ano, paničky měly skutečně lístky s p o l e č n o s t i „státní" dráhy, jak se tehda nazývala stará želez-

nice, vedoucí z Vídně přes Brno a Českou Třebovou, přes Pardubice a Kolín do Prahy.

„Konduktor má pravdu, dámy. Jste skutečně ve vlaku nepravém."

„Ale vždyť jedeme státní drahou! Vždyť jsme se ve Vídni vykázaly těmito lístky vrátnému a ten nás poukázal do tohoto vlaku."

„Dopustil se nedbalosti, vážená paní, patrně ve spěchu. Vaše lístky platí pro jinou trať, přes Brno. Již ve Vídni jste zamířily na nepravé nádraží."

Trvalo dlouho, než jsem paničce vysvětlil, jaký je v tom rozdíl, a bylo zřejmo, že přece nemohla porozuměti. Nechápala, jaký je rozdíl v „státní dráze Fr. Josefa" a „společnosti státní dráhy". A když konečně se mi podařilo kapesním jízdním řádem je přesvědčiti, otázala se beznadějně:

„Co máme dělat?"

„Nezbude vám než v Egenburku vystoupiti, vrátit se do Vídně a tamodtud nastoupiti cestu přes Brno. Na všechen způsob však budete muset jízdu sem a zpět do Vídně zaplatit."

„Ale pane, toť je ztráta času, a my zítra o půlnoci musíme býti doma v Kodani — zítra o půlnoci nám vyprší dvouměsíční lhůta!"

„Pak vám nezbývá nic jiného, než zůstat ve vlaku, ale tento kus cesty — z Vídně do Prahy — musíte zaplatit. Z Prahy dále přes Německo pak vám platí zas už vaše lístky."

„Ale proč platit, když už máme cestu dávno zaplacenu?“ namítala paní. „V hotelu nám řekli, že nejkratší jízda do Prahy je touto drahou.“

„Nevěděli tam, jaké máte lístky.“

„Státní dráhy,“ trvala paní na svém.

„Ano, stále totéž nedorozumění. Dvě rozdílné dráhy.“

„Kolik bychom platily?“ otázala se paní. Konduktor vyřkl dosti značnou číslici, dámy uvažovaly, A když průvodčí jevil netrpělivost, poradil jsem paním:

„Pojedete-li zas do Vídně, musíte také platit a zmaříte mnoho času. Jízda přes Brno je delší. Snad i ve Vídni by vám bylo dlouho čekati. Tedy zůstaňte ve vlaku, a nejste-li příliš unaveny, přestupte do třetí třídy. Bude to o polovinu levnější než v druhé, do Prahy zbývá už jen pět hodin jízdy.“

Dámy se uradily a mé rady uposlechly. V Egenburku vystoupily z vozu druhé třídy a s jakýmsi ostychem, ne-li skoro zahanbeny hledaly místo v třídě třetí. Abych je nemilého toho pocitu zbavil, vystoupil jsem s dcerou rovněž a usedl jsem s paními taky do vozu třetí třídy, získav odměnou konduktora, aby nám otevřel zase nějaké prázdné kupé.

Starší dáma mně upřímně děkovala za přispění a dorozumění v nemilém tom postavení, i za radu, aby již v jízdě pokračovaly, a teď teprve se mi představila jako choť advokáta z Kodaně.

Druhá dáma byla její svobodná sestra. Obě vyjely přede dvěma měsíci z Kodaně do Italie, delší čas pobyly v Římě, odkud se nyní vracely domů.

„Nevím, jak vám děkovati, že jste nám byl tlumočníkem. Nemohla jsem tomu člověku porozuměti, co na nás chce, byla jsem v hrozných nesnázích. Vždyť mluvil řečí naprosto nesrozumitelnou."

Podal jsem jí svou navštívenku a řekl jsem:

„Teď posuďte, vzácná paní, jaká je v tom bezděčná komika. Vy hovoříte německy jako profesor, tak, jak jste se z knihy naučila. Konduktor taky mluvil německy, arci svým vídeňským dialektem, a český spisovatel musil vám oběma posloužiti za tlumočníka. Není to žertovné?"

„Ale, pane," namítla mi dáma, „kolikerou němčinu má člověk umět? Rozumím, čtu-li německou knihu, ale nemohu pochytit, mluví-li Vídeňák. A Berlíňák zas mluví jinak, a snad i Bavor?"

„Zajisté, vzácná paní! A což teprve, kdybyste přišla do končiny trutnovské v Čechách. Tam byste byla se svou knižní němčinou nadobro v koncích. Němci se posmívají nám Čechům, že se nemůžeme dorozuměti s jinými Slovany svým jazykem, sami však taky se mezi sebou německy nedomluví."

Otázal jsem se paní odvokátovy, zdrží-li se dámy nějakou chvíli taky v Praze, a doporučoval jsem, že by tak měly udělat. Viděly sice na své cestě mnoho krásných měst, ale ani jedno z nich se

nepodobá Praze. A mají v Praze pohřbeného krajana, Tycho Brahe, slavného hvězdáře, jehož kosti odpočívají v hrobce kostela týnského.

Paní dobře věděla o svém krajanu, o jeho pražském bydle z doby císaře Rudolfa, věděla taky, že odpočívá v týnském chrámě, a litovala, že na zastávku v Praze není času. Opět poukazovala k tomu, že zítra o půlnoci musí býti doma.

„Hleďte," pravím jí, „není vždy radno odkládati návrat na poslední, nejzazší chvíli. Kdybyste v Praze pobyly jen jediný den, nelitovaly byste toho. Sotva se tak brzy vydáte na novou dalekou cestu a v stejné končiny."

Paní povzdychla.

„Ba ano. Život utíká. Jsem v letech, ačkoli se cítím duchem mladá, a ráda bych ještě mnoho, mnoho světa viděla. Má sestra je mladší, té kyne ještě větší kus života. Sama však by necestovala. Není tak samostatná jako já. Můj choť s námi nemůže. Je velmi zaměstnán."

Potom se vrátila zas k Tychonu Brahovi. Velmi ji těšilo, že její krajan v Čechách není zapomenut. Opět a opět počítala, nebylo-li by možno zdržeti se v Praze aspoň hodin několik, ale stále jí vycházelo, že nesmí jízdu přerušiti, že by zpoždění přineslo velikou nesnáz a útratu. —

Již jsme nepřestali hovořiti. Snažil jsem se, pokud jsem dovedl, vyložiti jí poměry politické v Čechách i národnostní, útlak, pod jakým žije český lid i království, které vlastně učinilo Ra-

kousko velikou a bohatou říší a Habsburky mocnou dynastií.

„Ó, Rakousko!“ zvolala paní. „Pomáhalo nás udolávat. Víte taky o naší válce s Němci?“

„Jak bych nevěděl, paní! V roce čtyřiašedesátém. Byl jsem už desítiletý, a vyrůstal jsem v pevnosti, kde jsme sledovali živě všechny vovenské děje. Znal jsem nejednoho invalidu z té vojny.“

Paní překládala některé mé věty své sestře.

Zatím jsme překročili české hranice. Tu se ke mně paní obrátila:

„Pravíte, že jste český spisovatel, a máte tak německé jméno.“

„Nedivte se tomu, paní.“

Vysvětlil jsem paní, kterak to, že mnozí čeští národovci, vynikající politikové, učenci a umělci mají jména německá, a zas největší naši odpůrci Němci jména česká.

Ještě se paní vrátila k Tychonu Brahovi, a aby se mi nějak odvděčila za zmínku o jejím krajanu hvězdáři, otázala se:

„Víte-li, že jsme měli jednu dobrou královnu, která pocházela z české země?“

„Dojista tu míníte královnu Dagmar, pravda-li? Kterak bychom o ní nevěděli. Žije nejen v našich dějinách, žije i v naší poesii. Jeden z největších našich básníků napsal nám o ní velkou báseň. Svatopluk Čech to jest.“

„Ó, my o ní máme mnoho písní,“ řekla paní

s nadšením. „Stále nám v nich žije, krásná, dobrá, nezapomenutelná. A máme jednu baladu, kterou u nás každý zná, která se stále ozývá v městech i na venkově. Chcete ji poslechnouti?“

„Jen lituji, vzácná paní, že nebudu ani slova rozuměti.“

„Neškodí. Ale snad k vám i pouhý nápěv promluví.“

A stará paní, zahleděvši se v krajinu, jako by se rozpomínala na obsah, počala zpívati baladu „o dobré královně Dagmaře“. Hlas její, s počátku zastřený a zachvívající se, nabýval pevnosti a zvuku, až se rozezněl v hluboký, příjemný alt. Arcižeť jsem nerozuměl ani slova, ale zádumčivý nápěv mě dojímal. Zdálo se mi v tu chvíli, jako by taky hukot vlaku utichal, aby pěvkyni prokvetalých vlasů nerušil. Bylo něco zcela nového v tom výjevu, po setkání tak náhodném. Litoval jsem později, že jsem si nevyžádal opis té básně.

Paní dopěla a po krátkém odmlčení pronesla skoro šeptem:

„To jest balada o naší dobré královně Dagmaře, která k nám zdaleka přišla a kterou dánský lid posud zpěvem uctívá.“

Hodnou chvíli trvalo, než jsme se vrátili v koleje dřívějšího hovoru. Cesty ubývalo, blížili jsme se ku Praze.

„Viděly jsme krásné končiny,“ pravila paní, „které se tolik liší od našich, viděly jsme mnoho památných měst a jiných lidí, ale již se zas těšíme

domů. Taky u nás platí: všude dobře, doma nejlíp. Těším se na muže, bude mu co vyprávěti. Těším se na dcery a na vnoučata, a těším se na syna studenta. Máme jediného. A již se těšíme na jeho zdárnou budoucnost. — Dva měsíce jsme z domova, to je dlouhá doba.“

A než jsme dojeli do Prahy, řekla ještě:

„Zavede-li vás cesta někdy na sever, k nám do Dánska, do Kodaně, musíte nás navštívit. Jsme vám zavázány díkem, že jste se nás tak ujal, když jsme se octly v nesnázích. Ale také můj muž by vám rád poděkoval. V Kodani se doptáte na jeho kancelář, tu jest adresa. A toto je náš venkovský byt. Přijeďte k nám, budete naším hostem a jistě se vám u nás zalíbí.“

Odpověděl jsem ihned, že se sotva kdy do Dánska podívám. Že mi překáží neznalost jazyka, že bych tam byl pokládán za Němce a že vím, kterak tam Němci nejsou příliš oblíbeni.

„Neobávejte se, žádná nepříjemnost vás nepotká,“ ubezpečovala mne paní. „Všady bychom vás doprovázeli.“

Na pražském nádraží se dánské paní se mnou a s dcerou upřímně rozloučily.

„Nezapomeňte na Kodaň!“ volala ke mně ještě paní advokátová.

Ale již tehda jsem tušil, ba skoro dojista věděl, že ji sotva kdy uvidím. Zato nebylo vyloučeno, že o ní ještě někdy uslyším. Pošta, psaní spojuje lidi, žijící na opačných koncích světa . . .

2.

Litoval jsem upřímně, že obě dánské paní českým královstvím jen tak chvatně projely, že se aspoň na den v Praze zdržeti nemohly. Věděl jsem z dávné zkušenosti, jak mlhavé ponětí má cizina o Čechách, o českém národě, o jeho dějinách, o jeho postavení v říši. Ba, že o našem bytí a životě mnohdy vůbec ani ponětí nemá. A věděl jsem, kterak chápavému cizinci otevře oči třeba jen jediná a sebe kratší návštěva Prahy. Pokud žil „dlouhý stůl“ v restauraci Choděrově na třídě Ferdinandově, mívali jsme u něho dost často hosty z ciziny, učence, spisovatele, herce, novináře. Přiváděli je zesnulý dramatický umělec Slukov, Jaroslav Kvapil, profesor Hlava a jiní stolovníci, a prováděli jsme je pak Prahou. Takových vycházek účastnil se někdy i Vrchlický, Fr. Táborský, Slukov, Kvapil, pisatel této vzpomínky i jiní. Mívali jsme tu hosty ze Štokholmu, z Kodaně, z Dorpatu, z Ruska i z Polska. A vídali jsme, jak je překvapovala Praha, jak na ně působila návštěva královských Hradčan, pohledy na českou metropoli s Letné, s Petřína, návštěva Národního divadla, opery Smetanovy. Hosté z ciziny poznali rušný život vzmáhající se Prahy, obdivovali se velikým knihkupeckým závodům, českému průmyslu, uchvacovalo je Staré město i Malá strana, z obou na ně vanul dech dávné minulosti, a z nových, rozmáhajících se předměstí slibná budouc-

nost. Odcházejíce, odnášeli si jiný pojem o Praze, než s jakým přicházeli, a posílávali sem pak i krajany své. Nejednou jsem tak provázel Prahou i Němce z říše, s kterými jsem se kdesi za hranicemi seznámil, a vídal jsem s potěšením, jak se nad Prahou zamýšleli, až pak řekli: „Ale, pane, tato Praha je skutečně česká, a život váš vypadá docela jinak, než nám jej líčí štvavé články novinářské!"

Litoval jsem tedy, že jsem nemohl býti průvodcem a tlumočníkem oběma paním z Kodaně.

Právě na rok 1901 připadala třístaletá památka úmrtí Rudolfova hvězdáře Tychona Brahe, a časopisy přinášely, tuším, již před výročním dnem smrti jeho (24. října) zmínky o tom, snad i životopisy, snad i podobiznu. Po dlouhých letech již nepamatuji zevrubně, co vše bylo. Ale sebral jsem nějaké noviny a poslal jsem je choti advokátově do Kodaně. Soudil jsem, že ji to bude zajímati. Poslal jsem jí také nějaké obrázky Prahy, i velikou, metrovou pohlednici, pražské panorama s Vltavou a všemi mosty, které ji tehda přepínaly. A taky jsem jí dopsal.

Takřka na obrat, v červnu 1901, poděkovala mi paní advokátová dlouhým listem. Byla v ten čas na venkovském sídle blíže Kodaně, kde měla po návratu z Italie mnoho práce s hospodářstvím. Ujišťovala mne, že jakmile zajede do Kodaně, poohlédne se tam, čeho by se mohla dopíditi o české literatuře.

„Bohužel — psala — neumíme česky. Proto také z článku o Tychonu Brahovi můžeme čísti jen jména. Přes to je zajímavé míti ten článek jako památku na pohnutý den . . .“

Nerozuměl jsem hned, co tím míní. Snad ono nedorozumění s okružními lístky v nepravém vlaku?

Pokračujíc v dopise vzpomínala tklivými slovy churavé dcery mé, kterou za jízdy z Vídně poznala, vyprávěla mi o některých svých známých a jejich osudech rodinných, a pojednou přešla stručnou větou k rodině vlastní:

„Taky my máme starosti.“

Ba, byla to veliká starost, jak jsem z dalších řádek vyčetl, a byla tím těžší, ježto ji očekávala doma při návratu z ciziny snad zcela nepřipravenu. A rozvinula přede mnou bezmála drama rodinné, které se taky mohlo změniti v tragedii.

Již za jízdy ve vlaku zmínila se mi, že má doma tři dcery a syna. Těšila se na shledání se všemi, a tímto svým prvým dopisem sdělovala se mnou neblahou rodinnou novinu.

Mají syna třiadvacetiletého, vyprávěla v dopise. Je to statný, pilný student jurista. V letošním květnu (1901) chtěl podstoupiti zkoušku. (Nenaznačila blíže, jakou. Napsala jen „examen“.) Vše vypadalo nadějně, slibovalo dobrý úspěch, mladík se pilně učil. Ale když jeho matka byla z domova, v Římě, přišel syn jednoho dne k otci a vyznal se mu, že nemůže dále čísti, učit se, že přepial síiy

své a má z velikého namáhání znavenou hlavu. Stál tu před otcem a bylo zřejmo, že je se studiem zatím konec. Zdali ne navždy?

Není pochyby, že to bylo pro starého otce trapným překvapením. Než co dělat? Běželo o zdraví synovo, snad o jeho život. Jeho rodiče měli venkovské hospodářství, dvůr s polnostmi, koňmi a kravami. A když tedy syn byl neschopen dalších namáhavých studií, rozhodl otec — dojista se srozuměním synovým — aby chorý mladík pracoval na statku jako čeledín. Čerstvý venkovský vzduch a tuhá práce tělesná snad mu prospěje. A vskutku, tato léčba zdárně se osvědčovala, mladý jurista se očividně zotavoval.

Nezbadatelný osud však nastražil novou nenadálou věc. Než se mladý muž dokonale uzdravil, zastřelil se jeden z jeho mladých přátel. Tato tragická příhoda srazila juristu nazpět v jeho zádumčivost. A tu — patrně po radě lékařů — bylo ustanoveno, aby podnikl delší námořní cestu na sever. Jak bolestno a těžko bylo rodičům rozloučiti se s ním, pustiti jej daleko v půlnoční končiny, do neznáma! V nejšťastnějším případě potrvá plavba tři měsíce. Ale není vyloučeno, že loď zamrzne. Již byly všechny lodi pryč a k vyplutí chystala se právě poslední loď velrybářská, a to plachetník.

„Zamrznou-li na severu, pak se nám syn může vrátit až přes rok, a za všechen ten čas nedoví se ani slova o nás a my neuslyšíme slova

o něm. S těmi končinami není žádného spojení," poznamenávala pisatelka.

„Včera jsme doprovázeli svého jediného — jediného syna na palubu plachetníku a dnes ráno odplul do Grónska . . ."

Psala mi tedy hned po odchodu svého syna, a vyprávěla to mně — člověku neznámému, s nímž se pouhou náhodou a toliko jednou v životě setkala — dojista jen proto, aby svému srdci ulehčila. A já, přečítaje zprávu její, cítil jsem, jak se mateřské srdce její bolestí a těžkou obavou o syna zachvívá.

Odpověděl jsem listem, kterým jsem ji všemožně těšil a vyjádřil pevnou důvěru, že se jí syn vrátí. Ale sám jsem pociťoval, jak slabé je tu každé slovo útěchy, k tomu útěchy člověka nezasvěceného ve všechny okolnosti a příběhy, s jakými je podobné výpravě zápasiti.

Moje dánská paní dopisovatelka se pak odmlčela a já taky jsem si dlouho netroufal otázati se jí, zdali se mladý právník šťastně vrátil či zdali aspoň jakousi zprávu o sobě poslal. Vždyť ani Grónsko není na konci světa. —

Dnes již se nerozpomínám, co zavdalo podnět k otevření hrobky Tychona Braha v chrámě týnském, ani kdy se tak stalo. Zdali v třístaleté výročí jeho skonu, tedy r. 1901, či snad o rok později. Jen vím, že jsem byl toho otevření účasten, a snad přímo po vyzvání konservátora Jana Heraina (zatím zesnulého), za jehož dozoru se práce konala.

V rakvi slavného hvězdáře dánského byly nalezeny nejen zbytky jeho kostí, ale také zachované části oděvu, v němž byl do rakve uložen. Aksamitového kabátce i takových též nohavic a střevíců, dlouhých bílých punčoch atd. Konservátor Herain mi nabídl některé kousky oděvu, který tři sta let v hrobce trouchnivěl, i hrst jakési trávy, kterou bylo mrtvole pod hlavou ustláno, a já jsem vše pečlivě uschoval do válcovité plechové krabice — pro strýce Příhodu. Kosti Brahovy byly pak složeny do menší truhličky a zas do hrobky uloženy, tuším, že ke zbytkům kostí manželky Brahovy, též tam pohřbené.

Uchovával jsem tyto relikvie delší čas, a měl jsem jistý záměr, jak s nimi naložiti. Náhoda přispěla mi dříve, než jsem se nadál.

Bylo někdy v srpnu 1902, když se mnou svak Albrecht Chvála sdělil, že se hodlá podívati do Švédska a taky do Dánska, do Kodaně. Vybízel mne, abych jel s ním, ale byl jsem v tu dobu velmi zaměstnán, taky poněkud churav. A ještě jedna okolnost mne od té cesty odvracela. Zavadiv o Kodaň, byl bych musil navštíviti rodinu paní advokátovy. Ale nevěda, jak dopadla cesta synova, zdali se vrátil či snad zahynul, byl bych se octl v postavení třeba trapném. Zatím tedy jsem svaka požádal, aby mým jménem vykonal malé poslání. Aby totiž v kanceláři kodaňského advokáta, chotě mé spolucestovatelky z Vídně, odevzdal krabičku s relikviemi z rakve Brahovy. K tomu jsem při-

pojil dopis pro paní samu. Vylíčil jsem jí, kterak byla otevřena hrobka Brahova i jeho rakev, kterak jsem nabyl těchto zbytků pohřebních, jež přetrvaly tři sta let, a kterak doufám, že ji budou zajímati z dalekých Čech, z daleké minulosti a po slavném krajanu jejím. A v tomto dopise taky, když už byl uplynul celý rok od výpravy chorého mladíka, odvážil jsem se poprvé zeptati, jak se daří jejímu synu juristovi. A taky svaka jsem navedl, aby se buď otce advokáta neb jeho choti opatrně vyptal po osudu mladého muže.

Svak uložil drobný balíček do své kabely a odjel. Za nějaký čas oznámil mně lístkem z Kodaně, že kancelář advokátovu sice našel, balíček s dopisem odevzdal, avšak advokáta samého v pisárně nezastihl. Právě toho dne byl vyjel za svou rodinou na venkovský statek. Relikvie i s dopisem tedy došly svého cíle, ale o chorém plavci v severní končiny nezvěděl jsem zatím nic.

3.

Nečekal jsem dlouho na zprávu od své známé paní Dánky. Tuším, že ještě dříve, než se můj svak vrátil ze své cesty na sever, někdy v polovině září 1902, došel mne dopis od paní advokátovy, a to z jejího sídla venkovského.

„Je tomu několik dní — tak asi psala — co jsme všichni, otec, matka, děti a naši letní hosté

seděli u stolu. Můj choť vrátil se právě z města (t. j. z Kodaně) a překvapil mne sdělením, že má pro mne psaní a balíček od p. redaktora H. z Prahy. Všechna společnost naléhala, aby se s balíčkem vytasil, a hned jsme jej otevřeli. Když se z krabičky počala trousiti černá tráva, všichni jsme na sebe s udivením pohlíželi. Tu jsem otevřela taky dopis a přelétnuvši řádky mohla jsem společnosti vyprávěti, že tráva i vše ostatní spočívalo tři sta let s tělesnými ostatky Tychona Brahe ve hrobce pražského chrámu. A tu jsme všichni na ty zbytky hleděli se zbožnou úctou. Děkuji Vám za ty památky, děkuji Vám, že mi přičítáte tolik historického smyslu, děkuji Vám za Vaši vzpomínku na mne nad otevřeným hrobem Brahovým. Předevčírem navštívila mne zde má sestra a taky ona byla dojata Vaší vzpomínkou. Lituji, že jsem ani já ani můj choť nemohli osobně poděkovati Vašemu svaku, kterýž Vaši zásilku přinesl. Bylo to ve středu, když ji v kodaňské kanceláři odevzdával, a v ten den můj choť nikdy ve městě nebývá.

Tážete se mne tak přátelsky, kterak se dařilo našemu synu na jeho námořní výpravě. Psala jsem Vám, že nastoupil plavbu do Grónska. Tato cesta trvala od 1. června až do poloviny října a byla spojena s mnoha obtížemi. Zažil mnoho bouří, loď zápasila s nepříznivými větry, s napiatými plachtami kolísala mezi ledovci a často na dlouho uvázla, než dospěla určitých svých stanic. Tak na př. měli přistáti v Julienehaabu (t. j. v nejjižnějším ma-

lém městě Grónska), k němuž se prodírali úzkými průlinami mezi ledovými kramí, a dospěli tak daleko, že již za pouhé dvě hodiny by byli přístavu dosáhli. Ale tu jim další cesta byla zatarasena ledovci, loď musila obrátit a zpět až do Severního moře. A teprve za dva měsíce potom dorazili do Julienehaabu. Ano, na takovou výpravu je třeba mnoho trpělivosti! Za této váznoucí plavby vystoupili z lodi na širé pláně ledové a stříleli ptactvo, nespatřili však za čas plavby žádného ledního medvěda. Veškeru zemi, její ovzduší, moře i tvary oblačné líčí náš syn jako obdivuhodné, a tamní domorodce jako dobré, přívětivé a ochotné děti. Mladý jeden obchodník, syn lékařův, který již dříve v Grónsku pobýval, plul týmž plachatníkem jako náš syn, aby na jisté tamní faktorii pět let pobyl. Všichni jsme ho litovali. Avšak letos na jaře dostal můj syn od něho nadšený dopis, kterým řečený mladý muž líčí, jak je v té „roztomilé končině" šťasten. A to dojista nasvědčuje, kterak největší radost poskytuje člověku jen život vniterný. „Kdož našel štěstí mimo sebe sama! — Ať na severu či na jihu, jen když v duši jasno!" To taky musí býti útěchou pro nás, když i zevnější podmínky štěstí našim dětem pominou. Jemná mysl, láskyplné srdce a zájem pro vše lidské — jen tak se pravý život a mír a štěstí v duši zahostí!

Avšak — zdráv se náš milý hoch nevrátil. I vydal se v polovině listopadu na novou cestu

do Středozemního moře. Navštívil Španělsko a Italii a vrátil se nám v lednu. Nyní mu je trochu lépe — trpí hlavně návaly krve k mozku, přece však již může čtyři až pět hodin denně čísti — a doufá, že snad kolem vánoc bude moci svou zkoušku podstoupiti.

Léto nám pominulo, a sotva jsme o něm zvěděli. Bylo deštivo, větrno a studeno, přes to naplňuje až úžasem, že obilí a všechno ovoce uzrálo. Žito máme pod střechou, ječmen, oves a pšenice jest požata a vše výborné, sena a trávy jest přemíra, toliko řepy jsou špatné po studeném a suchém jaře. A naše zahrada ještě překypuje květinami, ovocem a množstvím zeleniny takovým, že nelze ani všeho pokonati.“ —

Z těchto řádků, dotýkajících se také povětrnosti a úrody, bylo zjevno, jaký měla paní advokátová i smysl hospodářský.

A svůj dopis uzavírala:

„Odpovíte-li mi někdy, prosím Vás, povězte mi o nějakých dobrých českých dějinách, naznačte mi jméno spisovatelovo. Snad je pak u našeho knihkupce seženu. Ale ovšem — a bohužel — ta kniha by musila býti německá.“

Pídil jsem se po takové knize a podařilo se mi, že jsem za čas mohl dánské čtenářce šťastně vyhověti. Našel jsem německý překlad Tomkových dějin, jejž jsem jí poslal. Mimo to, kdykoli mi přišel do rukou nějaký článek o českých věcech, který ji mohl o našem životě poučiti, posílal jsem

jej, a zejména to byl pražský list „Union“ který vycházel v náhradu za zaniklou německou „Politiku“. Taky jsem jí občas poslal nějaký překlad české beletrie. Tak se naše dopisování protáhlo na léta.

V jednom pozdějším dopise napsala mi paní advokátová:

„Když jsem včera seděla s chotěm svým u čaje, dodal mi listonoš balíček a lístek od Vás. Bylo to velmi radostné překvapení, které můj choť se mnou sdílel. Hned jsem počala ve knize čísti, ale byla neděle a později nás navštívil i syn z Kodaně, takže jsem jen několik stran přečetla. Velice mne zajímalo, když jsem z knihy seznala, že dějiny vaší vlasti počínají bezmála o čtyři sta let dříve než naše. Určité dějiny naší země počínají teprv kolem r. 900 po Kristu. — Svým darem způsobil jste mi velikou radost. Jednak z něho seznávám, že jste mi zachoval přátelské smýšlení po kraťoučkém seznámení cestou ve vlaku, dojímá mne, že mne chováte v paměti. A mimo to jsem velmi ráda, že se mohu seznámiti s dějinami Čech, což je mi právě v tuto chvíli velmi vhod.“

Již za oné jízdy ve vlaku jsem poznal, že moje známá paní z Kodaně má i živý smysl pro věci politické. Z jejich pozdějších dopisů mi to ještě jasněji vysvitlo. Tak si v dopise z r. 1908 posteskla, že má Dánsko od r. 1848 smutnou „selskou vládu“, která jeho vojenství velmi zanedbává. R. 1864 tím Dánsko prý bolestně utrpělo. Vojenská ženie —

na příklad — dostala jenom nepatrný díl na opevnění Dybbölu. (Poznámka: Düppel jest vesnice ve Šlesviku, kde Dánové r. 1848 zřídili veliké opevnění na ochranu před útokem Německa. R. 1864 vzalo pruské vojsko opevnění to útokem. Tehda, jak známo, pomáhalo Prusku taky vojsko rakouské.) Proto Dánsko v té válce ztratilo nejen množství lidských životů, ale i Dybböl. Po roce 1864, po té strašlivé porážce, pokračovali prý „sedláci“ ve svém škrtilství. Když hrozila srážka Německa s Anglií, měli v Dánsku veliké obavy. Tehdejší Christensenovo ministerstvo zřídilo r. 1901 obrannou komisi. Avšak léta minula a v Dánsku neměli důvěry ani k ministerstvu ani ke komisi. Potom tedy tam byl utvořen spolek, jehož účelem bylo, aby krajanům otevřel oči, aby učinili něco pro bezpečnost vlasti, zvláště v opevnění Kodaně proti útoku po zemi i s moře. Řečníci cestovali po zemi, aby konali přednášky o postavení vlasti a její obrany. V těchto přednáškách byla vyzdvihována síla a nesmrtelnost vyspělých a vzdělaných národů a bylo poukazováno k utrpení jejich, jsou-li podrobeny a zkrušeny. A za příklad útlaku takového byly uváděny naše milé Čechy pod Rakouskem, katanování české šlechty, pronásledování vynikajících mužů, ale taky jejich tuhost a nepoddajnost, naprosté probuzení české národnosti, která se právě vzmáhá, aby se německého jha zbavila. Nyní jest na čase pro nás, menší země, abychom svá práva uhájili. Nastanou jiné

doby, vzniknou jiné ideály, a pak bude záležeti na tom, abychom byli svými.

„Píšu nedokonalou němčinou — omlouvala se pisatelka — ale doufám, že mi rozumíte. Oba jsme se setkali v lásce k našim oběma otčinám.“

A zas mne pozývala k zájezdu do Dánska: „Zavítáte-li, musíte mého chotě a mne navštíviti. Zatelefonujte z Kodaně toliko: Zítra v tu a v tu hodinu jsem na stanici x-ské. Pak Vás bude náš kočár očekávat a doveze Vás k nám do X. A pak v lásce k naší i Vaší vlasti pohovoříme ze srdce o svých svatých citech a o svých společných nepřátelích. — Jakmile dočtu knihu, kterou jste mi poslal (t. j. dějiny české), opět Vám dopíšu.“

4.

Po delších i kratších přestávkách dopisoval jsem své dánské paní korespondentce, a ona stejně tak odpovídala. Někdy, nemohouc pro domácí a rodinné starosti psáti, kvitovala aspoň lístkem zásilku mou, ale pak zanedlouho poslala dopis obšírnější. Ze vší její korespondence bylo zjevno, že je to paní velmi sčetlá, že pečuje o své venkovské hospodářství, ale že je taky starostlivou a milující ženou i mateří. O svých dětech, kdykoli se jich dotkla, vyjadřovala se vždy velmi něžně. Spokojenost v domě a zdárný život rodinný byly jí vrcholem štěstí pozemského. Při tom však bed-

livě sledovala i děje světové a chvěla se obavami o svou milou vlast.

Kdykoli mi přišla do rukou nějaká německá publikace či překlad z češtiny, který ji mohl zajímati, k poznání našeho života přispěti, posílal jsem jej, a paní Dánka projevila přání, že by ráda četla i nějakou moji knihu. V tu dobu však jsem jí nemohl vyhověti. Až někdy na jaře r. 1908 poslal jsem jí Otce Kondelíka, jehož překlad vyšel nedávno před tím v Berlíně. Politoval jsem při tom, že jí nemohu podati knihu lepšího jádra. Že je to sice má kniha nejpopulárnější, ne však nejlepší.

Skoro obratem potvrdila mi paní advokátová příjem knihy a později na sklonku června mi poslala dlouhý dopis.

„Milý pane, jistě se domníváte, že jsou Dánové nevděční a já nejhorší z nich. Bylo na jaře, když jste mi svou knihu poslal, a nyní jest léto na vrcholu. Sedím v pozdní noci při otevřeném okně, všichni kolem spí. Ale přece ne; má nejmladší dcera sedí v zahradní besídce, rozžehla světlo, sedí tam se svými přáteli a přítelkyněmi a čtou společně Schillerova Valdštýna. Jest jedna z našich kouzelných jasných letních nocí, všady hluboké ticho a podivuhodné osvětlení, jaké tu na severu za takových bílých nocí máme. Tedy srdečný dík za Vaši knihu. Četla jsem ji hned, a po všechny večery, když jsem se od ostatních uchýlila, těšila jsem se, že ztrávím hodinu s domáckou rodinou Kondelíkovic. Všichni jsou tak živí a lidští, a sveře-

posti otcovy je uvádějí v nejžertovnější rozpaky. Poznáváme tedy českého občánka. A jak jsme všichni stejni na světě, ať Slované, Germáni a Frankové, všichni, kdož náležíme k arijskému plemeni."

Ještě obšírněji se zmiňovala o mé knize, poznamenávala, co se jí zvláště líbilo, a pak litovala, že nemůže čísti česky, a žádala za naznačení dalších překladů, které by si pak svým knihkupcem opatřila. Zatím taky prý „vděčně dočetla" české dějiny, kteréž jsem jí byl poslal a kteréž jsou hlavně dějinami válečnými a politickými, což prý jest arci nejdůležitější. Žasla nade vším, co naše česká vlast vytrpěla, prý mnohem více, než její otčina. Ovšem prý, když jsme tak se všech stran nepřáteli obklopeni. A tu zase přeskočila ve své politické úvahy. Dánsko prý v tu dobu (1908) žije v neblahých okolnostech. Pisatelka tu opět projevuje obavy z války Anglie s Německem, která prý stále hrozí. V ty dny že kotví sto anglických lodí před Esbjergem, což jest jediný dánský přístav v moři Severním, toliko pět mil od německých hranic. Německé časopisy nevraží na to, v Baltickém moři plují německé lodi v dánských vodách a potají se pokoušejí o přistání. A tu Dánové jsou nechráněni. „Vzbudili jsme hnutí, aby naše hlavní město bylo opevněno, psala jsem Vám o tom, a jen k tomu všechno naše myšlení směřuje." Dánští vlastenci se obávají, že se král přiklání k Německu, a to jim jest nesnesitelné pomyšlení.

„Je mi obtížno psáti německy — poznamе-

nala — ale Vaše obraznost si dojista doplní skrovnou moji zásobu bohatšími slovy, aby obsah byl výraznější. Píši-li německy, jako by peruti mého ducha byly podvázány, jako se podvazují křídla kuřat k zabití určených. Ale my užíváme jazyka svých nepřátel co nejméně. Má dcera se obírá jeho četbou jen pro potřebu hlavně na cestách. — Připozdívá se, ach, jaké ticho! Zahrnul jste mne laskavostí, mějte dík! — Znáte výrok Daudetův? „Nenávidím tě, politiko, neboť ty jsi zabila lásku k vlasti.“

A podepsavši, přidala k tomu listu ještě přípisek na stránku: Vyprávěl včera zasvěcený muž, že Rakousko, jediný přítel Německa, přece Německo nevytrhne, až vypukne veliká válka. Poněvadž ani Čechy ani Uhry nebudou za Německo bojovati, naopak se chopí příležitosti, aby se od Rakouska odtrhly. (Pokud se týkalo Maďarů, byl ten zasvěcený muž na omylu. Byli s Němci za jedno, hlavně proti nenáviděným Slovanům.) Jaký to výborný diplomat, král Eduard, který Německo tak osamotnil! Obávám se, že vláda Evropy vezme za své válkou tak strašlivou, jaká nám hrozí. Zničíme se navzájem.

Jak prorocky to bylo řečeno, plných šest let před světovou válkou!

K tomu strašlivému světovému ději, jenž hrozil vypuknouti v nedaleké budoucnosti, vracela se i v dalším dopise svém z ledna 1909, děkujíc mi za novoroční pozdrav.

„Milý pane, a snad smím říci milý starý příteli, děkuji Vám za přání novoroční a posílám Vám i vašemu národu nejupřímnější přání svá. Co nám nový rok přinese, posud je zastřeno clonou. Pokud mého naroda se týče, trpím jako Kassandra, obávám se, ba tuším záhubu Ilia. Jaké utrpení hrozí, srazí-li se vlny nad naší vlastí a pohltí nás a naši tisíciletou historii. Ve vaší vlasti prosvítá. Obdivujeme se vašemu odporu a vašemu zápasu za rodný jazyk. Buďtež připraveni, až vypukne veliká válka Anglie, Francie a Ruska proti zpupnému Německu a Rakousku. Pak musí vzniknouti silná slovanská říše protivahou Německu."

Mezitím jsem paní Dánce byl poslal některé překlady z češtiny a taky svazek Ottovy „Slavische Romanbibliothek", obsahující malý výběr mých povídek v překladu paní Ouředníčkové z Vídně. Dánská paní dopisovatelka posuzovala jednotlivé věci a poznamenala, že v Dánsku mají zátopu nových knih, nad nimiž nade všemi prý vynikají Legendy Selmy Lagerlöfové. Sice Švédky, ale švédsky a dánsky je prý skoro jedno. Projevila naději, že tato Švédka je taky do češtiny přeložena, abychom poznali její hluboké myšlenky a veliké umění.

V tomto dopise zmínila se taky o návštěvě doktora K. z Prahy v Dánsku minulého podzimku, ráda by jej byla viděla. A slibovala si, že se postará, aby se s ním setkala, až zase do Dánska zavítá. Zdali se jí to později splnilo, nemohu pověděti.

Nestalo-li se tak do války, byly pak všechny zájezdy do světa na léta přerušeny.

Skoro již v podzimu r. 1909 podnikl jsem opětný zájezd na slovanský jih a do Benátek a vzpomněl jsem odtud pozdravem své známé paní Dánky. Děkujíc mi o vánocích za tyto pohlednice, psala mi: Pokoj v domě! Pokoj v zemi! Pokoj v srdci! Zde máme pokoj a požehnání v domě se svými čtyřmi dobrými dětmi. Nemáme však pokoje v zemi, ale jen spory a neštěstí. Bůh nám dopřej klidu v srdci!

Na delší čas pak se odmlčela, až se ozvala zase v březnu 1911, a vysvětlila mi své mlčení těžkou nemocí, při které se musila podrobiti operaci. Děkovala Bohu, že se uzdravila a zůstala zachována své rodině, ač posud ještě vážně churavá. To však se poddá, nastávající jaro a léto ji dojista spraví. Již zpívají skřivánci a flétnovými tóny se ozývají kosové, slunce hřeje a svítí od šesti do šesti. Dožili prý jsme se podivuhodné věci, že se Anglie spojila s Amerikou, aby zřídily smírčí soudy. Avšak o těch má své pochybnosti. Kde že jest mocná ruka, která by zpurné a nespravedlivé moci ukrotila? A přece, jaké by bylo štěstí, kdyby svět k tomu dospěl. Návrh na zřízení haagského soudu vyšel prý od jemnocitného cara, a nyní se stejným podnětem přicházejí dva mocní národové. Přece však projevovala nedůvěru, že by se rozpory mezinárodní daly odkliditi pouhým smírným slovem. V tom se

nemýlila, jak brzká potom budoucnost ukázala. —

Do té doby vyšly další německé překlady některých mých věcí, kteréž jsem paní Dánce poslal. Děkujíc mi za ně, rozbírala jejich obsah, tázala se, zdali jsem se nepokusil také o divadelní hry, dokonce mi k tomu radila, poukazujíc k některým kapitolám z mých věcí. Ráda by se za mé knihy odvděčila stejným způsobem, ale ježto knih nepíše, mohla by mi poslati jen díla svých krajanů, ale těch nemohu v původním jazyce čísti. Jak že se mi odslouží?

V jiném dopise z toho roku pozdravila mne jako již „desítiletá“ má přítelkyně (naše seznámení se událo r. 1901). Poznovu jsem se osmělil zeptati po zdraví jejího syna, a tu mi v srpnovém listě psala:

,,Tážete se laskavě stran mého syna. Ano, tu bych mohla mnoho vyprávěti. Víte, že máme jediného. Našeho nejstaršího vzal si Bůh, když mu bylo půl čtvrta roku, o tři dni dříve ztratili jsme i dcerušku, oba na difterii. Tehda z Říma vracela jsem se s nadějí, že najdu doma syna kandidáta práv. Sice mně muž psal, že náš hoch pozbyl dosavadní veselosti, já však jsem znala jeho klid při zkouškách předešlých a ničeho se neobávala. Bylo však s ním zle. Namohl se. Zároveň s právy studoval i národní hospodářství, ponořil se v Rousseaua a při tom se učil holandsky. To bylo příliš. Když měl podstoupiti zkoušku, přiznal se, že se

nemůže ani jediného slova rozpomenouti. Pak jsme jej po jeho přání poslali do Západní Indie (Ameriky). Tam onemocněl tyfem, uzdravil se však a vrátil se. Ještě dvakráte podstoupil plavbu námořní, do Grónska a do Středozemního moře. Konečně osmadvacetiletý, stal se právním kandidátem prvního stupně. Aby se ve své vědě zdokonalil, cestoval pak do Anglie a do Německa, a nyní jest advokátem. Před několika lety přejal s naším zetěm otcovu kancelář. Je však stále nervosní a nemůže plnou silou pracovati. Než ucházi to. Navštěvuje nás téměř každý týden. Dříve nás těšil rozkošným zpěvem svým, bohužel, to mu jest nyní chronickým katarem krčním zmařeno. Máme tři dcery, nejstarší nám zemřela patnáctiletá. Ze sedmi dětí zbyly nám čtyři. Ó, nebyli jsme ušetřeni mnohých bolestí! Ale to jest osud všech smrtelníků. Přece však nás Bůh obdařil mnohým krásným údělem. Především tím, že jsme se s chotěm našli. Pocházím z jižního Jutska. Otcovský dvůr byl jen půl hodiny od hranice, kterou vítězové nad námi oddělili Dánsko od Německa, a já jsem plna nenávisti k našim nepřátelům. Rok po uzavření míru, 1865, odešla jsem, devatenáctiletá, s otcem a sestrou se zástupem lidu do staré naší domoviny, do Kodaně. Byla to výprava nezapomenutelná, a na této cestě jsem se seznámila se svým mužem. O něco později nás navštívil, zasnoubili jsme se, a za rok jsme se vzali. A nyní jsme spolu prožili již pětačtyřicet let . . .

V tu chvíli jsme sami, naše tři sladké, rozumné a dobré dcery jsou na cestách. Žijeme klidně, čteme dobré knihy a pracujeme ve své milé, úrodné a květnaté zahradě. Budoucí středu vrátí se domů děti, pak za klidného moře přijdou i hosté."

5.

V jednom dopise svém dánská moje paní dopisovatelka projevila potěšení, že se shledala s mojí podobiznou (byla totiž vytištěna v berlínském vydání německého Otce Kondelíka), a poznamenala při tom: „Kdybyste si snad přál taky zas moji starou tvář spatřiti, poslala bych vám ji."

Snad bych si nebyl dříve troufal o podobiznu ji požádati, nyní však jsem tak učinil, a to tím spíše, ježto mi rysy dánské paní po letech v paměti poněkud vybledaly. A jistě taky proto, že mi její rysy — jak jsem z našeho seznámení ve vlaku vzpomínal — v jisté chvíle a při některém usmání připomínaly podobu zesnulé matky mé. Touto náhodnou podobou byla mi zvláště sympatická. Tak jsem byl povděčen, když mi s novoročním dopisem z ledna 1919 poslala zdařilou podobiznu svou. Byl by mne zajímal i zjev jejího chotě, a tak jsem v jednom z pozdějších dopisů požádal též o jeho podobiznu. Na to mi odpověděla: „Pošlu Vám jeho obraz, ale jen s podmínkou, když za něj dostanu podobiznu Vaší ženy."

Skoro v každém svém listě se prohlašovala za moji dlužnici, prý už za onu přátelskou službu, kterou jsem jí při prvém setkání ve vlaku prokázal, a za všechny další laskavosti, kterými prý „jsem ji zahrnul“, ač to bylo několik jen knih, něco časopisů, pohledů na Prahu atd. Vždyť jsem největší radost měl sám, že jsem v ní probudil zájem na českých věcech, že jsem v ní našel tak horlivou čtenářku českých dějin a snad i sledovatelku našeho života, pokud mi k tomu nahodilé pomůcky dávaly příležitost.

Konečně jednoho dne našla způsob, jak by mi za všechny mé drobné vzpomínky projevila vděčnost, na kterou jsem pražádných nároků neměl a které jsem za nepatrné ty pozornosti nezasluhoval. Byl jsem v srpnu r. 1911 v Luhačovicích, odkud jsem jí poslal nějaké moravské obrázky, a tam za mnou připutoval její dopis, v němž mi vyjmenovávala řadu dánských autorů, jejichž díla by mi ráda poslala, a mezi nimi i svého synovce či bratrance, který prý píše rozkošné povídky. „Jak jsem zarmoucena, že jich nemůžete čísti! Ale pak mi připadlo: umění mluví všemi jazyky, i průmysl mluví všemi jazyky, obé dovede hovořiti ke každému. I zvolila jsem dvě sošky, které náš veliký umělec Thorwaldsen modeloval a které naše královská porculánka zmenšené vyrobila.

Je to H e r m e s, zobrazený ve chvíli, kdy se chystá usmrtit Argusa (tu myslím na Vaše po-

volání novinářské), a soška Psyche (a tu myslím na Vaši činnost spisovatelskou). Obě tyto sošky odejdou v pondělí z Kodaně pod Vaší adresou do Prahy a vyžádají si ve Vaší milé domovině kousek místečka, aby potěšovaly Vaše zraky a Vaše srdce a by Vám připomínaly Vaši vděčnou dánskou přítelkyni. Můj choť, který obě sošky se mnou vybíral, žádá mne, abych Vám tlumočila jeho pozdrav."

A když jsem se vrátil do Prahy, tu již na mne čekala úpravná bednička z královské porculánky kodaňské s oběma roztomilými soškami z bělostného mdlého porculánu. Byl jsem něžným tím darem sice mile překvapen, ale octl jsem se taky ve značných rozpacích. Mé skrovné dřívější zásilky nikterak ho nevyvažovaly.

Tuším v říjnu toho roku jsem poslal paní advokátové podobiznu naší manželské dvojice, provázenou žertovným dopisem, že jsem se ženou dovršil právě třicetiletou manželskou vojnu, načež mi v listopadu odpověděla:

„Blahopřeji Vám k zakončení této třicetileté války a přeji Vám nyní dalších třicet let míru. Ano, dojista že první doba manželství má v sobě cosi válečného. Spojený pár lidí podstupuje tu boj se světem, a spojenci časem lámou oštěp i mezi sebou. Není možno, aby dva lidé byli vždy stejného mínění. Nelze tak pomysliti a nelze si toho skoro ani přáti. Vždyť i samy děti, největší štěstí a nejcennější poklad obou rodičů, mohou zavdati

podnět k neshodám. Avšak láska a důvěra vše přemáhají. Můj choť a já prožili jsme spolu již delší dobu, a za pět let — dopřeje-li nám Bůh života — oslavíme spolu zlatou svatbu svou.“

Ale hned z řádků dalších ozvala se její obava, kterou tak často ve svých dopisech projevovala.

„Ach, milý pane H., jaké časy nám nastávají. Válka a neštěstí. Pruský korunní princ jest válkou posedlý (ist ja kriegstoll), a vypadá to, že má národ za sebou.“

Tu na chvíli zapomněla, že ještě větší dychtivostí války a výbojů hoří jeho otec Vilém. Čemu jinému nasvědčovala slova jeho, která pronesl na počátku války a kterých by nikdy nemělo býti zapomenuto: „Nun wollen wir sie dreschen.“ Z těchto slov vyznívala neomalená, zlomyslná a škodolibá radost krvavého vladaře, že konečně našel záminku, aby jako dravec mohl skočiti na nepřipravené sousedy a zardousiti je. Tak nemluví nikdo, kdo jest nucen k pouhé obraně. Tak mluví jen dobývavost a hrubá, nespoutaná moc, usilující o nadvládu a panství světa.

„Snad že smrt vašeho starého císaře bude heslem k vypuknutí války,“ pokračovala.

Ale tento starý císař ve své zaryté nenávisti všeho slovanství a ve své stařecké umíněnosti dal se svésti k tomu, že sám vyvolal válku, která svými konci rozdrobila jeho říši.

A všechny své obavy z hrozící války uzavírala dánská vlastenka slovy:

„Nepřežila bych podmanění své otčiny. Bůh nám všem pomáhej!“

A na závěrku toho dopisu z pozdního listopadu poznamenala:

„Máme letos neobyčejně mírnou zimu, jako zřídka kdy, až osm stupňů R. nad nulou. Ještě trháme na zahradě růže a zralé maliny. Tisknu ruku Vaší ženě i Vám, nyní již svému mnohaletému příteli. Zdar Vašim dětem.“

V dalších svých dopisech častěji naznačila, že jaksi na zdraví chátrá. Tak se omlouvala novoročním dopisem z r. 1912, že teprv nyní mi děkuje za ozdobný talíř „se svatým českým nápisem“. Bylť jsem jí v nepatrný odvděk za řečené sošky poslal talíř na stěnu, který byl okrášlen českým vánočním přáním. Stonala již v tu dobu a pak přes vánoce těžkou bronchitidou a vzchopila se na Nový rok, aby mi několik řádků napsala, jak pravila.

Až 22. ledna napsala mi další obšírnější list, kterým se mnou sdělovala, že vánoční můj talíř zdobí s jinými mísami stěnu její vlastní komnaty. A v tomto dopise zabíhala v historickou minulost.

„Dojista je Vám známo, kdy se Čechy s Dánskem setkaly v minulosti poprvé. Mnohem později přišel Tycho Brahe. Bylo to roku 1205, měli jsme krále Valdemara Vítěze, který byl z nejzdatnějších a nejopěvanějších našich králů. Ten vyslal svého rytíře Strange s mnoha jinými rytíři do Míšně, aby se pro něj ucházeli o princeznu Markétu

Dragomíru, dceru krále Přemysla českého. Žila tehdáž se svými dvěma sestrami a bratrem u své mateře, králem Přemyslem zapuzené markraběnky Adelaidy Saské v Míšni. Vstoupili s nevěstou na palubu dračího korábu:

Vzduly se plachty hedvábné
vysoko na stěžni zlatém,
a lahodné větry přivály
loď ke břehům vlasti dánské.
Zdaleka přišla k nám královna,
a kde Severní moře se vzdouvá,
v Ribe byl její svatební hod.

Za tři léta povila syna Valdemara, ale již roku 1212 zemřela mladá královna — Dagmar jsme ji nazývali, a byla tak zbožná, dobrosrdečná a líbezná, že ještě nyní se naše vlast hemží Dagmarami. To jest historické. Ale pověst vypráví, že se král Valdemar zamiloval do pouhého obrazu Dagmařina, a poněvadž jeho národ si žádal královny, vypravil poselství do Saska. A když poselství v Sasích meškalo, navštívil král vévodu zvěřínského, kde zastal princeznu Berengariu z Portugalu, tak čarokrásnou, že se do ní na smrt zamiloval. I vyslal kvapně posla do Míšně, který měl královy námluvy o Dagmaru odvolati. Bylo však pozdě, česká princezna zatím se byla vypravila do Dánska. Miloval pak Dagmaru věrnou láskou a truchlil velmi, když mu zemřela. Po dvou letech pojal za choť Berengariu. Byla krásná, ale bez

lásky k jeho lidu. Tři syny porodila. V jedné bitvě byla Berengaria (dánským jménem Bengerda) po boku krále Valdemara zastřelena. Její tři synové byli jeden po druhém králi dánskými, ale špatnými králi. Jejich otec po zvyku doby rozdělil jim říši, a to byl počátek našeho neštěstí se Šlesvikem. Bengerda jest v Dánsku nenáviděná. Když asi před padesáti lety byl její hrob otevřen a královnina leb zkoumána, shledáno, že je vzorného útvaru. Toto valdemarské období našich dějin s oběma královnami, milovanou Dagmarou a nenáviděnou Bengerdou, bylo zpracováno naším básníkem Ingemannem a jeho dílo bylo vším lidem mnoho čítáno. Také české dějiny, které jste mi poslal, vypravují o sňatku Markéty Dragomíry s dánským králem Valdemarem."

Ve svých dopisech vyhýbal jsem se vždy pečlivě zmínce o jejím synu, pokud mi k tomu paní Dánka sama podnět nezavdala. Tušil jsem, že jeho zdraví stále není v pořádku, a nechtěl jsem se dotýkati této citlivé stránky. Tím více mne překvapil závěrek právě tohoto jejího dopisu z ledna 1912, závěrek jen několikařádkový, kterým se mnou sdělovala:

„Příštího pátku ožení se taky náš syn. Dovršil čtyřiatřicátý rok, a my bychom jej rádi viděli v šťastném manželství. S pomocí boží má se tak nyní státi. Jeho nevěsta jest velmi hezká a dobrého srdce, pokud jsme ji poznali.

Ještě tedy pozdrav muže mého Vám a po-

zdrav ode mne Vaší choti. Žijte blaze. Vaše přítelkyně —"

Toto návěští o sňatku jejího syna mne upřímně potěšilo. Vzpomněl jsem všech projevů její mateřské lásky, všech zmínek o šťastném životě rodinném, a měl jsem radost, že se splní i přání staré matky, aby její syn zakotvil v šťastném svazku manželském a založil vlastní rodinu. A zpráva ta nasvědčovala také tomu, že syn její nabyl předešlého zdraví. A vzbuzovala naději, že je v spokojeném, klidném životě domáckém upevní. Dojista že překonal již kritickou dobu nemoci tělesné i rozkolísanosti duševní a půjde s mladou chotí ve šlépějích svých rodičů. V Kodani mu zabezpečuje existenci zavedená advokacie otcovská, na rozkošném sídle venkovském kyne mu klidný oddech po všech trampotách všedního života.

Šťastná matka, šťastný syn! Šťastné bydlo rodinné!

Ale v knize osudu jinak bylo psáno.

Na počátku března, když vání vlahého větru věstilo příchod jara, došla mne drobná karetka z venkovského sídla dánské paní dopisovatelky, karetka netušeného obsahu.

„Milý příteli, posílám Vám bolestnou zprávu, že náš jediný, milovaný, dobrý a dokonalý syn nás 18. února navždy opustil. Oženil se 26. ledna se svou rozkošnou snoubenkou, načež se vydali na svatební cestu do Paříže. Dne 6. února se vrátili, náš Halfdan již nemocen. Zápasil se smrtí — tak

rád by byl zůstal s námi a se svou mladou ženou. Avšak nevyzpytatelná vůle boží nám jej odňala.

Jsem do hloubi duše zarmoucena, srdce mé krvácí. Nemám síly dost, abych dále žila.

Vaše smrtelně raněná přítelkyně —"

Napsal jsem jí soustrastný list — ale jak nesnadno jest psáti slova útěchy ve chvílích tak bolestných, jak chabé a marné jest každé slovo ke zlomené mateři nad čerstvým rovem synovým! Poděkovala mi dopisem z dubna toho roku za mé řádky.

„Milý můj příteli, děkuji Vám ze srdce za Vaše soucitná slova. Ale v srdci mém je těžko, již pro mne není žádné radosti. A přece mám svého dobrého soutrpitele muže, své láskyplné tři dcery i výborného zetě, takřka Halfdanova bratra — ano, rodní bratři málokdy se milují tak bratrsky věrně, jako se milovali tito dva. A mám i Halfdanovu zmilitku, jeho krásnou mladou ženu. Můj zeť se svou ženou odjeli do Frankfurtu, aby tam vyčkali návratu Halfdanovy vdovy ze severní Italie, a pak s ní nastoupí pěšky cestu k domovu, aby se ze svého zármutku co nejlépe zotavila. S pomocí boží snad i mně se vrátí mír do duše . . ."

Kanuly jistě slzy z očí matčiných, když psala tento list, a bylo zřejmo, jak se přemáhá, aby se smířila s osudem nezměnitelným. Také v tomto dopise ještě se zmínila o překladu knížky mé, který jsem jí byl již před tím poslal. „Jaké to dva straš-

livé obrazy „domácího života“! Vidím, že taky v Čechách stejná nebezpečenství ohrožují manželství jako u nás v Dánsku. Jak se dařilo oběma, táži se, když se ubohý muž vrátil k matce své? Jak se dařilo nešťastné mladé ženě, která musila poroditi a vychovávati dítě muže opovržení hodného? Dvě oklamaná, smrtelně raněná srdce . . .“

Ve své bolesti utěšovala se pomyšlením a politováním jiných nešťastníků:

„Jaké to hrozné neštěstí ‚Titaniku‘ (mínila tu nádhernou, hrdopyšnou loď, která se při první své plavbě přes Atlantický oceán do Ameriky srazila s ledovcem a s velikým počtem cestujících potopila v hlubiny mořské), kolik lidí tu oplakává ztracené životy, a jaké to bylo hrozné utrpení v oněch dlouhých čtyřech hodinách! Máme u nás píseň: Blahoslavená duše, které zvuk míru zvoní, ó, nikdo nezná dne, nežli se slunce skloní . . . Máme jaro, slunce nás hřeje, ptáci nám pějí, květiny v nádheře se skví a dýchají vůní — avšak našeho Halfdana tu není již a srdce bolestí usedá . . . Buďte zdráv! Vaše přítelkyně — —“

Jaká to zákeřná nemoc sklátila mladého muže na prahu štěstí manželského? O tom se mi nešťastná jeho matka nezmínila, nikdy jsem to nezvěděl. Tento list byl její poslední. Potom již se mi neozvala. Půldvanácta let uběhlo od té doby, zatím strašlivá litice války přeletěla nad světem. Žije-li má dánská přítelkyně posud, schyluje se jí ponenáhlu k osmdesátce.

Zdali dožila zlaté svatby své, o níž se kdysi zmínila? A jestliže dožila, stalo se tak v bouřlivé a obav plné době války, kterou stále předpovídala. — Její péro umlklo, nade vším jest mlčení — a snad mlčení dalších dvou hrobů.

OBSAH

Tiskem Unie v Praze

Cena Kč 2·